

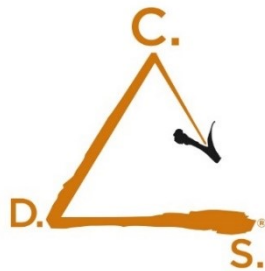
Załącznik nr 1. do Strategii Rozwoju
Gminy Pleśna na lata 2021-2031

DIAGNOZA SPOŁECZNO- GOSPODARCZO-PRZESTRZENNA GMINY PLEŚNA

STRATEGIA ROZWOJU GMINY PLEŚNA
NA LATA 2021 – 2031

Centrum Doradztwa Strategicznego s.c.
D. Bieńkowska, C. Ulański, J. Szymańska, M. Widuch

Centrum Doradztwa Strategicznego

KRAKÓW 2020 R.

SPIS TREŚCI

Spis treści.....	2
1. WPROWADZENIE.....	3
Podstawowe informacje o gminie	4
Demografia	4
2. SFERA SPOŁECZNA.....	4
Czas wolny	10
Organizacje pozarządowe.....	15
Urząd	17
Bezpieczeństwo	17
Polityka społeczna	20
Zdrowie.....	23
Powietrze.....	25
3. SFERA GOSPODARCZA	27
Rynek pracy	27
Przedsiębiorczość lokalna	29
Rolnictwo	34
Atrakcyjność inwestycyjna	35
Finanse samorządowe	36
Położenie i charakterystyka geograficzna	44
4. SFERA PRZESTRZENNA.....	44
Zagospodarowanie przestrzeni.....	46
Mieszkalnictwo, budownictwo komunalne	47
Gospodarowanie odpadami komunalnymi.....	51
Atrakcyjność i potencjał turystyczny.....	53
Transport i komunikacja publiczna	55
5. WYNIKI BADANIA Z MIESZKAŃCAMI.....	58
6. ANALIZA TRENDÓW ZEWNĘTRZNYCH – ZJAWISKA I PROCESY	68
Czynniki polityczne	69
Czynniki ekonomiczne	71
Czynniki społeczne	73

1. WPROWADZENIE

W niniejszym dokumencie zawarto wnioski z przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Pleśna, które są podstawą do sporządzenia opracowania „Strategii Rozwoju Gminy Pleśna na lata 2021-2031”.

Pod uwagę wzięto 3 główne obszary funkcjonowania gminy: **społeczny, gospodarczy i przestrzenny**¹. W sferze społecznej zbadano sytuację mieszkańców, zarówno w zakresie procesów demograficznych, jak i dostępności usług, pomocy społecznej, oświaty, ochrony zdrowia. Sfera gospodarcza przedstawia stan lokalnej gospodarki, sytuację na rynku pracy czy też rolnictwo. Uwzględniono tu również kwestię finansów Gminy i podejmowanych inwestycji. Z kolei sfera przestrzenna obejmuje zagadnienia związane z warunkami zamieszkiwania w gminie, transportu, infrastruktury, mieszkalnictwa czy stanu środowiska.

Sytuację w gminie Pleśna przedstawiono **na tle powiatu tarnowskiego oraz województwa małopolskiego**. Pomimo, że oficjalnie nie istnieje obszar funkcjonalny miasta Tarnowa², dla wybranych wskaźników odwołano się do wspólnego obszaru miasta i powiatu tarnowskiego, które umownie należy traktować jako miejski obszar funkcjonalny Tarnowa³. Dla danych / informacji, dla których było to możliwe, przeprowadzono również analizę poszczególnych sołectw.

Dane, które pokazano w ujęciu statycznym, obrazują obecną sytuację gminy w chwili sporządzania diagnozy. Dane w ujęciu dynamicznym analizy zostały przeprowadzone dla lat 2014-2019 (w razie braku danych przedstawiono okres krótszy). Wskaźniki demograficzne przedstawiono w ujęciu 2011-2019⁴.

Dane statystyczne wykorzystane w diagnozie pochodzą z otwartych baz danych, zwłaszcza Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, oraz zostały udostępnione przez Urząd Gminy Pleśna lub współpracujące z nim podmioty (np. Komendę Powiatową Policji w Tarnowie). W dokumencie pojawiają się ponadto odniesienia do raportów, publikacji tematycznych czy też informacji pochodzących ze stron internetowych (Urzędu Gminy Pleśna, ale także innych). Źródła zostały wymienione pod wizualizacjami danych (wykresy, tabele) lub w formie przypisów dolnych.

¹ Art. 10e ust. 3 pkt. 1 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

² Za wyjątkiem porozumień aglomeracyjnych, takich jak Aglomeracja Tarnowska: <http://investintarnow.pl/pl/aglomeracja-tarnowska/>

³ Projekt Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wskazuje na niezbędność utworzenia obszarów funkcjonalnych Tarnowa i Nowego Sącza.

⁴ Ze względu na zmianę metodologii obliczania przez Główny Urząd Statystyczny w 2010 r, podstawą (punktem odniesienia dla określenia intensywności zjawisk demograficznych) pozostaje średnia liczba ludności z badanego okresu, natomiast zmianie uległa kategoria zamieszkania (do 2009 r. ludność zameldowana na pobyt stały, od 2010 r. ludność faktycznie zamieszkująca dany obszar).

Podstawowe informacje o gminie

Gmina Pleśna znajduje się **we wschodniej części województwa małopolskiego, w subregionie tarnowskim**. Od południa sąsiaduje z gminą Gromnik oraz gminą Zakliczyn, od zachodu z gminą Wojnicz, od północy z gminą Tarnów (gm. wiejska), a od wschodu z gminą Tuchów.

Gmina Pleśna jest jedną z 9 gmin wiejskich **powiatu tarnowskiego** (łącznie 16 gmin) i znajduje się w samym jego centrum. Obejmuje obszar 83,65 km², znajdując się pośrodku zestawienia tutejszych JST wg powierzchni (średnia w powiecie: 88 km²).

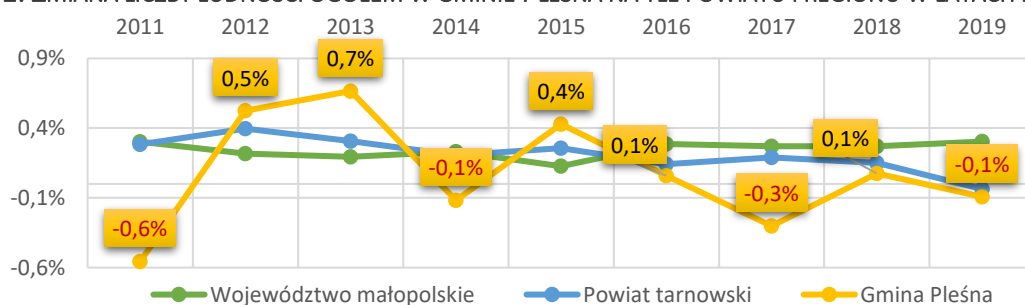
Gminę tworzy 11 sołectw: Dąbrówka Szczepanowska, Janowice, Lichwin, Lubinka, Łowczówek, Pleśna, Rychwałd, Rzuchowa, Szczepanowice, Świebodzin i Woźniczna.

2. SFERA SPOŁECZNA

Demografia

Liczba ludności w gminie Pleśna nieznacznie zmieniała się w ostatnich latach. Od 2011 r. wzrosła o 0,18%. Po największym spadku między ok. 2011 r. (-0,6%), już w 2013 r. nastąpił największy przyrost (+0,7%). W 2020 r. gminę zamieszkiwało. W regionie i powiecie liczba ludności utrzymuje się na równym poziomie (ok. 0,1 do 0,3% wzrostu rok do roku). **1 km² przypada ok. 144 mieszkańców**. Wskaźnik gęstości zaludnienia jest zatem identyczny z wartością dla powiatu (143 os./1 km²; dla regionu to 225 os./1 km²).

WYKRES 1. ZMIANA LICZBY LUDNOŚCI OGÓŁEM W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU W LATACH 2011-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

TABELA 1. LICZBA MIESZKAŃCÓW SOŁECTW W GMINIE PLEŚNA W ROKU 2014 I 2020

Sołectwo	2014	2020	Zmiana 2014-2020
Lubinka	378	379	0,3%
Woźniczna	443	441	-0,5%
Dąbrówka Szczepanowska	541	497	-8,1%
Rychwałd	663	634	-4,4%
Świebodzin	1 069	1 098	2,7%
Janowice	1 217	1 123	-7,7%
Łowczówek	1 174	1 153	-1,8%
Lichwin	1 199	1 180	-1,6%
Szczepanowice	1 502	1 542	2,7%
Rzuchowa	1 900	1 923	1,2%
Pleśna	2 084	2 152	3,3%
Gmina Pleśna	12 170	12 122	-0,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Pleśna.

W skład gminy Pleśna wchodzi 11 sołectw. Największym jest Pleśna zamieszkiwana przez 2152 mieszkańców (nieznacznie mniejsza jest Rzuchowa – 1923; tab. 1.). Najmniejszym sołectwami są natomiast Lubinka, Woźniczna oraz Dąbrówka Szczepanowska, którą razem z Janowicami dotknął najwyższy spadek liczby ludności od 2014 roku (ok. 8%).

Głównymi składowymi zmian liczby ludności w gminie są saldo ruchu naturalnego oraz saldo migracji. W gminie Pleśna od 2014 roku utrzymuje się przyrost naturalny wynoszący ok. 0,35 na 100 mieszkańców.

Najwyższe **saldo** odnotowano w 2014 r., gdy **wyniosło 0,51 (+ 62 osoby)**. Gmina zawsze osiągała wartości wyższe od powiatu i regionu; m.in. w 2019 r. współczynnik salda wyniósł niemal trzykrotnie więcej (0,27). W obrębie gminy sytuacja jest zróżnicowana i zmienna w badanym okresie, natomiast można zaobserwować, że Dąbrówka Szczepanowska oraz Rychwałd najczęściej osiągały ujemne wartości salda, natomiast Lubinka osiągała najwyższe wartości dodatnie.

TABELA 2. SALDO RUCHU NATURALNEGO (PRZYROST NATURALNY) W PRZELICZENIU NA 100 MIESZKAŃCÓW W LATACH 2014 – 2020 W GMINIE PLEŚNA, W SOŁECTWACH ORAZ NA TLE WYBRANYCH JEDNOSTEK TERYTORIALNYCH

Jednostka	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo małopolskie	0,14	0,10	0,17	0,19	0,16	0,12	bd.
Powiat tarnowski	0,18	0,13	0,14	0,21	0,19	0,10	bd.
Gmina Pleśna	0,51	0,48	0,39	0,45	0,22	0,27	0,14
DĄBRÓWKA SZCZEPANOWSKA	0,55	-0,19	-0,58	-0,99	-0,20	0,20	-0,20
JANOWICE	0,58	0,16	0,66	0,25	-0,34	0,00	-0,53
LICHWIN	0,75	0,83	0,00	0,50	0,00	0,76	0,25
LUBINKA	-0,53	1,06	1,33	1,07	0,81	0,80	1,06
ŁOWCZÓWEK	-0,09	0,34	0,43	0,52	0,17	0,17	-0,09
PLEŚNA	0,72	0,33	0,76	0,52	0,97	-0,09	0,14
RYCHWAŁD	0,00	-0,61	0,77	0,00	-0,16	-0,63	0,47
RZUCHOWA	1,05	0,62	0,36	0,21	0,47	0,47	0,10
SZCZEPANOWICE	0,20	1,18	0,13	0,84	0,13	0,52	0,39
ŚWIEBODZIN	0,84	0,37	0,19	0,74	-0,19	0,55	0,46
WOŹNICZNA	-0,23	0,67	0,22	1,09	-0,44	0,22	-0,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz UG Pleśna.

Na dynamikę zmian liczby mieszkańców wpływa również saldo migracji, czyli różnica między liczbą osób zameldowanych i wymeldowanych w ciągu roku. Na terenie gminy Pleśna utrzymuje się dodatnie saldo migracji – od 2017 r. nadwyżka zameldowań nad wymeldowaniami wynosi ok. 60 osób, a w rekordowym 2015 r. były to nawet 134 osoby (efekt wysokiej liczby zameldowań w Pleśnej i Rzuchowej). Dane w tab. 3. pokazują wyraźne wahania salda w czasie w sołectwach. Ostateczny bilans za lata 2014-2020 wskazuje, że największym przyrostem nowych mieszkańców mogą pochwalić się Pleśna (+166), Rzuchowa (+124) oraz Szczepanowice (+117), najmniejszym Rychwałd (+4) i Dąbrówka Szczepanowska (0). Janowice to jedyne sołectwo z ujemnym bilansem (-33). Na podstawie salda migracji oraz przyrostu naturalnego można zauważyć, że zaobserwowany spadek ludności w Dąbrówce Szczepanowskiej oraz Janowicach może mieć odmienne przyczyny: w pierwszym przypadku to niska dzietność, natomiast w drugim – wysoka liczba wymeldowań.

DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZO-PRZESTRZENNA GMINY PLEŚNA

TABELA 3. SALDO MIGRACJI W PRZELICZENIU NA 100 MIESZKAŃCÓW W LATACH 2014 – 2018 W GMINIE PLEŚNA W GMINIE PLEŚNA, W SOŁECTWACH ORAZ NA TLE WYBRANYCH JEDNOSTEK TERYTORIALNYCH

Jednostka	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo małopolskie	0,09	Bd.	0,11	0,12	0,16	0,17	Bd.
Powiat tarnowski	0,03	Bd.	0	-0,01	-0,06	-0,05	Bd.
Gmina Pleśna	0,96	1,10	0,78	0,48	0,49	0,52	0,53
DĄBRÓWKA SZCZEPANOWSKA	2,22	-0,95	-1,95	-0,20	1,57	-0,80	0,00
JANOWICE	0,33	0,74	0,25	-0,84	-0,60	-2,55	-0,27
LICHWIN	1,17	0,67	0,50	0,33	-0,42	0,59	0,76
LUBINKA	0,53	0,26	0,27	0,00	-1,36	1,61	1,85
ŁOWCZÓWEK	0,85	-0,26	1,20	0,35	0,61	1,47	0,69
PLEŚNA	0,86	1,76	1,23	0,71	2,00	1,16	0,09
RYCHWAŁD	0,30	0,46	-0,46	1,52	-1,09	-1,27	1,10
RZUCHOWA	1,58	1,98	0,26	-0,05	0,94	0,94	0,83
SZCZEPANOWICE	0,93	1,97	2,14	0,65	0,71	0,71	0,52
ŚWIEBODZIN	0,56	1,03	0,93	1,48	0,00	1,93	1,18
WOŹNICZNA	1,13	1,12	2,43	2,39	-0,89	-0,22	-0,68

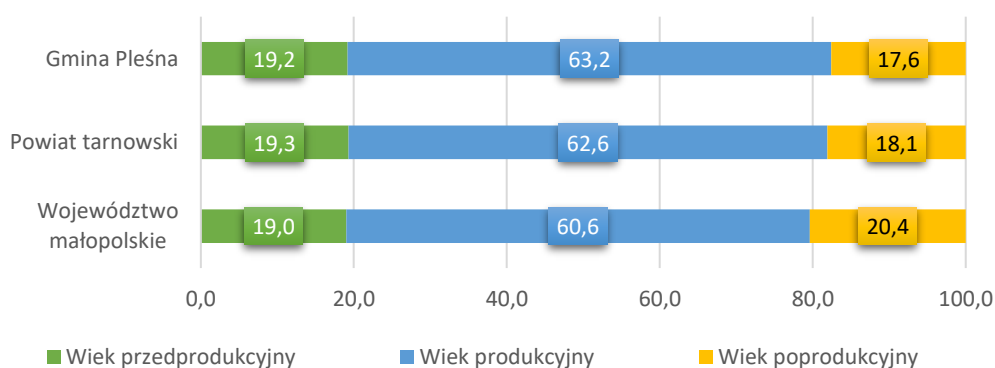
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS oraz UG Pleśna. Brak danych dla 2015 roku.

WYKRES 2. ZMIANA UDZIAŁU LUDNOŚCI WG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W LATACH 2011-2019 W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU ORAZ REGIONU

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

WYKRES 3. STRUKTURA LUDNOŚCI WG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W ROKU 2019 W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU (W %)

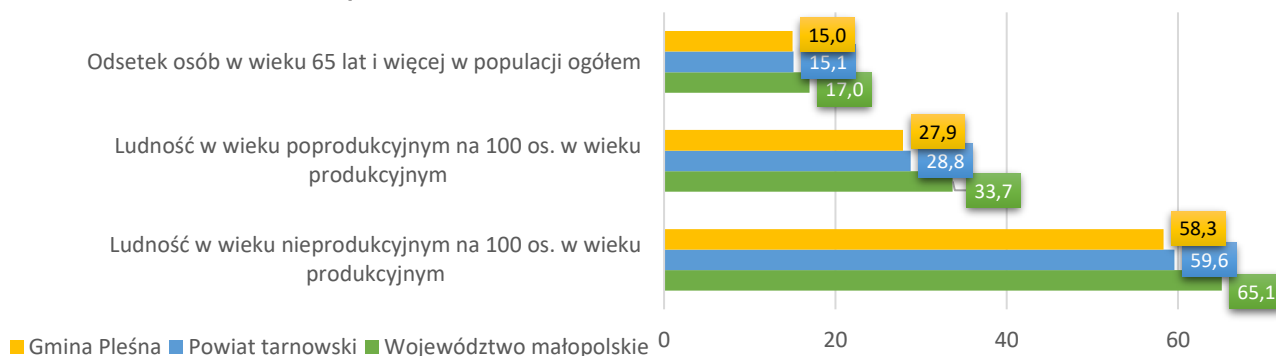

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

Struktura wieku mieszkańców obrazuje jakie wyzwania mogą stać przed Gminą w zakresie dostosowania usług publicznych do potrzeb różnych grup. Na tle województwa gmina Pleśna odznacza się nieco niższym odsetkiem osób starszych (wiek poprodukcyjny) oraz wyższym osób w wieku produkcyjnym. Struktura wiekowa społeczności jest natomiast identyczna ze strukturą dla powiatu. Od 2011 w gminie Pleśna w szybszym tempie ubywa jednak osób w wieku przedprodukcyjnym (wyk. 5.).

Zwiększa się za to liczebność grupy w wieku produkcyjnym (wynik dodatni w odróżnieniu od powiatu i regionu) oraz poprodukcyjnym.

WYKRES 4. WSKAŹNIKI OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO W GMINIE PLEŚNEJ NA TLE POWIATU I REGIONU W 2019 R.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

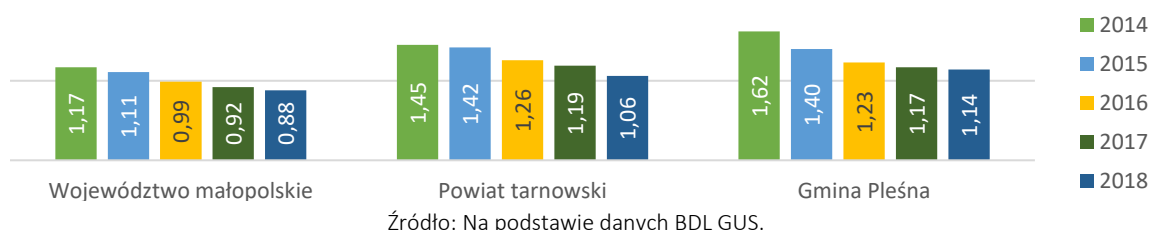
Gminę charakteryzują niższe niż dla powiatu oraz regionu wskaźniki obciążenia demograficznego. Dotyczy to zarówno udziału osób starszych w liczbie ludności, jak i liczby osób w wieku poprodukcyjnym (60+ dla kobiet oraz 65+ dla mężczyzn) oraz nieprodukcyjnym w liczbie osób w wieku produkcyjnym (18-59 dla kobiet, 18-64 dla mężczyzn). Wartości te są niższe o ok. 10% w stosunku do woj. małopolskiego, przy czym należy podkreślić, że w całym okresie regularnie wzrastały one dla każdej z jednostek. Dla trzech zestawionych wskaźników w gminie Pleśna przeciętnie odnotowano przyrost wartości o ok. 2,5 p. proc. Utrzymujące się trendy wskazują, że problem starzenia się populacji może nasilać się w kolejnych latach. Pomimo relatywnie dobrej sytuacji gminy w ujęciu demograficznym, trzeba mieć na uwadze wydłużającą się średnią długość życia i niską dzietność. Prognozy GUS wskazują, że do 2050 r. liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w powiecie tarnowskim spadnie o ok. 1/5 a mieszkańców w wieku poprodukcyjnym zwiększy aż o 2/3 (z 32 tys. do 53 tys.).

W gminie Pleśna w 2020 r. nie funkcjonował **żaden żłobek**. W powiecie tarnowskim ze żłobków korzysta 2,5% dzieci do 3 r.ż. i chociaż odsetek ten uległ poprawie od 2014 r. (wówczas 0,2%), nadal jest znacznie niższy od wartości dla woj. małopolskiego ogółem (12%; BDL GUS). W Janowicach, Rzuchowej oraz Pleśnej znajdują się **3 przedszkola publiczne**, a w 4 szkołach podstawowych działają ponadto oddziały klas „0”. W roku szkolnym 2019/2020 we wszystkich przedszkolach zapisanych było 269 dzieci, a do klas „0” uczęszczało 62 uczniów (dane UG Pleśna). Z wychowania przedszkolnego korzysta coraz więcej najmłodszych (63% w 2014 r., 71,5% w 2020 r. w wieku 3-5 lat). To jednak odsetek wyraźnie niższy od wyniku dla regionu (88%). Jest to powiązane z podziałem miasto-wieś: w małopolskich miastach wskaźnik wynosi 105,9% (oznacza to, że do miejskich przedszkoli uczęszczają także dzieci spoza tych miast), natomiast dla wsi – 74%. W powiecie tarnowskim podział ten jest jeszcze bardziej wyraźny: odpowiednio 145% i 68%.

Wg danych dla obwodów przedszkoli w Pleśnej i Rzuchowej tylko 3 dzieci uczęszczało do przedszkoli poza gminą, a 1 za granicą. Do pleśnieńskich przedszkoli zapisanych było z kolei 8 dzieci z Zakliczyna, Tarnowa i Tuchowa. W gminie Pleśna na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada więcej niż jedno dziecko (1,14; dane na 2018 r.), jednak sytuacja znacząco poprawiła się od 2014 r. (1,62; wyk. 9.), zbliżając się do poziomu powiatu. Dla Małopolski ogółem od 2016 r. dostępność

miejsc przedszkolnych przewyższa liczbę dzieci (pon. 1,0). Należy mieć jednak na uwadze duże zróżnicowanie wewnątrzregionalne.

WYKRES 5. LICZBA DZIECI W WIEKU 3-5 LAT NA JEDNO MIEJSCE W PLACÓWCE WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO⁵

Na początku roku szkolnego 2020/2021 w gminie Pleśna funkcjonowało 6 szkół podstawowych prowadzonych przez samorząd i 2 prowadzone przez osoby fizyczne, 3 przedszkola oraz 1 punkt przedszkolny.

TABELA 4. LISTA PLACÓWEK NAUCZANIA I WYCHOWANIA W GMINIE PLEŚNA

L.p.	Placówka	Adres
Przedszkola		
1.	Przedszkole Publiczne im. W. Majak w Pleśnej	Pleśna 353
2.	Przedszkole Publiczne w Rzuchowej (w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Rzuchowej)	Rzuchowa 278
3.	Przedszkole Niepubliczne w Janowicach	Janowice 620
Punkt przedszkolny		
1.	Publiczny Punkt Przedszkolny w Rychwałdzie	Rychwałd 120
Szkoły podstawowe		
1.	SP im. B. Czecha w Pleśnej	Pleśna 228
2.	SP im. Macieja Rataja w Lichwinie	Lichwin 182A
3.	SP w Janowicach	Janowice 128
4.	SP im. Armii Krajowej w Rzuchowej	Rzuchowa 278
5.	SP w Szczepanowicach	Szczepanowice 107
6.	SP w Świebodzinie im. bł. Matki Teresy z Kalkuty	Świebodzin 129
7.	SP w Lubince	Lubinka 11
8.	Publiczna SP w Rychwałdzie	Rychwałd 120

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Pleśna.

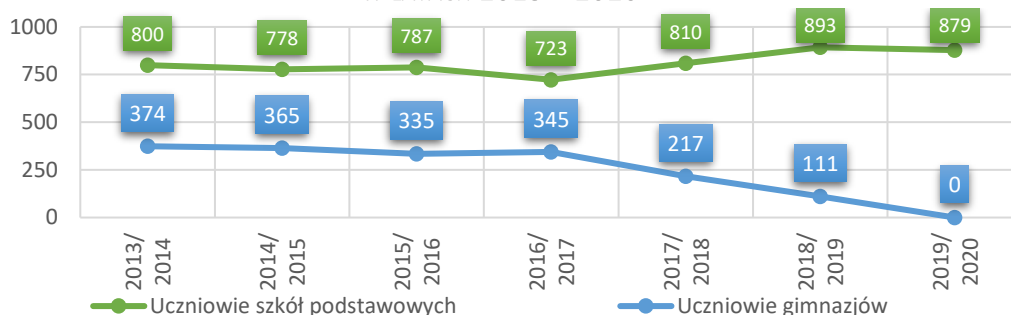
Część uczniów uczęszcza do szkół znajdujących się poza gminą⁶. W roku szkolnym 2018/2019 było to 129 uczniów szkół podstawowych (najwięcej w gminie Tarnów – 53 osoby), a ich liczba tylko nieznacznie zmieniała się w ostatnich latach. Ponadto 54 dzieci uczęszczało do szkół za granicą. Z gminy Tarnów pochodziło również najwięcej dzieci, które uczęszczały do szkół w gminie Pleśna (16; łącznie 35).

Do szkół podstawowych w gminie Pleśna w roku szkolnym 2019/2020 uczęszczało 879 dzieci. Liczba ta wzrosła po 2017 roku, co jest jednak w znacznym stopniu wynikiem reformy szkolnictwa. W tym roku szkolnym zostały też „wygaszone” gimnazja (jeszcze do 2016/2017 uczęszczane przez ok. 350 uczniów). W wyniku malejącego odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym należy spodziewać się spadku liczby uczniów w miejscowych szkołach.

⁵ Liczba ta obejmuje placówki publiczne, oddziały przedszkolne w szkołach i placówki publiczne prowadzone przez osoby fizyczne.

⁶ Na podstawie danych dla obwodów SP w Janowicach, Lichwinie, Pleśnej, Rzuchowej, Szczepanowic i Świebodzinie.

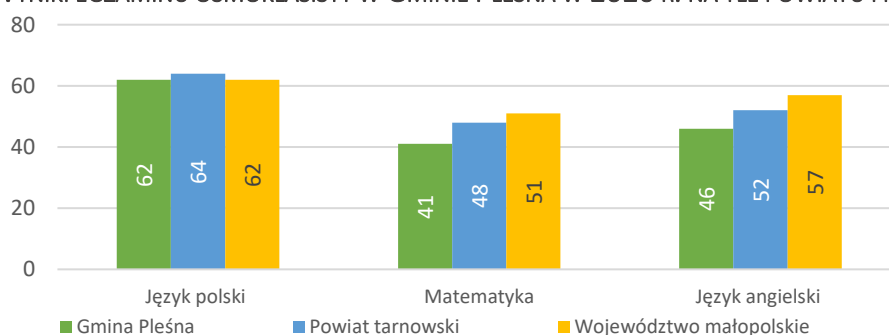
WYKRES 6. LICZBA UCZNIÓW W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJALNYCH W GMINIE PLEŚNA
W LATACH 2013 – 2020

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

Likwidacja gimnazjów i zmiany w funkcjonowaniu szkół podstawowych oraz średnich przyczyniły się również do wprowadzenia nowych zasad egzaminowania. W 2017 miał miejsce ostatni egzamin szóstoklasistów, natomiast dotąd odbyły się dwa egzaminy ósmoklasisty, co ogranicza możliwość analizy wyników w czasie. Z racji braku gimnazjów i szkół ponadpodstawowych na terenie gminy, analizie poddano wyniki egzaminu po VIII klasie w roku szkolnym 2018/2019 oraz 2019/2020.

WYKRES 7. WYNIKI EGZAMINU ÓSMOKLASISTY W GMINIE PLEŚNA W 2020 R. NA TLE POWIATU I REGIONU

Źródło: Opracowanie na podstawie danych OKE.

Wyniki uczniów w gminie Pleśna z egzaminu z j. polskiego są na poziomie identycznym z wynikami dla powiatu i województwa (wyk. 8.). Aż 57% szkół uzyskało wysokie wyniki (wg stanin określanych przez OKE Kraków, tab. 5.), najwyższy SP w Lichwinie (średnio 79%) i Świebodzinie (70%). Rok wcześniej w tej kategorii nie znalazła się żadna szkoła. Słabiej wypadają natomiast wyniki z matematyki (najlepiej w SP Świebodzin – 56%) oraz j. angielskiego (najlepiej SP Szczepanowice – 56%). Są one o ok. 1/5 niższe od średnich wyników w regionie. W stosunku do poprzedniego egzaminu nie nastąpiła znaczna poprawa, a w przypadku j. angielskiego zwiększyła się liczba szkół z niskimi wynikami. W tym aspekcie gmina Pleśna oraz powiat tarnowski wydają się odstawać, na niekorzyść, od poziomu kształcenia w innych częściach województwa małopolskiego. Szkołami, które odnotowały najgorsze wyniki były SP w Pleśnej (54% j. polski), Niepubliczna SP w Lubince (20% matematyka, 15% j. angielski) oraz SP Janowice (39% j. angielski).

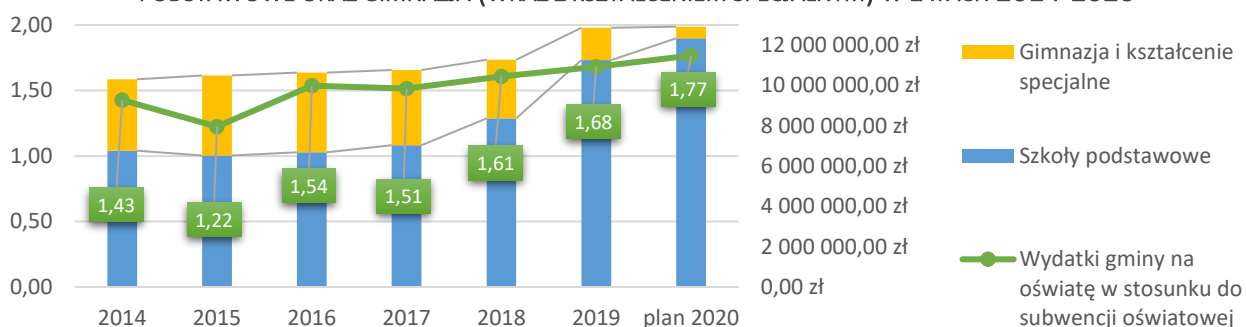
Dużym wyzwaniem budżetowym gminy Pleśna pozostaje finansowanie edukacji. Pomimo krótkiej poprawy sytuacji w 2015 r., od tamtego czasu pogłębia się **dysproporcja między rzeczywistymi wydatkami na oświatę a subwencją oświatową**. Pomimo likwidacji gimnazjów ogólne koszty edukacji regularnie wzrastają (wyk. 7.)

TABELA 5. ODSETEK SZKÓŁ KLASYFIKOWANYCH JAKO SZKOŁY O NISKIM, ŚREDNIM LUB WYSOKIM POZIOMIE NAUCZANIA W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU W 2019 R.

Poziom nauczania		2018/2019	2019/2020	2018/2019	2019/2020	2018/2019	2019/2020
		Język polski		Matematyka		Język angielski	
Gmina Pleśna	niski	25%	14%	38%	14%	17%	38%
	średni	75%	29%	63%	71%	83%	63%
	wysoki	0%	57%	0%	14%	0%	0%
Powiat tarnowski	niski	14%	11%	14%	6%	11%	20%
	średni	64%	43%	54%	67%	70%	61%
	wysoki	22%	46%	32%	27%	18%	19%
Województwo małopolskie	niski	9%	12%	10%	9%	12%	16%
	średni	52%	54%	49%	52%	59%	55%
	wysoki	38%	34%	42%	39%	29%	29%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE Kraków oraz UG Pleśna.

WYKRES 8. STOSUNEK WYDATKÓW NA OŚWIATĘ DO WYSOKOŚCI SUBWENCJI OŚWIATOWEJ ORAZ WYDATKI NA SZKOŁY PODSTAWOWE ORAZ GIMNAZJA (WRAZ Z KSZTAŁCENIEM SPECJALNYM) W LATACH 2014-2020

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

Obok stałych wydatków na oświatę, dodatkowo z budżetu gminy udzielane są także stypendia dla uczniów osiągających bardzo dobre wyniki w nauce lub szczególnie uzdolnionych. Kwotę na to przeznaczoną od 2014 r. zwiększono z 16 tys. zł do 22,4 tys. zł w 2019 r.

Ze względu na **brak szkół ponadpodstawowych** na terenie gminy Pleśna, uczniowie mają możliwość wyboru szkół zlokalizowanych w okolicznych gminach – dotyczy to zwłaszcza miast dysponujących dużą liczbą liceów czy szkół zawodowych dających szerszy wybór specjalizacji i profili. Tylko w Tarnowie liczba miejsc w szkołach ponadpodstawowych przygotowana na rok szkolny 2020/2021 dwukrotnie przewyższała liczbę uczniów kończących ósme klasy w miejskich szkołach (2162 do 1028⁷). Do dyspozycji kandydatów było aż 75 oddziałów. Te proporcje są wynikiem zainteresowania nauką w miejscowych szkołach przez kandydatów z okolicznych gmin. Ponadto szkoły ponadpodstawowe zlokalizowane są m.in. w Tuchowie, Gromniku, Wojniczu czy Zakliczynie.

Czas wolny

Na ofertę czasu wolnego w gminie Pleśna składa się działalność zarówno jednostek samorządowych, jak i organizacji trzeciego sektora oraz prywatnych podmiotów. Szczególną rolę odgrywają tutaj **Centrum Kultury Gminy Pleśna oraz Gminna Biblioteka Publiczna**. Oferta tych jednostek dociera do wszystkich mieszkańców gminy, a wiele działań jest podejmowanych we współpracy z innymi organizacjami.

⁷ <https://tarnow.pl/Dla-mieszkanow/Aktualnosci/Miasto/W-szkolach-czekaja-jeszcze-wolne-miejsca>

Główna siedziba Centrum Kultury jest zlokalizowana w Pleśnej, natomiast filie instytucji znajdują się w Janowicach i Woźnicznej. **Zajęcia** w tych obiektach realizowane są w ramach rocznego programu pokrywającego się z rokiem szkolnym. W roku szkolnym 2020/2021 zaplanowano następujące zajęcia:

1. Płatne: a. Kółko modelarskie – 15 zł / 1 os. / miesiąc (Pleśna) b. Zajęcia z tańca współczesnego dla dorosłych oraz z tańca towarzyskiego dla dzieci – 60 zł / 1 os. / miesiąc (Pleśna) c. Zajęcia wokalne – 10 zł / 1 os. / miesiąc (Pleśna) d. RoboBlocks –Algorytmika dla smyka (15 zł/os. za 45 min.), Robotyka podstawowa (20 zł/os. za 70 min), PyCraft - programowanie w Minecraft (25 zł/ os. za 90 min) (Pleśna)	2. Bezpłatne: a. Nauka gry na instrumentach – keyboard, gitara, akordeon, perkusja (Pleśna, Janowice) b. Akademia Rysunku (Pleśna, Janowice) c. Zajęcia artystyczne – manualne, rękodzieło (Pleśna, Janowice) d. Zajęcia z rękodzieła dla dorosłych – haft, szydełko itp. (Pleśna, Janowice) e. Bractwo Rycerskie „Orle Gniazdo” (Pleśna) f. Ucz się, bawiąc – język angielski dla dzieci (Pleśna) g. Gminny Chór CANTANDO (Pleśna) h. Teatr „Wpoprzek” (Pleśna) i. Orkiestra Dęta Szczepanowice (Pleśna)

Oprócz wspomnianych powyżej Gminnego Chóru CANTANDO, Teatru „Wpoprzek”, Orkiestry Dętej i Bractwa Rycerskiego „Orle Gniazdo”, w gminie działają także inne **grupy i zespoły**: grupa kolędnicza „Pleśnioki”, Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca, Kapela „Pleśnianie” oraz Grupa teatralna „Młodzi Gniewni”. Szeroka oferta Centrum Kultury jest poszerzona o liczne przedsięwzięcia prowadzone przez lokalne organizacje pozarządowe.

Centrum Produktu Lokalnego w Rzuchowej (CPL), prowadzone przez Grupę OdRolnika, ma za zadanie promować ochronę środowiska, zdrowe odżywianie i lokalne produkty, a także zaspokajać potrzeby społeczne i kulturalne mieszkańców, zwłaszcza z obszaru Lokalnej Grupy Działania Dunajec-Biała⁸. W CPL organizowane są wystawy, warsztaty, prelekcje, degustacje, festiwale, kursy czy spotkania tematyczne. Umożliwia to duży, nowoczesny obiekt, w którym znajdują się sale konferencyjne, edukacyjne i tematyczne oraz sklepik i kawiarnia.

Organizowane są ponadto zajęcia wakacyjne. W roku 2020, wskutek stanu pandemicznego, zdecydowano o odwołaniu zajęć. Nie odbyła się również większość **wydarzeń cyklicznych**. Listę imprez odbywających się co roku przedstawiono w poniższej tabeli.

⁸ <http://www.cpl.odrolnika.pl/o-centrum> [dostęp: 28.09.2020]

TABELA 6. WYKAZ WYDARZEŃ CYKLICZNYCH W GMINIE PLEŚNA

Nazwa wydarzenia	Lokalizacja	Termin	Opis
Pochód „Trzech Króli”	Pleśna	początek stycznia	Pochód o charakterze religijnym, angażujący grupy kołędnicze, orkiestrę, OSP, grupy kościelne.
Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy	Pleśna	styczeń	Występy „Popołudnie z Kolędą” (grupy teatralne), grupy kołędnicze z Pleśnej, zespoły wokalne, pokaz sztucznych ogni.
Obchody Konstytucji III Maja	Pleśna	maj	Msza św., montaż słowno-muzyczny.
Memoriał Jacka Gąciarza	Pleśna	maj	Turniej piłkarski dla najmłodszych.
Koncert Muzyki Organowej	Pleśna	II połowa maja	Koncerty zaproszonych instrumentalistów na organach w kościele parafialnym w Pleśnej.
Święto Owoców i Produktów Pszczelich	Pleśna	lipiec	Promocja regionalnych, ekologicznych produktów spożywczych, prezentacje przedsiębiorców, sadowników, pszczelarzy, konkurs „Pleśnieński Smak”.
Dożynki Gminne	co roku inne sołectwo	sierpień	Przegląd Wieńców Dożynkowych, korowód dożynkowy, festyn z koncertami i zapleczem gastronomicznym.
Puchar Słona Góra - Maraton Masters	Cała gmina	Koniec sierpnia	Impreza kolarska dla amatorów i profesjonalistów.
Przegląd Pieśni Patriotycznej	Pleśna	listopad	Uczczenie Święta Niepodległości, popularyzacja pieśni patriotycznych.
Bieg Legionistów	Cała gmina	wrzesień	Popularyzacja biegania, uczczenie pamięci Legionistów; biegi na 4 dystansach.
Złot Niepodległościowy	Łowczówek	listopad	Powiatowe obchody Święta Niepodległości, msza św., apel.

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

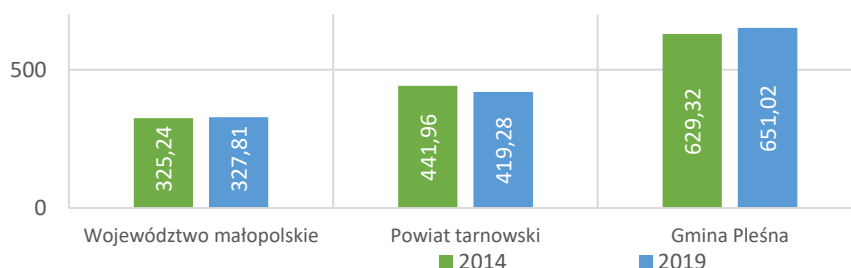
W kontekście promocji gminy istotne znaczenie mają wydarzenia ponadlokalne, takie jak Święto Owoców i Produktów Pszczelich czy Złot Niepodległościowy, wzmacniając jej rozpoznawalność w regionie i kraju. Poza dużymi imprezami cyklicznymi, organizowanymi przez CPL, w gminie Pleśna odbywają się turnieje sportowe, festyny, a także inne okolicznościowe wydarzenia. Należą do nich Dni Seniora, Konkurs Kolęd i Pastorałek, Narodowe Czytanie, spotkania opłatkowe, spotkania Kół Gospodyń Wiejskich oraz inne inicjatywy skierowane do miejscowej społeczności. Informacje o realizowanych przedsięwzięciach są opisywane m.in. **piśmie „Pogórze”** – jest ono Miesięcznikiem Gminy Pleśna, wydawanym przez Centrum Kultury od 1994. Obejmuje artykuły informacyjne, jak również przedstawia działalność kulturalną, oświatową i sportową w gminie. Centrum Kultury ustanowiło ponadto **odznakę turystyczną „Znam Gminę Pleśną”** w celu „zachęcenia mieszkańców gminy oraz osób przyjezdnych do uprawiania turystyki pieszej i kulturowej oraz promocji walorów przyrodniczych oraz zabytków na terenie gminy Pleśna”⁹. Warunkiem jej otrzymania jest udokumentowanie fotograficzne wizyty w 35 miejscach na obszarze gminy, wskazanych w regulaminie.

Gminna Biblioteka Publiczna, wraz ze swoimi filiami (4), promuje rozwój czytelnictwa wśród mieszkańców, a ponadto aktywnie angażuje się w miejscowe przedsięwzięcia kulturalne. To również obiekty, w których mieszkańcy mogą m.in. skorzystać z komputera z dostępem do Internetu. Pełny katalog biblioteczny jest udostępniony on-line. W latach 2014-2019 liczba czytelników w pleśnieńskich bibliotekach nie ulegała większym zmianom. W 2019 r. w 5 oddziałach odnotowano **2 172 czytelników**, spośród których 38% zarejestrowanych było w GBP w Pleśnej (Rzuchowa 21%, Lichwin 15%,

⁹ <http://centrum-kultury.plesna.pl/sport-i-turystyka/odznaka-turystyczna-znam-gmine-plesna/>

Szczepanowice i Janowice po 13%). W gminie **liczba czytelników na 100 mieszkańców** utrzymywała się przez ostatnie 5 lat poziomie **18**.

WYKRES 9. KSIĘGOZBIÓR PRZYPADAJĄCY NA 100 MIESZKAŃCÓW W 2014 I 2019

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

To wartość nieznacznie poniżej wojewódzkiej (19,5). Warto jednak podkreślić, że w powiecie tarnowskim wysokość wskaźnika spadła – z 16,3 do 14,5 (dane BDL GUS). Dla czytelników atrakcyjny może być przyrost księgozbioru w zasobach lokalnych bibliotek. W 2014 r. **na 100 mieszkańców przypadało 630 woluminów**, w 2019 r. już 651. Jest to wartość dwukrotnie przekraczająca wynik województwa (327), a także znacznie wyższa od powiatu (419), w którym ilość książek przypadających na mieszkańca spadła w tym okresie.

Następuje stopniowy **spadek liczby rocznych wypożyczeń książek na 1 czytelnika**, co może być bezpośrednio powiązane z ogólną tendencją do spadku czytelnictwa w Polsce. W gminie Pleśna zjawisko przebiega nieco szybciej niż w porównywanych jednostkach: w 2019 r. zarejestrowano **15,9 wypożyczeń na czytelnika** (34 611), wobec 18,3 w 2014 r. W powiecie wartości te są dużo wyższe – po małym spadku w 2017 r. ponownie wzrosły do 18,8.

TABELA 7. LICZBA SPOTKAŃ W GMINNEJ BIBLIOTECE PUBLICZNEJ I JEJ FILIACH ORAZ ICH UCZESTNIKÓW W 2019

	Imprezy wspólne	GBP Pleśna	BP Janowice	BP Lichwin	BP Rzuchowa	BP Szczepanowice	Razem
Liczba spotkań	32	52	64	22	98	70	338
Liczba uczestników	1 399	1 536	943	308	1 687	760	6 633
Średnia liczba uczestników	43,7	29,5	14,7	14,0	17,2	10,9	19,6

Źródło: Na podstawie danych GBP Pleśna.

Gminna Biblioteka Publiczna jest organizatorem wielu spotkań, warsztatów czy też wycieczek. Mieszkańcy tylko **w 2019 r. mogli skorzystać z 338 różnych inicjatyw we wszystkich oddziałach biblioteki**. Uczestniczyło w nich **6 633 osób**¹⁰. Dominującymi typami wydarzeń były warsztaty dla seniorów (stroiki, warsztaty kulinarne, kursy zachowań), występy, lekcje i warsztaty dla dzieci, konkursy, wykłady, a również spotkania związane ściśle z działalnością biblioteczną, m.in. Klub Przyjaciół Biblioteki, Klub Dyskusyjny, Akcja „Cała Polska czyta dzieciom”, Noc Biblioteki, spotkania autorskie. Ponadto zorganizowanych zostało 9 wycieczek. Wśród projektów prowadzonych przez GBP znalazły się także:

- *Spotkania z pasjami* – projekt dla seniorów
- realizowany z Orange (V-XII 2014)
- Akcja: e-motywacje – spotkania z seniorami
- projekt zainicjowany przez Orange (X-XII 2015)

¹⁰ Nie są to unikalne jednostki; osoby mogły uczestniczyć w kilku różnych inicjatywach.

- Projekt „Zaprogramuj się na czytanie” w ramach „Małopolskie czytanie” – przeprowadzone przez Stowarzyszenie Edukacji Pozaformalnej „Meritum” (X 2015)
- Projekt edukacyjno-ekologiczny – „Zielone gry” (X-XII 2015)
- IV edycja projektu „O finansach... w bibliotece” dla seniorów (II-IV 2016)
- Małopolski e-senior - bezpłatne szkolenia z obsługi tabletu i Internetu dla seniorów powyżej 65. roku życia (XI 2018 - I 2019)
- Projekt „Mała książka – wielki człowiek” (IX 2019 – trwa nadal).

Najmłodszy mieszkańcy gminy Pleśna mają możliwość korzystania z **9 placów zabaw** (brak placów w Woźnicznej i Łowczówku) zlokalizowanych zazwyczaj w sąsiedztwie szkół podstawowych. Korzystanie z oferty sportowo-rekreacyjnej umożliwia **5 hal sportowych** położonych przy placówkach szkolnych. Dodatkowo funkcjonuje **8 boisk zewnętrznych**. Większość z nich działa jako obiekty przyszkolne (Janowice, Dąbrówka Szczepanowska, Szczepanowice, Świebodzin, Rzuchowa, Rychwałd). Szkoła w Pleśnej korzysta z obiektu boiska wybudowanego w ramach programu Orlik 2012. Własnym obiektem dysponuje także LKS „Pogórze” Pleśna, który rozgrywa tu mecze piłki nożnej w ramach rozgrywek klasy okręgowej grupy Tarnów II (stan na sezon 2020/2021). Poniżej wyróżniono **główne inwestycje sportowo-rekreacyjne w latach 2014-2020**:

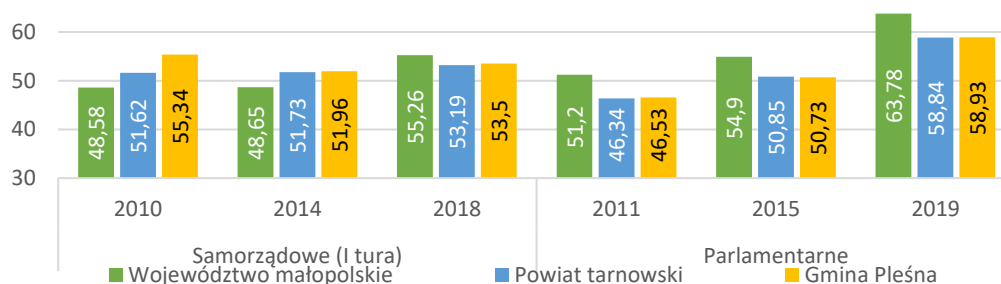
- Budowa boiska sportowego w Rzuchowej (w 2013 - 508 938,50 zł; w 2016 - 320 785,04 zł) oraz jego ogrodzenie (38 058,41 zł)
- Ogrodzenie boiska przy SP w Świebodzinie (34 380,41 zł)
- Remont hali sportowej przy Gimnazjum w Pleśnej (657 160,09 zł)
- Przebudowa boiska sportowego przy szkole w Świebodzinie (111 962,70 zł)
- Przebudowa układu komunikacyjnego przy hali sportowej w Pleśnej (4 155,70 zł)
- Budowa stacji rowerowej w Lubince (etap I - 350 191,21 zł, etap II - 13 087,20 zł)
- Zagospodarowanie terenu (2018 - 616 500,83 zł, 2020 - 2 629 531,00 zł) oraz budowa węzła – ścieżka przyrodnicza (13 840,23 zł) - w Łowczówku w ramach RPO
- Budowa wieży widokowej w Dąbrówce Szczepanowskiej (973 603,79 zł)
- Otwarte Strefy Aktywności w Janowicach i w Lichwinie (97 681,68 zł)
- Modernizacja boiska wielofunkcyjnego przy szkole w Janowicach (132 244,29 zł)
- Rozbudowa infrastruktury sportowej na kompleksie Orlik w Pleśnej (270 052,68 zł)
- Program Małopolska Infrastruktura Rekreacyjno-Sportowa: przebudowa placu sportowo-rekreacyjnego w miejscowości Dąbrówka Szczepanowska (217 987,60 zł) oraz placu sportowo-rekreacyjnego w Rzuchowej (176 287,00 zł).

Powyższe projekty zostały wsparte dofinansowaniami z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego oraz Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej.

Aktywność obywatelska w gminie Pleśna, którą można zweryfikować za pomocą frekwencji wyborczej, nie odbiega od jej poziomu w powiecie tarnowskim (z wyjątkiem wyborów samorządowych 2010; wyk.

10). Daje się jednak zauważyć tendencja – także w innych obszarach Polski – **zwiększającej się frekwencji w wyborach parlamentarnych (+12 p. proc.)**. Świadczy to o coraz większym zainteresowaniu mieszkańców sprawami krajowymi. Natomiast w przypadku **wyborów samorządowych** odnotowano **spadek frekwencji o 2 p. proc.**

WYKRES 10. FREKWENCJA WYBORCZA PODCZAS WYBORÓW PARLAMENTARNYCH I SAMORZĄDOWYCH (I TURA) W LATACH 2010-2019 W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

W **wyborach sołectkich** w 2019 r. uczestniczyło **1 759** osób spośród 9 591 uprawnionych (**18,3%**). Zaangażowanie w tę formę demokracji lokalnej jest silnie zróżnicowane w poszczególnych sołectwach. W rankingu frekwencji – przeliczonej jako liczba oddanych głosów do liczby mieszkańców ogółem – lideruje Woźniczna, w której sołtysa wybierało 170 osób spośród 446 mieszkańców (38%). Dobry wynik uzyskały Janowice (29%), nieco słabszy Rychwałd i Lichwin (20%). Pozostałe sołectwa notowały frekwencje na poziomie 8-13%.

Organizacje pozarządowe

Istotnym obszarem funkcjonowania gminy jest aktywność organizacji pozarządowych i ich współpraca między sobą oraz innymi podmiotami. Wg rejestru prowadzonego przez UG Pleśna w gminie działa **38 organizacji i grup**

nieformalnych. W ramach trzeciego sektora działają następujące podmioty:

TABELA 8. FUNDACJE, STOWARZYSZENIA I ORGANIZACJE SPOŁECZNE NA 100 MIESZKAŃCÓW W 2014 I 2019 ROKU W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU

Jednostka	2014	2019
Województwo małopolskie	3,25	3,87
Powiat tarnowski	2,38	2,80
Gmina Pleśna	1,93	2,18

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

- LKS Pogórze Pleśna ,
- Klub Sportowy " KS RZUCHOWA"
- Uczniowskie Kluby Sportowe: przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Pleśnej, Herkules Janowice, OMEGA Rzuchowa, ISKRA w Lichwinie, Behaton Łowczówek (5)
- Koła Gospodyń Wiejskich: Pleśna, Janowice, Lichwin, Woźniczna, Świebodzin, Rychwałd (6)
- Stowarzyszenie GRUPA ODROLNIKA,
- Koło Światowego Związku Żołnierzy AK,
- Koło Pszczelarzy,
- 3 kółka rolnicze,
- Oddziały Caritas: Janowice, Rzuchowa, Szczepanowice, Świebodzin, Pleśna, Lichwin (6)
- Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich "Pełna Chata",
- Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych,
- Stowarzyszenie TEMPLUM PACIS,

- Tarnowskie Stowarzyszenie "PRO BONO",
- 6 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej,
- Stowarzyszenie "Krok w Chmurach",
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom "Pod Promykiem",
- Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Pleśna TY TEŻ.

Jeszcze w 2014 r. w wykazie organizacji znajdowały się 24 podmioty (wzrost o 58%). Dane BDL pokazują, że w badanym okresie wzrastała popularność tej formy zaangażowania (tab. 8). **Na 100 mieszkańców gminy Pleśna przypada 2,18 organizacji, tj. o 13% więcej.** Podobny wzrost nastąpił w całym regionie oraz powiecie tarnowskim.

Gmina Pleśna w ramach Rocznego Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi wspiera inicjatywy wynikające z harmonogramu związków sportowych oraz finansowane z ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹¹. W 2019 r. łączne wsparcie dla nich z budżetu gminy wyniosło **149 960 zł** (66% więcej niż w 2014). W ramach Programu Urząd Gminy współpracował z trzecim sektorem w realizacji dwóch rodzajów zadań: cyklicznych w ramach związków sportowych oraz w formie festynów sportowych, turniejów itp. Zakres współpracy i forma sprawozdań z realizacji Programu uległa zmianie po 2015 r. W latach 2016-2019 średnia wartość rocznie przyznawanych dotacji wynosiła 132 tys. zł. (najmniej 123,4 tys. w 2016, najwięcej 141,6 tys. zł w 2018; tab. 9). Znaczna część tych środków dotyczyła finansowania zadań okołosportowych. Największym beneficjentem w tym okresie był LKS „Pogórze” Pleśna, kolejno KS Rzuchowa, a następnie Uczniowskie Kluby Sportowe. Ponadto z budżetu Gminy wspierano przewóz dzieci i młodzieży na zawody organizowane w ramach harmonogramu rozgrywek (ok. 15 tys. zł rocznie).

TABELA 9. LICZBA ZADAŃ, WYSOKOŚĆ WSPARCIA FINANSOWEGO ORAZ LICZBA BENEFICJENTÓW ZADAŃ REALIZOWANYCH W RAMACH PROGRAMU WSPÓŁPRACY Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI W LATACH 2016-2019

	2016	2017	2018	2019
Liczba zadań	9	9	11	10
Wartość wsparcia finansowego (w zł)	123 450	124 000	141 676	138 960
Liczba beneficjentów zadań	760	1 414	1 427	1 533

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna - Sprawozdania z realizacji Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Lokalne inicjatywy, oprócz wspierania pośrednio przez dotacje dla organizacji, były wspierane w formule funduszu sołeckiego oraz inicjatywy lokalnej. Wysokość środków na nie przekazanych zwiększyła się znacznie między 2014 a 2020 rokiem. W rekordowym 2019 kwota wyniosła 522,8 tys. zł, co stanowi podwojenie środków w roku bazowym (2014: 244,67 tys. zł). W tym roku szczególną popularnością odznaczyła się inicjatywa lokalna (177,9 tys. zł), na którą skierowano środki większe niż łącznie w 5 wcześniejszych latach.

TABELA 10. ŚRODKI BUDŻETOWE NA FUNDUSZE SOŁECKIE ORAZ INICJATYWY LOKALNE W LATACH 2014-2020

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	06.2020
Razem	244 725,49	263 016,04	329 287,15	272 563,43	312 170,64	522 812,24	368 725,90
Fundusz sołecki	230 980,62	243 818,57	259 574,20	261 779,85	312 170,64	344 898,85	368 725,90
Inicjatywa lokalna	13 744,87	19 197,47	69 712,95	10 783,58	0	177 913,39	0

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

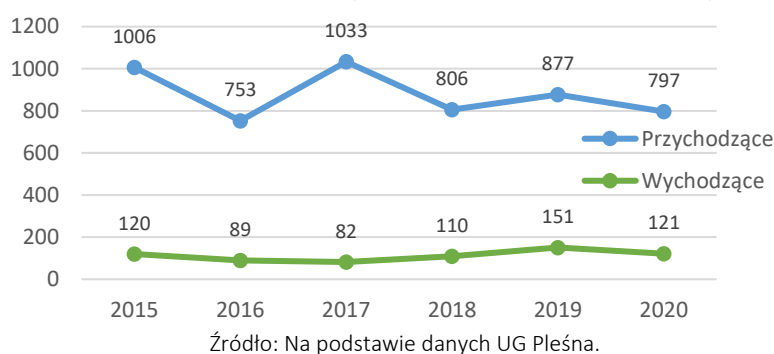
¹¹ I tylko te działania poddano analizie.

Urząd

Jednym z narzędzi służących usprawnieniu pracy administracji lokalnej jest system **ePUAP** (Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej). Pomimo kilku lat działania platformy jej popularność nie wzrasta, a w przypadku Gminy Pleśna liczba **spraw przychodzących** (wnioski mieszkańców) **spadła od 2017 o ponad 20%**.

Od 2014 r. cztery decyzje gminnych organów zostały uchylone przez Wojewodę. Natomiast **przeciętny czas wydania decyzji** administracyjnej w gminie Pleśna w latach 2014-2020 wyniósł min. **3 miesiące**.

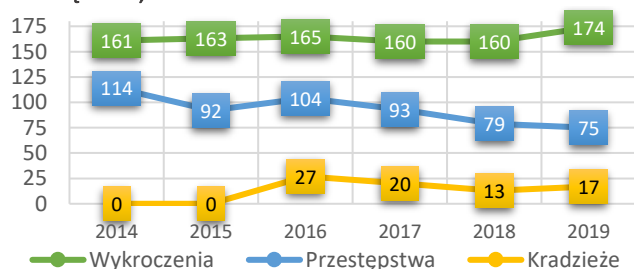
WYKRES 11. LICZBA SPRAW ZAŁATWIANYCH W URZĘDZIE GMINY PRZY POMOCY NARZĘDZI NA PLATFORMIE EPUAP

Bezpieczeństwo

Poziom bezpieczeństwa mieszkańców zależy zarówno od nasilenia negatywnych zjawisk (wypadki, przestępstwa, kataklizmy itp.), jak i skuteczności działań właściwych służb, w tym policji i straży pożarnej. Gmina Pleśna podlega pod Komisarjat Policji Tarnów-Zachód. Do dyżurów na terenie gminy wyznaczono 2 dzielnicowych (rejon Tarnów-Zachód 26 oraz 28). Z danych zawartych w Krajowej Mapie Bezpieczeństwa za pierwsze półrocze 2020 r.¹² wynika, że obecnie na tle powiatu oraz sąsiednich JST **gminę Pleśna wyróżniają bardzo niskie, a zatem korzystne wskaźniki dotyczące przestępstw i wykroczeń**. Ich liczba w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wyniosła 20,95 (w tym przestępstwa kryminalne z kategorii 17x7¹³, kierowanie pojazdami w stanie nietrzeźwości czy oszustwa „na wnuczka”). Dla powiatu wskaźnik ten wyniósł 36,52, a dla województwa – aż 55,67 (1/3 dotyczyła przestępstw 17x7).

WYKRES 12. LICZBA PRZESTĘPSTW, KRADZIEŻY I WYKROCZEŃ W GMINIE PLEŚNA W LATACH 2014-2019

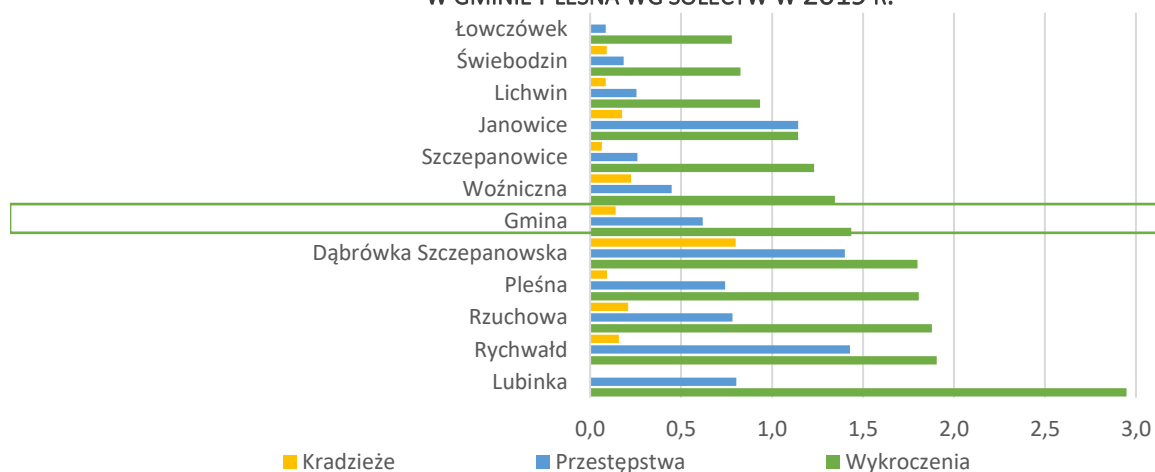
Mimo, że w okresie 2014-2019 w gminie Pleśna **zwiększyła się liczbę podjętych interwencji policji** (o 62%; między 2018 a 2019 aż o 30%) w ich wyniku stwierdzono wyraźnie **mniej przestępstw i kradzieży** względem roku bazowego (o 1/3 – odpowiednio 75 i 17). Liczba takich interwencji w przeliczeniu na 100 mieszkańców zwiększyła się z 3,4 do 5,5. Od 2016 r., kiedy rozpoczęto rejestrować w systemie przypadki niszczenia mienia i zdarzeń związanych z uszkodzeniem ciała, ich liczba spadła

¹² <https://policja.maps.arcgis.com/> [dostęp: 23.09.2020]

¹³ Kradzież, kradzież pojazdu, włamanie, uszkodzenie mienia, rozbój i wymuszenie rozbójnicze, bójka i pobicie oraz uszkodzenie ciała.

(po 3 przypadki w 2019 r.). Na 100 osób zamieszkujących gminę w 2019 stwierdzono 0,62 przestępstw; wyższa częstotliwość występowała w Rychwałdzie i Dąbrówce Szczepanowskiej (1,4). Warto zaznaczyć, że wskaźniki te wypadają bardzo korzystnie w porównaniu z powiatem tarnowskim (2,86; dane GUS) oraz z województwem małopolskim (2,3). Największa liczba przestępstw miała miejsce w Pleśnej (16) i Rzuchowej (15). Stosunkowo najbezpieczniejszymi sołectwami gminy są Łowczówek, Świebodzin oraz Lichwin. Na podstawie Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa za pierwsze półrocze 2020 r. można dodatkowo zaobserwować, że interwencje policji koncentrują się w centrum miejscowości Pleśna (6), lecz dotyczą one zwykle spożywania alkoholu w miejscu publicznym.

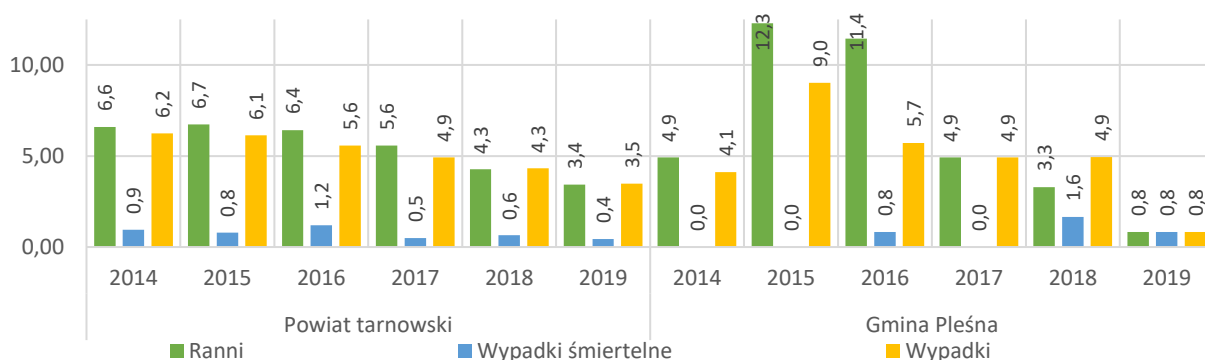
WYKRES 13. LICZBA PRZESTĘPSTW, KRADZIEŻY I WYKROCZEŃ W PRZELICZENIU NA 100 MIESZKAŃCÓW W GMINIE PLEŚNA WG SOŁECTW W 2019 R.

Źródło: Na podstawie Krajowej Mapy Bezpieczeństwa.

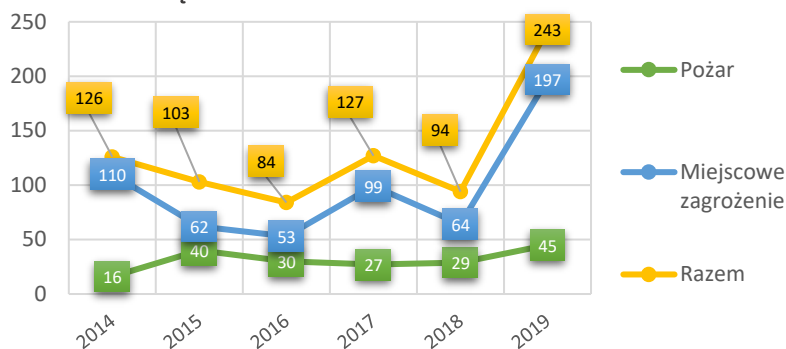
Od 2014 r. nastąpiła **zauważalna poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym na terenie gminy**. Na początku badanego okresu liczba rannych wskutek wypadków na 100 mieszkańców była dwukrotnie wyższa od wartości dla powiatu (wyk. 17.). Od tego czasu wskaźniki zaczęły zrównywać się z powiatowymi, a w 2019 r. były znacznie niższe (0,8; jednakże jedyny wypadek w tym roku okazał się wypadkiem śmiertelnym). Oprócz wypadków rejestrowane są także inne **zdarzenia drogowe**. Łącznie w latach 2014-2019 na terenie gminy miało ich miejsce **249** (wg Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji), z czego blisko połowa w dwóch sołectwach: Rzuchowa (62) oraz Pleśna (50). Średnio oznacza to ok. 41 zdarzeń rocznie, przy czym w najgorszym 2018 r. było ich 56.

WYKRES 14. LICZBA WYPADKÓW, WYPADKÓW ŚMIERTELNYCH ORAZ RANNYCH W GMINIE PLEŚNA I POWIECIE TARNOWSKIM NA 100 MIESZKAŃCÓW W LATACH 2014-2019

Źródło: Na podstawie danych Polskiego Obserwatorium Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego.

WYKRES 15. TYPY ZDARZEŃ PROWADZĄCE DO INTERWENCJI STRAŻY POŻARNEJ W GMINIE PLEŚNA W LATACH 2014-2019

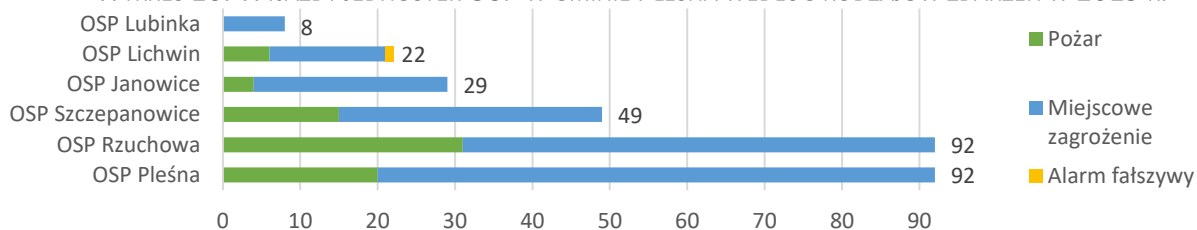

Źródło: Na podstawie danych KG PSP (www.kgpsz.gov.pl, dostęp: 24.09.2020).

Łącznie od 2014 do 2019 wystąpiło 777 zdarzeń w gminie Pleśna, które wymagały działań Straży Pożarnej. Na tle powiatu i regionu gmina w 2019 r. charakteryzowała się **wyższym współczynnikiem** – w przeliczeniu na 1000 ludności – **liczby zdarzeń wymagających udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej** (20; powiat 14, województwo 15) oraz **liczby miejscowych zagrożeń** (17; powiat 11, województwo 10)¹⁴.

Wg danych Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej, od 2015 r. rocznie odnotowywano po 1 przypadku fałszywych alarmów (żaden w 2014 r.; wszystkie pozostałe w dobrej wierze). **Znaczna część interwencji dotyczyła miejscowych zagrożeń** (75% w badanym okresie; wyk.15) tj. zdarzeń innych niż pożar wynikających z działań człowieka lub naturalnych sił przyrody, stwarzających zagrożenie dla zdrowia lub życia. Wśród nich przeważają zagrożenia lokalne (uszkodzenia obiektów, urządzeń itp.). Rok 2019 wyróżnia **ponad dwukrotnie wyższą** niż w poprzednich latach **liczbą wyjazdów spowodowanych pożarami (45) oraz miejscowymi zagrożeniami (197)**. W badanym okresie nie miały miejsca duże pożary ani miejscowe zagrożenia.

WYKRES 16. WYJAZDY JEDNOSTEK OSP W GMINIE PLEŚNA WEDŁUG RODZAJÓW ZDARZEŃ W 2019 R.

Źródło: Na podstawie danych KW PSP Kraków¹⁵.

W gminie Pleśna funkcjonuje **6 jednostek OSP**. Łączna liczba wyjazdów w 2019 r. wyniosła 292, przy czym obejmują one również wyjazdy do okolicznych gmin. Zdecydowana większość interwencji dotyczyła miejscowych zagrożeń. Najaktywniejszy rok miały za sobą **OSP Pleśna i OSP Rzuchowa (92)**, natomiast OSP Lubinka wykonała jedynie 8 wyjazdów. Najwięcej interwencji związanych z pożarami dokonała OSP Rzuchowa (31; 40% wszystkich wyjazdów w gminie). Jeden wyjazd dotyczył fałszywego alarmu (OSP Lichwin). Strażacy ratownicy uczestniczą w szkoleniach organizowanych przez PSP w Tarnowie. Wyposażenie OSP jest na bieżąco modernizowane i uzupełniane. Od 2014 r. dokonywano przeglądów pojazdów strażackich i ich wyposażenia, zakupiono samochód dla OSP Pleśna, odnowiono

¹⁴ Na podstawie danych BDL GUS.

¹⁵ Źródło: <http://112malopolska.pl/statystyki-wyjazdow-jednostek-osp-do-zdarzen-w-roku-2019/> [dostęp: 24.09.2020]

remizy oraz zakupiono niezbędne sprzęty dla jednostek (gaśnice, sensory, części do pojazdów, artykuły medyczne, akumulatory, piły, pompy, maski tlenowe, oleje, węże, opryskiwacze). Gmina Pleśna na **bezpieczeństwo publiczne oraz ochronę przeciwpożarową** przeznacza rocznie **średnio ok. 1 % budżetu**, najwięcej w 2015 r. (1,6%; 530 tys. zł).

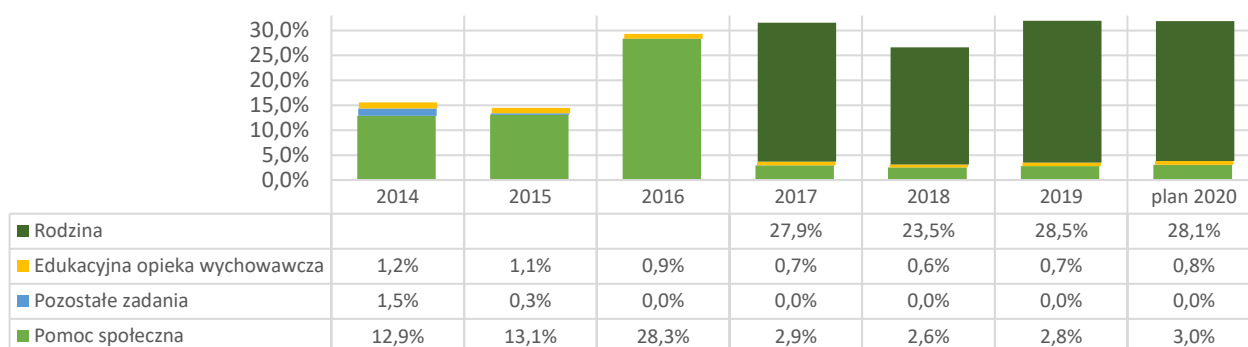
Dla 242 zdarzeń ujętych w BDL GUS przedstawiono czasy **dojazdu pierwszego podmiotu ratowniczego** na miejsce zdarzenia. Między 2018 a 2019 r. nastąpił gwałtowny **wzrost odsetka dojazdów** trwających **do 5 min** (z 3% do 44%), jednakże w obu tych latach dla **ponad 90%** zdarzeń czas ten **nie przekraczał 15 minut** (łącznie 14 zdarzeń, dla których dojazd wyniósł ponad 15 minut).

Polityka społeczna

Polityka społeczna to obszar, w którym administracja samorządowa ma za zadanie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu oraz zaspokajać podstawowe potrzeby socjalne i bytowe wśród mieszkańców. Podmiotem odpowiedzialnym za jej prowadzenie w gminie Pleśna jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. W klasyfikacji budżetowej wydatki na politykę społeczną są ujmowane w 5 kategoriach: pomocy społecznej (852), edukacyjnej opieki wychowawczej (853), rodziny (855) i pozostałych zadań (853), a także częściowo w ramach ochrony zdrowia (851, przeciwdziałanie narkomanii i alkoholizmowi).

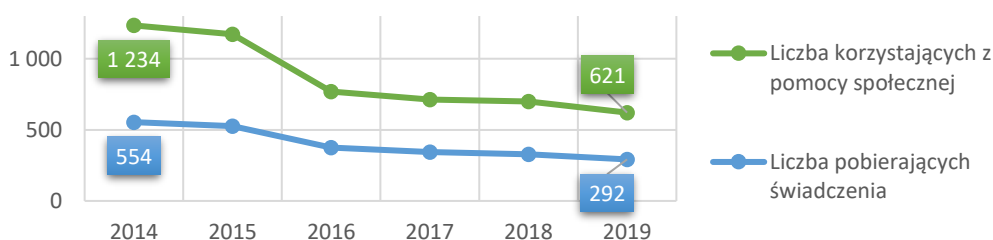
Zasadnicza zmiana nastąpiła w 2017 r., gdy wyodrębniono kategorię „rodzina” – zwłaszcza w wyniku wprowadzenia Programu „Rodzina 500+”. **Już w 2016 r. wydatki na pomoc społeczną w gminie Pleśna wzrosły ponad dwukrotnie** (z 4,4 mln zł do 11,3 mln zł). Rezultatem podniesienia rangi polityki prorodzinnej jest większy udział wydatków na politykę społeczną – z 14,5% wydatków budżetowych w 2015 r. do 31,9% w planie na czerwiec 2020 r. Dodatkowo należy podkreślić, że w ramach ochrony zdrowia przeznaczono 172,6 tys. zł na przeciwdziałanie narkomanii i alkoholizmowi.

WYKRES 17. UDZIAŁ WYDATKÓW NA POLITYKĘ SPOŁECZNĄ W WYDATKACH BUDŻETOWYCH OGÓŁEM W LATACH 2014-2020

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

WYKRES 18. LICZBA MIESZKAŃCÓW KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ ORAZ POBIERAJĄCYCH ŚWIADCZENIA W GMINIE PLEŚNA W LATACH 2014-2019

Źródło: Na podstawie danych GOPS Pleśna.

W gminie Pleśna w 2019 r. z pomocy społecznej korzystało 621 osób w 199 rodzinach, z czego 80 osób długotrwale. Jeszcze w 2014 r. beneficjentami pomocy społecznej było 10,1% mieszkańców, a w 2019 r. – już tylko 5,1%, co oznacza **spadek liczby beneficjentów o połowę**. Ze świadczeń skorzystały 174 rodziny (292 osoby, w gminach powiatu tarnowskiego średnio 417 osób), z czego blisko 2/3 z nich w formie świadczeń pieniężnych (121).

TABELA 11. GŁÓWNE PRZYCZYNY UDZIELANIA ŚWIADCZEŃ
(LICZBA RODZIN POBIERAJĄCYCH ŚWIADCZENIA WG PRZYCZYNY) W 2019 R.

Przyczyna	Liczba rodzin
Niepełnosprawność	84
Bezrobocie	48
Ubóstwo	48
Długotrwała lub ciężka choroba	37
Bezradność (sprawy opiek.-wych. oraz prowadzenie gospodarstwa domowego)	18
Potrzeba ochrony macierzyństwa	16
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	12
Zdarzenie losowe	4
Bezdomność	3
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2

Źródło: Na podstawie danych GOPS Pleśna.

Spośród 174 rodzin, **84 (41%)** pobierały świadczenia z powodu niepełnosprawności – to największa grupa świadczeniobiorców. Kolejnymi licznymi grupami są rodziny dotknięte bezrobociem i ubóstwem (po 27%) oraz długotrwałą chorobą (21%). Warto zaznaczyć, że suma liczby rodzin wg przyczyn świadczenia wynosi 301 – oznacza to, że **średnio jedna rodzina** objęta pomocą społeczną **korzystała z 1,72 rodzajów świadczeń**. Wartość świadczeń opiekuńczych uległa podwojeniu od 2014 r. Jest to przede wszystkim uzależnione znaczącym **wzrostem wydatków na świadczenia pielęgnacyjne** (z 310 tys. zł do 620 tys. zł) oraz na specjalny zasiłek opiekuńczy (z 18 tys. zł na 145 tys. zł). Łącznie kwota, którą przeznaczono na świadczenia opiekuńcze w 2019 r. wyniosła **1 191 221 zł, tj. o 74 % więcej** niż 5 lat wcześniej. Rodzinom przyznawano także **zasiłki**. W formie stałej otrzymało je 37 rodzin na kwotę 197,7 tys. zł. Okresowo przekazywano je 19 rodzinom (40,9 tys. zł). Ponadto udzielano zasiłki celowe: w celu zaspokojenia potrzeb bytowych dla 92 rodzin (41,6 tys. zł), a dla 12 rodzin w związku z klęską żywiołową (56,5 tys. zł).

W latach 2014-2019 nikt nie skorzystał z interwencji kryzysowych, poradnictwa specjalistycznego, usług specjalistycznych opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi ani ze specjalistycznych usług opiekuńczych oraz żadna osoba nie została objęta projektem socjalnym. W 2019 r. nie funkcjonowała żadna jednostka organizacyjna pomocy i integracji społecznej (dom pomocy społecznej, klub integracji społecznej, mieszkanie chronione, ośrodki wsparcia itp.). 21 mieszkańców przebywało w domach pomocy społecznej poza gminą (Stróże, Karwodrza, Tarnów, Nowodworze, Wietrzychowice, Zakliczyn, Tuchów). Należy podkreślić, że w samym powiecie tarnowskim działają 24 jednostki pomocy i integracji społecznej, w tym 8 domów pomocy społecznej, a w pobliskim Tarnowie – 4 (do 2011 działał DPS w Rzuchowej).

TABELA 12. LICZBA ZAŁOŻONYCH NIEBIESKICH KART WG SOŁECTW W 2019 R.

Sołectwo	Wydane karty
Rzuchowa	4
Lichwin	3
Janowice	3
Szczepanowice	2
Rychwałd	1
Lubinka	1
Świebodzin	1

Źródło: Na podstawie danych GOPS Pleśna.

W gminie Pleśna podejmowane są działania służące zwalczaniu negatywnych konsekwencji problemów alkoholowych. Wg stanu na wrzesień 2020 r. wydanych było **15 niebieskich kart**, z czego aż 10 w tylko trzech z jedenastu sołectw gminy (Rzuchowa, Lichwin, Janowice). Niebieska karta to procedura zgłoszenia przemocy domowej, bardzo często powodowanej nadużywaniem alkoholu. W 2019 r. GOPS Pleśna odnotował **10 zgłoszeń problemów alkoholowych**. Natomiast żaden mieszkaniec gminy nie był objęty pomocą społeczną z powodu alkoholizmu. Z powodu różnego rodzaju innych **uzależnień ze wsparcia** jednostek pomocy społecznej oraz wyspecjalizowanych organizacji w 2019 r. **korzystało 10 osób**.

Usługi opiekuńcze dla osób **starszych oraz z niepełnosprawnościami**, mające na celu zaspokojenie codziennych, podstawowych potrzeb, skierowano do **5 osób**. W gminie Pleśna nie funkcjonowała forma e-usług opiekuńczych ani teleopiekuńczych.

W zasobie mieszkań komunalnych gminy (9) znajdowały się **3 mieszkania socjalne** (o powierzchni 132,8 m² położone w miejscowościach Janowice, Lichwin, Świebodzin), natomiast w latach 2018-2019 nie było **żadnej osoby oczekującej** na przyznanie takiego mieszkania.

Wskaźnik pracy socjalnej (stosunek liczby rodzin objętych pracą socjalną do rodzin osób, którym przyznano świadczenie) w 2019 r. wyniósł 86%. Od 2014 r. **zmniejszyła się liczba rodzin objętych pracą socjalną** (z 250 do 150), jednakże jest to wprost powiązane ze spadkiem liczby świadczeniobiorców. W gminie od 2018 r. działa **2 asystentów rodziny, z których usług** (z racji trudności wychowawczych) **skorzystały 3 rodziny**. Dla korzystających z tej formy pomocy to pozytywna zmiana – jeszcze w 2014 r. na 8 rodzin przypadał 1 asystent rodziny.

W ramach zadań z zakresu polityki prorodzinnej w gminie udzielane są zasiłki, świadczenia rodzicielskie oraz z funduszu alimentacyjnego, świadczenia w ramach Programu „Rodzina 500+” oraz „Dobry Start” (brak beneficjentów programu „Za Życiem”). Wydatki w tym zakresie stanowią istotną część budżetu gminnego. Ze **świadczenia 500+ skorzystało 1902 dzieci**, a najwyższe jednorazowe świadczenie wyniosło 3,5 tys. zł. Równie dużo dzieci skorzystało z programu „Dobry Start” (1551). Oprócz świadczeń zestawionych w tabeli 15., dodatkowo Gmina przyznawała **Karty Dużej Rodziny**. Z tego systemu zniżek i uprawnień korzystało **428 rodzin**, z czego w samym 2019 r. spłynęło 191 nowych wniosków.

TABELA 13. ŚWIADCZENIA Z ZAKRESU POLITYKI PRORODZINNEJ
W GMINIE PLEŚNA W 2019 R.

Nazwa	Liczba osób / rodzin objętych wsparciem	Wartość świadczeń (w zł)
Świadczenie wychowawcze „Rodzina 500+”	1902 (1182 rodziny)	10 949 538
Świadczenie rodzicielskie*	26	240 308
Program „Za Życiem”	0	0,00
Program „Dobry Start”	1551 (1017 rodzin)	465 300
Świadczenie alimentacyjne	39	184 500
Zasiłki rodzinne	404	1 834 136
Łącznie kwota świadczeń:		13 673 783

Źródło: Na podstawie danych GOPS Pleśna.

*Dla osób, które urodziły dziecko, a które nie otrzymują zasiłku lub uposażenia macierzyńskiego.

W świetlicy profilaktyczno-wychowawczej w Pleśnej funkcjonuje Gminny Punkt Konsultacyjny. W 2019 r. w ramach **dyżurów terapeuty ds. uzależnień**, udzielonych zostało 35 porad osobom uzależnionym i współuzależnionym od alkoholu. Efektem odbywających się dyżurów było powstanie **koła Anonimowych Alkoholików** (2 spotkania w miesiącu). Do mieszkańców gminy znajdujących się w trudnej sytuacji skierowano ponadto **informatorem „Gdzie szukać pomocy”**. Wraz z malejącą liczbą mieszkańców należy spodziewać się rosnącego odsetka osób starszych w populacji, które w najbliższej perspektywie strategicznej będą stanowiły kluczową grupę wspieraną w ramach pomocy społecznej (świadczenia i opieka). Ponadto na terenie gminy zauważa się deficyty infrastruktury społecznej, takich jak noclegownie czy schroniska (dla osób bezdomnych czy sprawców przemocy). Nie funkcjonują przedsiębiorstwa społeczne, Zakłady Aktywności Zawodowej czy Centra Integracji Społecznej, działające na rzecz włączenia społecznego i reintegracji. Jednakże pracownicy socjalni aktywnie zajmują się **informowaniem** o możliwości korzystania z **narzędzi ekonomii społecznej** czy podjęcia udziału w **kursach i szkoleniach**.

Zdrowie

Według danych GUS na terenie gminy w 2019 r. działały 3 ośrodki zdrowia (Janowice, Pleśna, Lichwin) w ramach **Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Pleśnej**. Usługami lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) objętych było 6991 osób, a 7194 – pielęgniarki POZ. **Lekarze POZ w 2019 r. udzielili** zdecydowanie najwięcej **porad** w OZ w Pleśnej (26,7 tys.; Janowice 7,2 tys., Lichwin 4,1 tys.), **łącznie 38 107**. Działalność jednostek obejmuje Poradnię Rehabilitacyjną i świadczenia fizjoterapeutyczne (629 porad w 2019 r.). Umożliwia to odpowiednio wyposażona pracownia (zestawy do ćwiczeń, aparaty, sala do ćwiczeń itd.). Funkcjonuje poradnia ginekologiczna (1588 porad) oraz poradnie stomatologiczne (5 847 porad). OZ w Pleśnej jest też miejscem największej liczby zabiegów, w większości wykonanych przez pielęgniarki (10102, w całej gminie 14 802). W SPZOZ realizowane są ponadto, na podstawie umów z podwykonawcami, badania diagnostyczne RTG i USG oraz analityka, mammografia i cytologia. Dużą rolę w miejscowym systemie opieki zdrowotnej odgrywa **prywatne Centrum Medyczne WAMED w Rzuchowej**. Świadczy bezpłatną POZ (1700 pacjentów) oraz prywatne porady specjalistów (stomatolog, kardiolog, optyk, ortopeda, endokrynolog). Możliwe jest także zrealizowanie badań analitycznych.

Obiekty SPZOZ są regularnie modernizowane. W samym 2019 r., przy wsparciu budżetu Gminy, wyremontowano zaplecze ośrodka zdrowia w Pleśnej (garaż, śmietnik). Inne inwestycje podejmowano ze środków własnych (zagospodarowanie terenu, nagłośnienie, klimatyzacja, systemy teleinformatyczne, meble).

Ogółem **dostępność lekarzy** w granicach **powiatu tarnowskiego** utrzymuje się na poziomie ok. **20 lekarzy na 10 tys. pacjentów** (BDL GUS). Zgoła odmiennie prezentują się te wartości w powiatach grodzkich – w pobliskim Tarnowie to ok. 115 lekarzy, a w Nowym Sączu – 85. Świadczy to z jednej strony o znacznie słabszym dostępie do kadry medycznej w powiecie zdominowanym przez gminy wiejskie i wiejsko-miejskie. Z drugiej strony to właśnie miasta powiatowe gwarantują pełną ofertę usług zdrowotnych, także w ramach szpitali, zapewniając jednocześnie szeroką kadrę wyspecjalizowanych pracowników. Tarnów, obok Krakowa, to kluczowe miasto regionu, zapewniające zróżnicowane formy opieki medycznej dla całej wschodniej Małopolski. Poza 4 przychodniami (3 publiczne, 1 prywatna) w gminie Pleśna nie funkcjonowała żadna praktyka lekarska.

W obrębie **województwa małopolskiego** dostępność podmiotów ambulatoryjnych dla mieszkańców wynosi **6 przychodni na 10 tys. osób**, jednakże prezentuje się ona różnorodnie w poszczególnych częściach regionu: w powiecie tarnowskim to 4 przychodnie, a w **gminie Pleśna tylko 3**. Pomimo, iż dane wskazują na niską dostępność na obszarze gminy, warto ponownie wskazać na bliskość Tarnowa (współczynnik waha się na poziomie 6-7) – subregionalnego centrum usług medycznych i Tuchowa.

W gminie **działają 2 apteki** (obie w Pleśnej) **oraz 2 punkty apteczne** (w Rzuchowej i Janowicach) czynne od poniedziałku do soboty, nieczynne w święta oraz bez nocnego dyżuru. Oznacza to, że dostępność aptek w gminie Pleśna, liczona jako liczba osób przypadających na obiekt, jest o połowę mniejsza (5 972 osób na aptekę) od wartości dla powiatu (4 198, dane BDL GUS). Należy jednak mieć na uwadze, że z racji bliskości wielu miast, mieszkańcy mają możliwość korzystania z tamtejszych placówek.

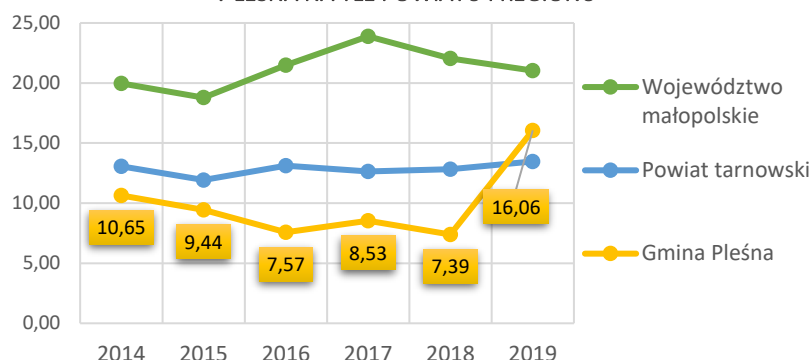
Sytuację zdrowotną mieszkańców obrazują m.in. statystyki przyczyn zgonów. Wg danych BDL GUS za lata 2014-2018 obserwuje się w powiecie tarnowskim regularny przyrost liczby śmierci spowodowanych **nowotworami** (z 211 do 222 na 100 tys. osób), podobnie jak zgonów wynikających z **chorób układu krążenia** (z 403 do 415).

W okresie realizacji poprzedniej Strategii 2014-2020 podjęto różne działania na rzecz poprawy zdrowia mieszkańców. Prowadzono akcje promocyjne i profilaktyczne. M.in. rozprowadzono materiały (ulotki, plakaty) dotyczące problemu uzależnień do szkół, bibliotek i Ośrodków Zdrowia. W 2019 r. gmina włączyła się w dwa programy zdrowotne we współpracy z powiatem: profilaktykę zakażeń pneumokokowych (bezpłatnych szczepień nie zrealizowano w wyniku braku zainteresowania) oraz zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego HPV (19 szczepień dla 13-letnich dziewcząt).

Wydatki na ochronę zdrowia pochłaniają niewielką część budżetu gminnego (0,2-0,4% w ostatnich latach). Należy jednak zauważyć, że w 2019 r. wydatki w tej kategorii w przeliczeniu na 1 mieszkańca pierwszy raz przekroczyły wartość dla całego powiatu tarnowskiego i wyniosły **16 zł na osobę** (191,8 tys. zł), zbliżając się także do przeciętnej wartości dla województwa (21 zł/1 os.). **Większość wydatków w dziale 851 pochłania przeciwdziałanie alkoholizmowi (85%)**. Samorząd ma jednak niewielki udział w finansowaniu opieki zdrowotnej. Środki na nią pochodzą głównie z Narodowego

Funduszu Zdrowia, dla niektórych świadczeń bezpośrednio z budżetu państwa, a rzadziej - z ubezpieczeń komercyjnych.

WYKRES 19. WYDATKI W DZIALE 851- OCHRONA ZDROWIA NA 1 MIESZKAŃCA W LATACH 2014-2019 (w zł) W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU*

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS oraz UG Pleśna.

*Gminy z wyłączeniem miast na prawach powiatu.

Powietrze

Jakość powietrza – a w szczególności rosnące jego zanieczyszczenie – stało się ważnym obszarem dyskursu publicznego w Polsce i na świecie¹⁶. To z jednej strony czynnik negatywnie wpływający na ogólny stan środowiska, z drugiej – zjawisko prowadzące do chorób układu krążenia czy układu oddechowego¹⁷. Dlatego w gminnym myśleniu strategicznym ma znaczenie rozpoznanie obecnej sytuacji (m.in. główne źródła zanieczyszczeń) i wprowadzenie działań prowadzących do podniesienia komfortu życia. Jest to także kwestia wpływająca na wybory mieszkańców; np. wg badania „Biznes kontra smog”, 68% pracowników byłoby skłonnych zmienić miejsce pracy ze względu na smog¹⁸.

W gminie Pleśna w 7 miejscach (Pleśna, Janowice, Szczepanowice, Lichwin, Rzuchowa, Świebodzin) znajdują się czujniki jakości powietrza, dzięki którym wartość parametrów (CAQI, PM_{2,5}, PM₁₀) można sprawdzić w czasie rzeczywistym w aplikacji lub na stronie Airly. Na terenie gminy brakuje jednak bardziej dokładnych stacji Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Z tego względu analizę poniżej przedstawiono w oparciu o opracowania WIOŚ (strefa małopolska) oraz **wyniki najbliższej stacji w Tuchowie przy ul. Chopina**. Nie odniesiono się do parametrów dla Tarnowa, który posiada wysoką gęstość zabudowy i płaskie ukształtowanie terenu. Z danych stacji pomiarowej w Tuchowie (pomiar manualny – wykorzystanie selektywnych filtrów lub płuczek absorbujących poszczególne substancje, próbki badane laboratoryjnie) wynika, że **zanieczyszczenie powietrza pyłami PM₁₀ oraz benzo(a)piernem występuje w miesiącach zimowych, zwłaszcza w styczniu: w 2020 r. odnotowano 13 dni z przekroczeniem poziomu dopuszczalnego. Maksymalną wartość 134 [µg/m³] odnotowano 27.01.2020.**

Poziom stężeń znacząco spada w maju i w miesiącach letnich (wyk.20). Dla 12-miesięcznego okresu poprzedzającego opracowanie diagnozy (09.2019-08.2020) łącznie **wystąpiło 45 dni, w których stężenie PM₁₀ przekraczało 50 µg/m³**. Na podstawie średnich rocznych, wyliczonych przez WIOŚ¹⁹,

¹⁶ Lista WHO: 10 globalnych zagrożeń zdrowia <https://www.who.int/news-room/feature-stories/ten-threats-to-global-health-in-2019>.

¹⁷ <http://healpolska.pl/zanieczyszczenie-srodowiska-a-zdrowie/> [dostęp: 29.10.2020]

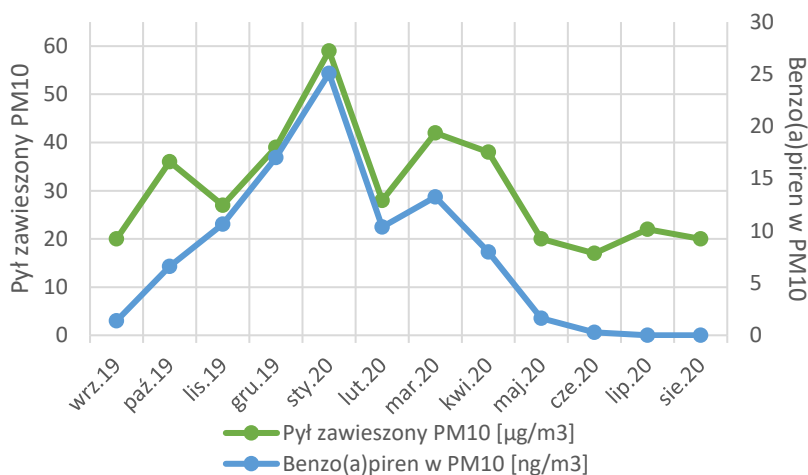
¹⁸ <https://www.pwc.pl/pl/o-nas/biznes-kontra-smog.html> [dostęp: 29.10.2020]

¹⁹ <http://powietrze.gios.gov.pl/>

można zaobserwować **poprawę jakości powietrza**. Średnia w 2018 r. wyniosła 41,7, w 2019 r. 34,4, a w 2020 (do września) – 30,7.

Strefa małopolska w klasyfikacji dla stężeń **PM₁₀** w 2018 r. otrzymała **klasę C** (najniższą w trzystopniowej skali) oznaczającą przekraczanie dopuszczalnych poziomów stężeń.

WYKRES 20. ŚREDNIE MIESIĘCZNE WARTOŚCI STĘŻENIA PYŁU ZAWIESZONEGO PM₁₀ ORAZ BENZO(A)PIRENU W PM₁₀ W OKRESIE WRZESIEŃ 2019 – SIERPIEŃ 2020 DLA STACJI TUCHÓW UL. CHOPINA

Źródło: Na podstawie danych <http://monitoring.krakow.pios.gov.pl/>

W pyłach PM₁₀ znajduje się szczególnie niebezpieczny dla zdrowia **benzo(a)piren**. Przez większość roku jego stężenie utrzymuje się na niskim poziomie, jednak znaczący wzrost jest powiązany z okresem wzmożonego ogrzewania, tj. od grudnia do lutego (25 ng/m³; **średnia roczna 9 ng/m³**).

Wyniki dla stacji w Tuchowie są jednym punktem odniesienia dla sytuacji w pobliskiej gminie Pleśna. Przegląd pomiarów zebranych dla innych miejsc we wschodniej Małopolsce wskazuje jednak na wszechobecny problem złej jakości powietrza, związany z zanieczyszczeniami wytwarzanymi w wyniku ogrzewania domów (tzw. „niska emisja”). Szczegóły w tym zakresie zostaną przedstawione w ramach analizy mieszkalnictwa.

Wprawdzie **na ochronę powietrza i klimatu** w 2019r. skierowano jedynie **1,1%** wszystkich wydatków gminnych, jednak środki na tę kategorię są przekazywane dopiero od 2017 r., od rozpoczęcia realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej, i w ciągu 3 lat wzrosły 10-krotnie (z 45,8 tys. zł do **578,4 tys. zł**). Zmiana ta dotyczy także innych gmin powiatu tarnowskiego – wydatki na ten obszar są w nich obecnie 5 razy wyższe niż w 2017 r. (łącznie 9,7 mln zł; BDL GUS). W zakresie spalania odpadów i pozostałości roślinnych w 2018 r. przeprowadzono 5 kontroli. Od 2017 r. Gmina Pleśna realizuje 2 projekty związane z wymianą niskosprawnych pieców na nowe. Łącznie w ich wyniku zakłada się wymianę starych kotłów na 30 szt. pieców gazowych i 100 szt. pieców na paliwa stałe.

Dalsze analizy z zakresu tematyki środowiskowej zostaną zawarte w rozdziale dotyczącym sfery przestrzennej.

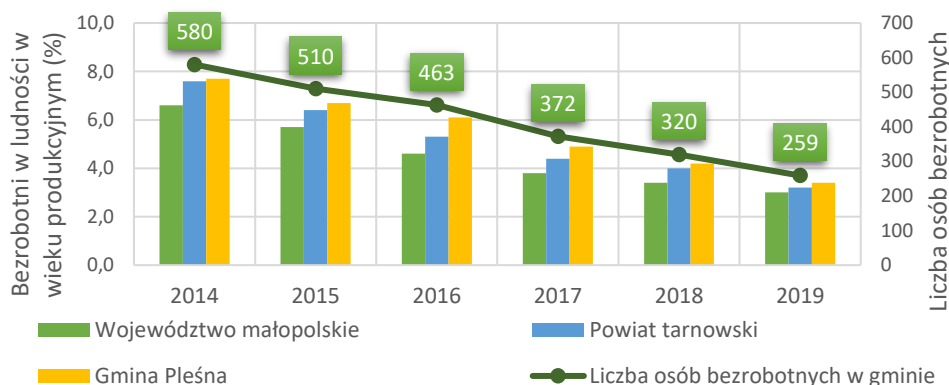
3. SFERA GOSPODARCZA

W drugim rozdziale diagnozy przedstawiono sytuację na rynku pracy, rozwój przedsiębiorczości, warunki dla inwestowania, kondycję kluczowych branż oraz stan finansów Gminy.

Rynek pracy

Na koniec 2019 roku na terenie gminy Pleśna było 259 zarejestrowanych bezrobotnych. To ponad dwukrotnie mniej osób w stosunku do 2014 r. Zmiany przebiegały w tempie podobnym zarówno do powiatu, regionu, jak całego kraju (spadek przeciętnie o 55% w 5 lat). Największy procentowy spadek nastąpił między 2017 a 2016 r. (o 19,7%). Liczba bezrobotnych na koniec 2019 r. wyniosła 3,4% ludności gminy Pleśna w wieku produkcyjnym i odsetek ten przez cały okres utrzymywał się na poziomie bliskim wartości dla powiatu (wyk. 26).

WYKRES 21. LICZBY ZAREJESTROWANYCH OSÓB BEZROBOTNYCH I ICH UDZIAŁ W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU ORAZ REGIONU W LATACH 2014-2019

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

TABELA 14. UDZIAŁ OSÓB DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W LUDNOŚCI AKTYWNEJ ZAWODOWO W 2014 I 2019

	2014	2019
POLSKA	4,7	2,0
Województwo małopolskie	4,0	1,5
Powiat tarnowski	5,0	2,3

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

W powiecie tarnowskim²⁰ osoby **długotrwale bezrobotne**, tj. bez pracy powyżej 1 roku, stanowiły 40% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych (1637 osób). Podobnie jak w przypadku generalnych wskaźników bezrobocia, następują tu pozytywne trendy. Udział długotrwale bezrobotnych w ludności aktywnej zawodowo – obejmującej wszystkich pracujących i bezrobotnych powyżej 15 r.ż. – spadł z 5,0 w 2014 r. do 2,3 % w 2019 r. Powiat nie odbiega w tym zakresie od średnich krajowych i regionalnych.

W okresie realizacji strategii 2014-2020, często zawiązywana była współpraca Powiatowego Urzędu Pracy z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w zakresie przeciwdziałania bezrobociu. Głównie dotyczyła ona wzajemnego przekazywania informacji o szkoleniach, robotach publicznych, stażach czy pracach interwencyjnych, ale także zindywidualizowanego podejścia do osób mających trudności w odnalezieniu się na rynku pracy (m.in. poprzez program SEPI dla wspólnych klientów GOPS i PUP).

²⁰ Brak szczegółowych danych dla gminy Pleśna.

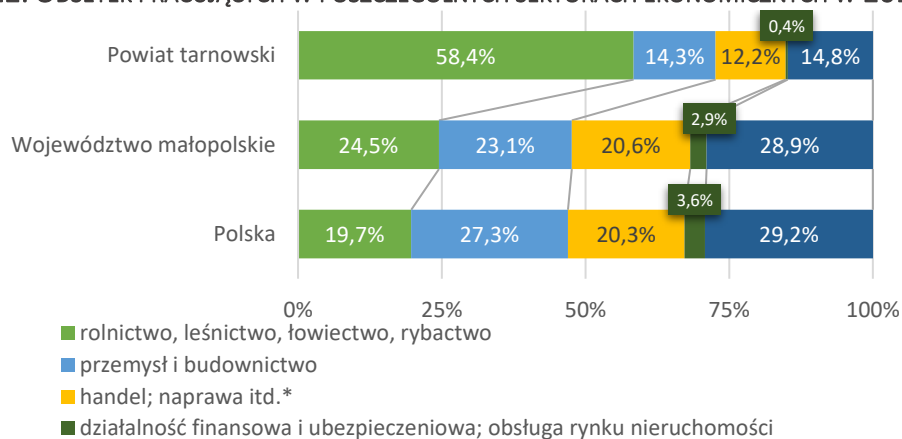
Tego rodzaju komunikaty są udostępniane również za pośrednictwem strony www GOPS oraz w folderach i ulotkach. Ponadto w ramach prac społecznie użytecznych zatrudniono 10 mieszkańców gminy – podejmują się oni drobnych remontów czy też usług opiekuńczych dla seniorów. Niemale znaczenie ma praca u podstaw, dotycząca budowania świadomości zawodowej u młodzieży:

- W SP w Świebodzinie – zajęcia dla klas IV-VIII pokazujące różne zawody (67 uczniów, 12 lekcji), Program Doradztwa Zawodowego
- W SP w Lichwinie – współpraca z Powiatową Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną (PPPP) i Ochotniczymi Hufcami Pracy i szkołami ponadpodstawowymi (ZSB i ZST z Tarnowa),
- W SP w Janowicach – doradztwo zawodowe i propedeutyka zawodowa w klasach I-VIII
- W SP w Pleśnej – współpraca z PPPP, warsztaty z młodzieżą i Mobilne Centrum Informacji Zawodowej,
- W ZSP w Rzuchowej – współpraca z PPPP, targi edukacyjne w Tarnowie, realizowanie planów doradztwa.

Wskaźniki dotyczące zatrudnienia nie są precyzyjne ze względu na różnorodność form zatrudnienia (umowa o pracę, zlecenie, o dzieło itd.), brak pokrywania się miejsca pracy z miejscem zamieszkania czy też rotację pracowników wynikającą ze zwolnień i podejmowania nowej pracy. Z danych BDL²¹ wynika, że w 2019 r. zatrudnionych było 5,9% mieszkańców gminy Pleśna (708 osób), co oznacza przyrost o 17% od 2014 r.

W powiecie tarnowskim (dane za rok 2018) większość zatrudnionych pracowała **w sektorze rolniczym (58%)**, co na tle regionu (24%) wskazuje na szczególnie agrarny charakter lokalnego rynku, skoncentrowany na uprawach, hodowli czy sadownictwie. Stosunkowo niewielka część osób pracuje w podmiotach usługowych (o połowę niższy odsetek), a finansami, ubezpieczeniami i nieruchomościami zajmuje się zaledwie 0,4% pracowników. Drugim najważniejszym obszarem – ale obejmującym czterokrotnie mniej zatrudnionych - jest przemysł i budownictwo (14,3%).

WYKRES 22. ODSETEK PRACUJĄCYCH W POSZCZEGÓLNYCH SEKTORACH EKONOMICZNYCH W 2018

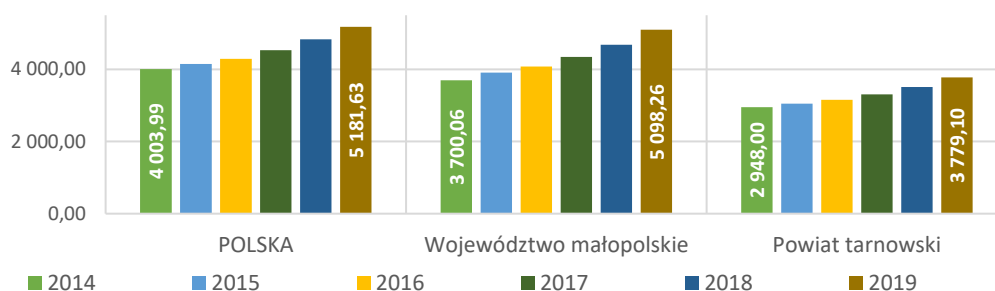

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

* Handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja.

²¹Dotyczące pracujących z wyłączeniem jednostek budżetowych w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, gospodarstw indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach i podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

WYKRES 23. ŚREDNIE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE (W ZŁ)
W POWIECIE TARNOWSKIM, WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM ORAZ W POLSCE W LATACH 2014-2019

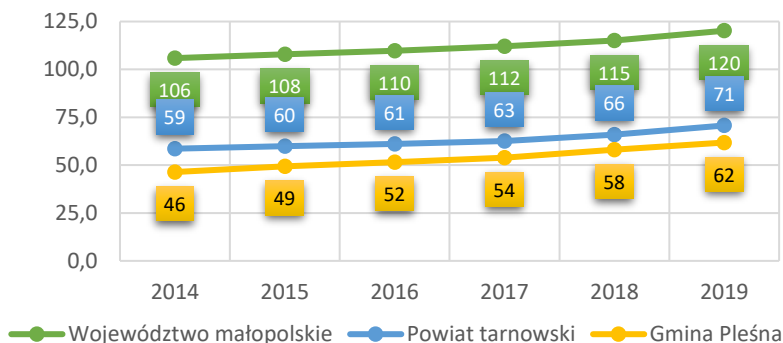
Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

Dysproporcje na rynku pracy mogą oddziaływać na decyzje mieszkańców o miejscu studiów, zamieszkania, zakładania rodziny itd., a są one związane m.in. z **wysokością wynagrodzenia**. W powiecie tarnowskim pracownicy mogli w 2019 r. liczyć na średnie wynagrodzenie w wysokości **3 779 zł brutto** (73% średniej krajowej). To wartość znacznie poniżej przeciętnej dla regionu (5 098 zł brutto). W stolicy województwa, Krakowie, pracujący mogą liczyć na przeciętne wynagrodzenie w wysokości aż 5 878,79 zł brutto. Jednak należy zauważyć stałą, utrzymującą się **zwyżkę wynagrodzeń** – w powiecie tarnowskim zmiana ta była zbliżona do ogólnopolskiej i wyniosła **ok. 1/3**.

Przedsiębiorczość lokalna

Bank Danych Lokalnych zestawia statystyki dla przedsiębiorstw w oparciu o rejestr REGON. W gminie Pleśna w rejestrze za 2019 r. znajdowało się 738 podmiotów gospodarki narodowej²². W Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej widniało 475 przedsiębiorstw (+59 w 2019 r.), a **w połowie 2020 r.** było to **500 podmiotów gospodarczych**.

WYKRES 24. LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ NA 1000 MIESZKAŃCÓW W LATACH 2014-2019

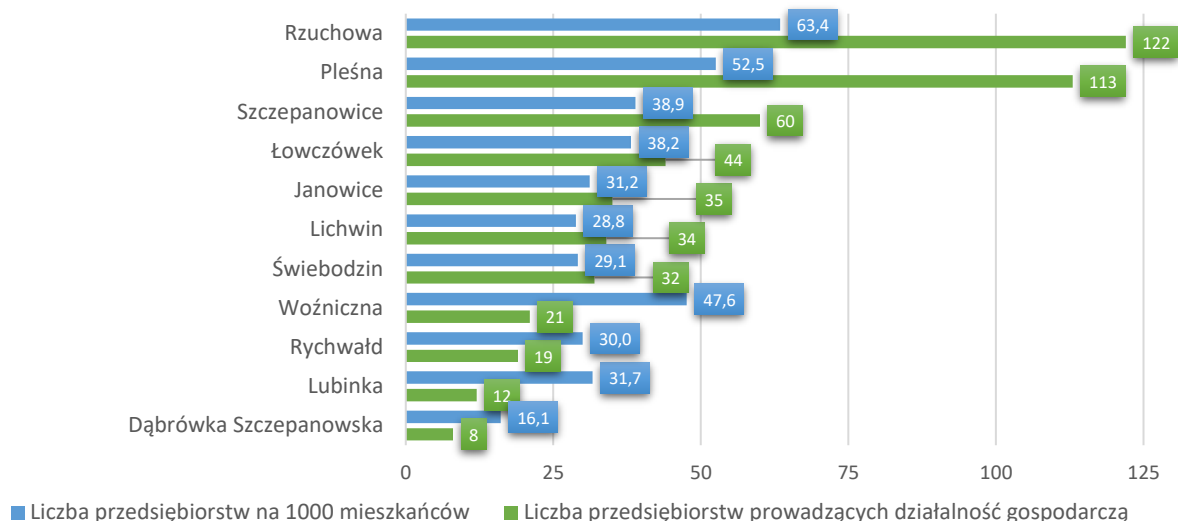
Źródło: Na podstawie BDL GUS.

Dynamikę aktywności przedsiębiorczej w gminie przedstawiono w oparciu o dane REGON. Podstawowym wskaźnikiem przedsiębiorczości jest **liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców**. Jego wartość dla gminy Pleśna stale wzrasta i **w 2019 r.** wyniosła **62** (wyk. 24.). **Roczny przyrost** liczby podmiotów wynosi **ok. 3-4** na każdy tysiąc mieszkańców, w czym dorównuje powiatowi oraz regionowi. Pozytywny trend jest wypadkową malejącej liczby wyrejestrowanych przedsiębiorstw w ciągu roku (54 w 2014r., 39 w 2019 r.; BDL GUS) oraz wzrastającej liczby nowozarejestrowanych (odpowiednio 55 i 85).

²² Należy jednak podkreślić, że nr REGON jest nadawany jednorazowo osobie fizycznej.

Wg bazy CEIDG najwięcej – bo aż **połowa** (47%) - **przedsiębiorstw** działa w **Rzuchowej** oraz w **Pleśnej**. Są to zarazem sołectwa o najwyższym przeliczniku liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Spośród mniejszych miejscowości stosunkowo wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości wyróżnia się Woźniczna (47,6). Natomiast najłabsze wyniki w zestawieniu osiąga Dąbrówka Szczepanowska (16 firm na 1000 osób). W gminie szybko wzrasta liczba **osób prowadzących działalność gospodarczą „na własny rachunek”**. Na koniec 2019 r. **było 618 takich osób**, czyli o 161 więcej niż 5 lat wcześniej (**+35%**). Dla porównania wzrost w całym powiecie wyniósł 23%.

WYKRES 25. LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW OGÓŁEM ORAZ W PRZELICZENIU NA 1000 MIESZKAŃCÓW WG SOŁECTW W 2020 R.

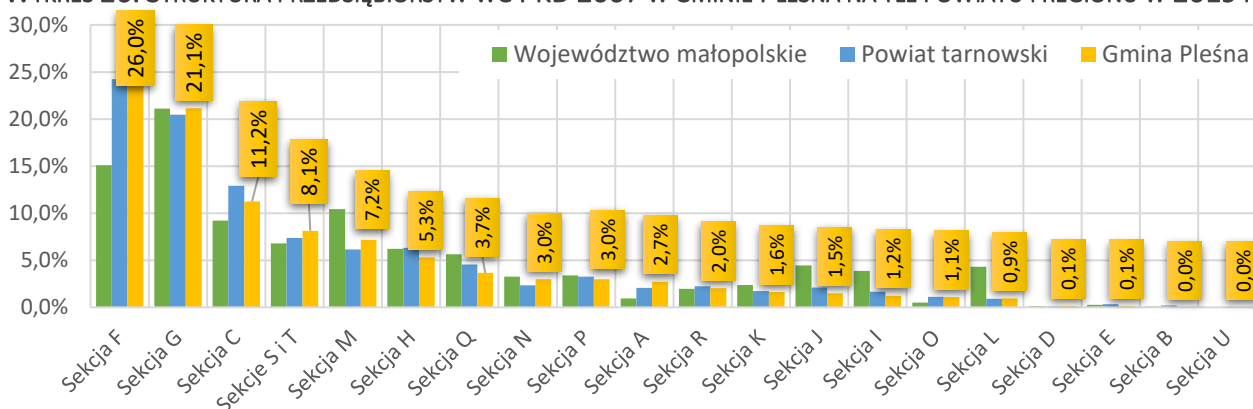
Źródło: Na podstawie Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Wśród kluczowych przedsiębiorstw dla lokalnej gospodarki wskazuje się na:

- **Pleśna:**
 1. MK OKNO spółka z o.o.
 2. E. Szarkowicz Zakład stolarski „Drewmeks”
 3. P. Kajmowicz Zakład Usługowo-Transportowy
 4. S. Ogiela Prywatny Przewóz Osób
 5. W. Janik Firma Produkcyjno-Handlowo-Usługowa „MARCEPAN”
 6. A. Fidowicz Apteka Arnika
 7. AL. CAPONE Sp. z o.o.
- **Janowice:**
 1. S. Kocik Przedsiębiorstwo P.P.H.U. „EL-STACH”
 2. J. Czaja CONSULTING
- **Szczepanowice:**
 1. G. Motyka „GRZEŚ-KI”
- **Lichwin:**
 1. Przedsiębiorstwo Transportowe „TAD-TUR”
T. Patyk
- **Rzuchowa:**
 1. Usługi Transportowe CHRAN-STAN
 2. Gabinet Stomatologiczny A. Hajduk-Walińko
 3. HOUSEBUD P. Tomasiak
 4. R. Szywała Zakład Naprawczy Samochodowy
 5. Przedsiębiorstwo Budowlano-Projektowe
E. Solak
 6. Gabinet Weterynaryjny „VITA-VET” M. Szaluś
- **Łowczówek:**
 1. Zakład Optyczny J. Budzik
 2. H. Szarkowicz Warsztat Stolarsko-Tapicerski
- **Dąbrówka Szczepanowska:**
 1. M. Gacek PLATINUM MOTOR RENOVATIONS
- **Woźniczna**
 1. F.H.U. TRANS-ZIEM G. Damian.

Większość przedsiębiorstw w Polsce to firmy zatrudniające kilku pracowników²³. Mała przedsiębiorczość odgrywa szczególną rolę na obszarach wiejskich, gdzie rzadko lokowane są duże podmioty (przemysłowe, magazynowe, produkcyjne itp.), a dominują tu mikroprzedsiębiorstwa – z czego 1/5 funkcjonuje sezonowo, a ok. ¾ bazuje na samozatrudnieniu²⁴. W gminie Pleśna 96,7% (714) podmiotów gospodarczych zatrudniało mniej niż 10 osób. Z kolei funkcjonuje tu tylko **jedna firma powyżej 50 pracowników** (MK OKNO spółka z o.o. – Pleśna). Lokowaniu wielkopowierzchniowych zakładów nie sprzyja ukształtowanie terenu i odległość od węzła autostradowego. Przewaga małych przedsiębiorstw bardziej zabezpiecza lokalny rynek przed załamaniem gospodarczym niż funkcjonowanie dużych podmiotów, silnie podatnych na ryzyka związane z wahaniami koniunktury (zerwanie łańcuchów dostaw, masowe zwolnienia czy efekty pandemii itp.). Najmniejsze firmy są bardziej elastyczne w podejmowaniu decyzji, zmianach lokalizacji czy nawet przebranzawianiu się. Dzięki nim miejscowy rynek jest bardziej zróżnicowany, a zatem dostosowany do potrzeb mieszkańców. Często realizatorami inwestycji podejmowanych przez Gminę są miejscowe podmioty, co sprzyja tzw. spirali inwestycyjnej²⁵ – finanse, które trafiają do obiegu na lokalnym rynku owocują kolejnymi inwestycjami.

WYKRES 26. STRUKTURA PRZEDSIĘBIORSTW WG PKD 2007 W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU W 2019 R.

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

Bardziej szczegółową specyfikację miejscowego rynku można uzyskać w wyniku analizy przedsiębiorstw pod kątem poszczególnych reprezentowanych przez nie sekcji PKD 2007²⁶ (wyk. 26). W Małopolsce najwięcej podmiotów jest zarejestrowanych **w sekcji G** (handel, naprawa pojazdów), lecz ich liczba spada. To także istotny i rozwijający się (20 nowych podmiotów) obszar rynku gospodarczego w gminie Pleśna. Na pierwszym miejscu znajduje się jednak **budownictwo**,

²³ Wg tzw. Prawa przedsiębiorców, mikroprzedsiębiorstwa zatrudniają poniżej 10 pracowników i/lub osiągają obrót netto nieprzekraczający 2 mln euro (na bazie ustawy z dnia 6 marca 2018 r.).

²⁴ Ekspertyza w zakresie trudno dostępnych bądź nieoferowanych na rynku, a poszukiwanych usług (doradczych, szkoleniowych, finansowych i innych) dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) z obszarów wiejskich, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2015.

²⁵ Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość, FISE, Warszawa, 1998.

²⁶ **A** – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo / **B** – Górnictwo i wydobywanie / **C** – Przetwórstwo przemysłowe / **D** – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych / **E** – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją / **F** – Budownictwo / **G** – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle / **H** – Transport i gospodarka magazynowa / **I** – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi / **J** – Informacja i komunikacja / **K** – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa / **L** – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości / **M** – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna / **N** – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca / **O** – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne / **P** – Edukacja / **Q** – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna / **R** – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją / **S** – Pozostała działalność usługowa / **T** – Gospodarstwa domowe; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby / **U** – Organizacje i zespoły eksterytorialne.

reprezentowane przez 192 przedsiębiorstwa tj. 26% wszystkich. To niemal dwa razy większy udział niż dla całego regionu. W odróżnieniu od województwa gminę Pleśna – wraz z powiatem tarnowskim – charakteryzuje ponadto **większy udział podmiotów** zajmujących się **przetwórstwem przemysłowym, rolnictwem** czy też **gospodarstw domowych świadczących usługi na własne potrzeby**, natomiast niższy podmiotów prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną, informacyjno-komunikacyjną, gastronomiczną i noclegową czy związaną z obsługą rynku nieruchomości. W znacznej mierze mniejszy odsetek dotyczy firm, które swoje siedziby lokują w dużych ośrodkach lub ich ścisłym sąsiedztwie.

TABELA 15. UDZIAŁ PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ WG SEKTORÓW GOSPODARKI W 2019 R. (%)

	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Pozostała działalność
Województwo małopolskie	0,9	24,8	74,3
Powiat tarnowski	2,1	37,8	60,2
Gmina Pleśna	2,7	37,5	59,8

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

Potwierdza to także generalny podział na główne sektory gospodarki. Choć większość zatrudnionych w powiecie pracuje w przedsiębiorstwach **rolniczych**, to stanowią one zaledwie 2,1% ogółu podmiotów. W gminie Pleśna ich odsetek jest nieco wyższy – **2,7%** (tab.15), co zarazem stanowi trzykrotność poziomu dla regionu. **Przemysł i budownictwo** to obszar działania **ponad 1/3 przedsiębiorstw**. Natomiast efektem większego znaczenia tych dwóch sektorów jest niższy udział podmiotów usługowych (60%) – o 15 p.proc. względem województwa.

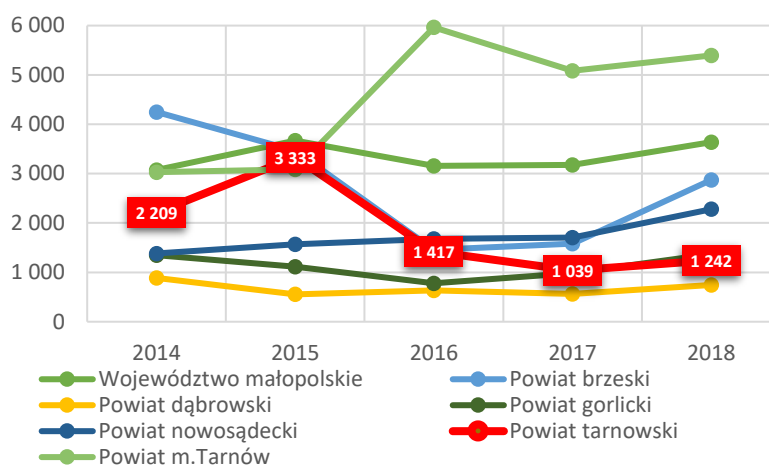
Wg BDL w sektorze **rolniczym** od 2014 r. przybyły 2 nowe podmioty (**20** w 2019 r.), w przemyśle i budownictwie – 100 (**277**), natomiast w **usługach** – 83 (**441**). Należy zaznaczyć, że niektóre sekcje składają się z podmiotów o wąskiej specjalizacji i/lub działających na dużą skalę, często na wyłączność. Dlatego m.in. w gminie obecny jest jeden podmiot odpowiedzialny za dostawę wody (sekcja E) i za zaopatrywanie w energię (sekcja D). Pomimo, że w Polsce postępuje tendencja do przebranżawiania wiążącego się z malejącym udziałem w rynku rolnictwa i przemysłu przy równoczesnym jego wzroście dla usług, w wiejskiej gminie Pleśna uprawy, sadownictwo i hodowle nadal są utrzymują swoje znaczenie. **Siedem na dziesięć** działalności gospodarczych odprowadzających **najwyższe podatki** w gminie znajduje się w **Pleśnej i Rzuchowej** (wg danych UG Pleśna). Na pierwszym miejscu znajduje się podatnik z Pleśnej – 29 264 zł podatku, czyli dwukrotnie więcej niż będący na drugim miejscu podmiot ze Szczepanowic – 14 092 zł.

Ogółem od kilku lat liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Pleśna zarejestrowanych jako podmioty **sektora publicznego wynosi 19**. **97% firm reprezentowało sektor prywatny (717)**. Struktura przedsiębiorstw wg własności jest zatem identyczna jak w całym powiecie i regionie.

Rozwój przedsiębiorczości jest zależny od decyzji inwestycyjnych. Konsekwencje pandemii COVID-19 pozostają trudne do przewidzenia, natomiast do 2019 r. w Polsce **nakłady inwestycyjne**

przedsiębiorstw wzrastały (w I poł. 2019 r. o ok. 1/5²⁷) i były kierowane na tworzenie nowych budynków, środki transportu i maszyny. Nakłady w przedsiębiorstwach powiatu tarnowskiego w przeliczeniu **na 1 mieszkańca jednak malały** od 2014 r. i w 2018 r. wyniosły **1,2 tys. zł**.

WYKRES 27. NAKŁADY INWESTYCYJNE NA 1 MIESZKAŃCA W POWIECIE TARNOWSKIM I SĄSIEDNICH POWIATACH NA TLE REGIONU W LATACH 2014-2018 (zł)

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

W stosunku do sąsiednich powiatów to niski wynik i trzykrotnie poniżej wartości dla całego regionu. Przedsiębiorstwa powiatu tarnowskiego cechują się zatem raczej znikomą skłonnością do inwestowania.

Na mapie terenów inwestycyjnych Business in Małopolska²⁸ oraz w bazie Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu²⁹ w październiku 2020 r. nie znajdował się żaden obiekt typu greenfield (działki niezabudowane) ani brownfield (działki zabudowane, zwykle przemysłowe i usługowe) w gminie Pleśna. Najbliższe tego rodzaju obszary znajdowały się w Tarnowie. Jak dotąd nie utworzono również lokalnej bazy danych z ofertami gospodarczymi i inwestycyjnymi. Wg analizy z 2018 r.³⁰, w Małopolsce działało 131 instytucji otoczenia biznesu (IOB), z których 100 miało siedzibę w Krakowie. Najbliższe gminie Pleśna tego rodzaju podmioty znajdowały się w ośrodkach subregionalnych: Tarnowie (10) i Nowym Sączu (7). Pokazuje to, że małe miejscowości i obszary wiejskie nadal pozostają obszarem mało atrakcyjnym dla innowatorów czy startupów.

W gminie Pleśna, w ramach realizacji celów gospodarczych na okres 2014-2019, wykonano jednak szereg działań wspierających przedsiębiorczość. Zostały zapewnione **usługi doradcze i szkoleniowe** w ramach **współpracy** z regionalnymi IOB. Innego rodzaju doradztwo dotyczyło podstaw zakładania firmy: form rozliczeń, zasad ubezpieczenia społecznego i wypełniania formularzy ZUS oraz wniosku do CEIDG. Gmina prowadziła aktywną **działalność informacyjną**. Zakładającym działalność gospodarczą przekazywano ulotki dotyczące wpisu do CEIDG i jego bezpłatności. O szkoleniach i warsztatach informowano na stronie gminy oraz na plakatach na tablicach ogłoszeniowych w sołectwach i w UG. Do udostępniania takich wiadomości wykorzystywano specjalnie sporządzoną **bazę mailingową do**

²⁷ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/rosna-inwestycje-firm> [dostęp: 5.10.2020]

²⁸ <https://mapy.businessinmalopolska.pl/>

²⁹ <https://baza.paih.gov.pl/>; <https://businessinmalopolska.pl/oferta/dla-inwestorow/mapa-terenow-inwestycyjnych>

³⁰ Wykaz instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości w Małopolsce w 2018 roku, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Polityki Regionalnej, Kraków 2018, s. 68.

lokalnych przedsiębiorców. Osoby prowadzące firmy kierowano na **mikroporady** prowadzone na portalu edukacyjnym dla MŚP, nadzorowanego przez Polską Agencję Przedsiębiorczości, a przystępującym do założenia działalności gospodarczej pomagano **w poszukiwaniu i aplikowaniu o środki finansowe ze źródeł zewnętrznych**, w tym m.in. ze środków Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Lokalnej Grupy Działania Dunajec-Biała, Tarnowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego. Wzmacniano także promocję firm, zwłaszcza lokalnych, poprzez umieszczanie informacji o nich na kalendarzach kolportowanych do mieszkańców przez jednostki OSP.

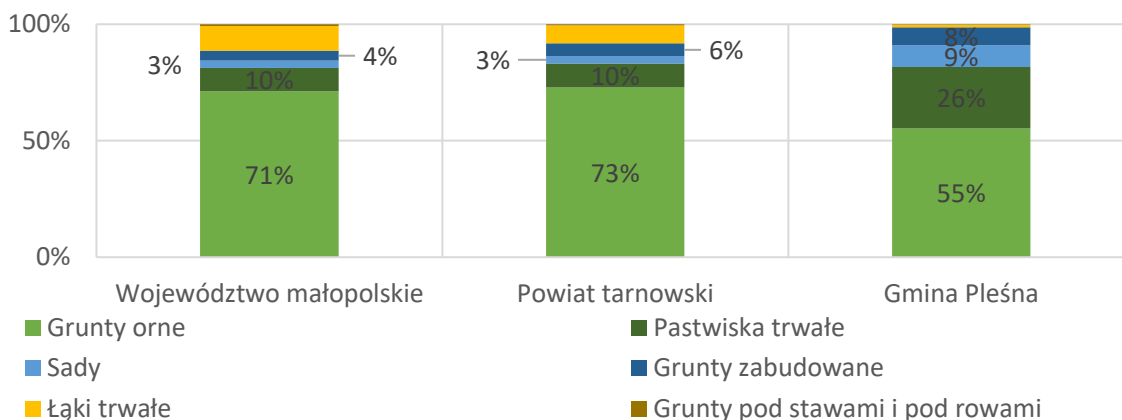
Wiele aktywności w gminie również pośrednio sprzyjało lokalnej przedsiębiorczości. Są to zwłaszcza działania w sferze infrastruktury (realizowane i planowane w Wieloletniej Prognozie Finansowej), które zostaną przedstawione w ramach diagnozy finansów samorządowych. Co należy jednak podkreślić, JST są silnie ograniczone w możliwościach bezpośredniego wspierania i wpływania na działalność gospodarczą. Mają natomiast do dyspozycji wiele instrumentów, takich jak wprowadzenie współzarządzania w kształtowaniu kierunków rozwoju, zamówienia publiczne (np. klauzule społeczne, zielone zamówienia), podatki, inwestycje w infrastrukturę i komunikację czy marketing terytorialny (wizerunek, promocja).

Rolnictwo

W obszarze **rolnictwa, przetwórstwa i gospodarki leśnej** w gminie Pleśna działa **20** podmiotów gospodarczych. **Gospodarstwa** rolnicze o największej powierzchni są zlokalizowane w Lichwinie, Janowicach i Dąbrówce Szczepanowskiej. **8 gospodarstw** zajmuje obszar **przekraczający 10 ha**, a jedno – ponad 20 ha. Najmniejsze role i uprawy znajdują się w Woźnicznej, Łowczówku, i Pleśnej (ok. 5 ha i mniejsze). **Średnia powierzchnia** gospodarstwa rolnego w 2019 r. wynosiła **2,32 ha**.

Ostatnie dane dotyczące powierzchni gruntów dla gmin zostały zebrane w BDL GUS w 2014 r. Użytki rolne wg tych danych stanowią **63%** obszaru lądowego (z wyłączeniem rzek, zbiorników wodnych itp.) gminy Pleśna, tj. **5 190 ha**. To mniejszy udział w stosunku do całego powiatu tarnowskiego (71%), co w dużej mierze należy korelować z ukształtowaniem terenu, nie zawsze sprzyjającym hodowli czy uprawom. Ponad **połowę użytków rolnych obejmują grunty rolne** (1/3 powierzchni lądowej gminy). Gminę wyróżnia **wysoki odsetek sadów** (9% wszystkich użytków rolnych) i **pastwisk trwałych** (8% niekoszone trawy, lecz wypasane), z kolei niemal nieobecne są łąki trwałe, które w regionie stanowią 1/10 użytków. W zestawieniu nie uwzględniono nieużytków – obejmują one zaledwie 0,7% powierzchni gminy (61 ha). Duże **zagęszczenie gruntów rolnych występuje w południowo-wschodniej części gminy** (tu znajdują się także największe gospodarstwa), natomiast w pozostałej części są one silniej rozproszone z racji obecności zabudowy i wzgórz. Wskazuje się na potrzebę intensyfikacji rolnictwa w północnej części gminy, gdzie warunki umożliwiają produkcję roślinną **o wysokich wymaganiach glebowych**³⁰.

WYKRES 28. UDZIAŁ UŻYTKÓW ROLNYCH WG RODZAJU W UŻYTKACH ROLNYCH OGÓŁEM W 2014 R.

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

Lokalne rolnictwo jest wspierane przez działania Gminy. W okresie 2014-2019 obejmowało ono **doradztwo** w pozyskiwaniu środków zewnętrznych (rolnictwo zrównoważone, przetwórstwo rolno-spożywcze), w tym także organizację porad prowadzonych przez Powiatowy Zarząd Doradztwa Rolniczego w Tarnowie czy też pomoc w promowaniu rolnictwa ekologicznego, pszczelarstwa oraz produktów lokalnych i tradycyjnych. W działania okołorolnicze włącza się stowarzyszenie Grupa Odrolnika, prowadzące szkolenia z zakresu produkcji towarów (np. uprawy jarzyn, zielarstwo, rolnictwo ekologiczne). Kluczową inwestycją na rzecz wsparcia miejscowego rolnictwa było utworzenie w 2019 r. **targowiska „Mój Rynek”** w Pleśnej jako miejsca bezpośredniej sprzedaży produktów rolnych. Cała wartość przedsięwzięcia, wraz z budową zaplecza sanitarnego, zadaszenia, małej architektury, utwardzeniem nawierzchni i przystosowaniem do wytwarzania energii odnawialnej, wyniosła 1 972 406,34 zł. Dla miejscowych rolników duże znaczenie ma ponadto **Święto Owoców i Produktów Pszczelich**, podczas którego m.in. promowane są ekologiczne rozwiązania w rolnictwie. Wydarzenie wyróżniono w konkursie **Turystyczne Skarby Małopolskie w 2019 r.**

Atrakcyjność inwestycyjna

Jednym z wyznaczników atrakcyjności miejsca, jest obecność kapitału zagranicznego. Obszarem, który szczególnie przyciąga inwestorów w Małopolsce jest Kraków i jego obszar funkcjonalny. W 2017 r. (BDL GUS) działało tu $\frac{3}{4}$ **firm** z regionu posiadających **kapitał zagraniczny**. W nieodległym od gminy Pleśna Tarnowie znajdowało się tylko **1,4%** takich podmiotów - inwestycje zagraniczne nie odgrywają zatem w tej części regionu wielkiej roli. Ze względu na położenie nieopodal 120-tysiecznego miasta oraz dobrą sieć połączeń (bliskość autostrady i dróg wojewódzkich czy linia kolejowa) gmina Pleśna wydaje się być jednak interesującym miejscem do zakładania biznesu. Wg opracowania „Atrakcyjność Inwestycyjna regionów w 2017”³² gmina Pleśna otrzymała *Pomarańczową Gwiazdę*. Oznacza to, że łącznie uzyskała ponadprzeciętną ocenę dla gospodarki narodowej, przemysłu, handlu, usług turystycznych oraz usług profesjonalnych. W skali A-F gmina otrzymała klasę C dla wszystkich kategorii, natomiast zbiorczy wskaźnik potencjalnej atrakcyjności wyniósł 0,186, plasując się pośrodku zestawienia gmin wiejskich (1. miejsce Zabierzów 0,26, ostatnie - Igołomia Wawrzeńczyce 0,17; tab. 16.).

³¹ Urząd gminy w Pleśnej, Raport z działania w ramach projektu „Systemowe wsparcie procesów zarządzania w JST”, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2015.

³² Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017. Województwo małopolskie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, listopad 2017.

Pomimo, że w gminie funkcjonuje tylko jedno duże przedsiębiorstwo a wskaźniki aktywności gospodarczej są na stosunkowo niskim poziomie, należy wspomnieć o dynamicznie rozwijającej się branży turystycznej i działalności z nią związanych. Szerzej zostanie to omówione w fragmencie opisującej turystykę w następnym rozdziale.

TABELA 16. WSKAŹNIK POTENCJALNEJ ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ – RANKING GMIN MAŁOPOLSKICH W 2017 R.

	Wskaźnik:	PAI1_GN	PAI1_GN	PAI1_C	PAI1_G	PAI1_I	PAI1_M
Miejsce	Gmina	Gospodarka narodowa	Gospodarka narodowa	Przemysł	Handel i naprawy	Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność profesjonalna naukowa i techniczna
Gminy wiejskie (N=59)							
1	Zabierzów	0,259	A	A	A	A	A
2	Wielka Wieś	0,249	A	A	A	A	A
3	Zielonki	0,247	A	A	A	A	A
4	Liszki	0,234	A	A	A	A	A
5	Mogilany	0,229	A	A	A	A	A
40	Pleśna	0,186	C	C	C	C	C
Gminy miejsko-wiejskie (N=32)							
1	Niepołomice	0,248	A	A	A	A	A
2	Myślenice	0,244	A	A	A	A	A
3	Wieliczka	0,237	A	A	A	A	A
4	Skawina	0,237	A	A	A	A	A
5	Zator	0,237	A	A	A	A	A

Źródło: Na podstawie: *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2017. Województwo małopolskie*, SGH w Warszawie, listopad 2017.

W celu wzmocnienia współpracy na rzecz rozwoju gospodarczego w 2015 r. miasto Tarnów zawarło porozumienie z ośmioma ościennymi gminami, rozszerzone w 2017 r. i 2019 r. o kolejne trzy, w tym gminę Pleśna. Utworzono w ten sposób **Aglomerację Tarnowską**, mającą przyczynić się do poprawy atrakcyjności inwestycyjnej obszaru. Do tej pory w ramach porozumienia zorganizowano m.in. Targi Inwestycyjne Aglomeracji Tarnowskiej, prezentujące lokalną ofertę inwestycyjną.

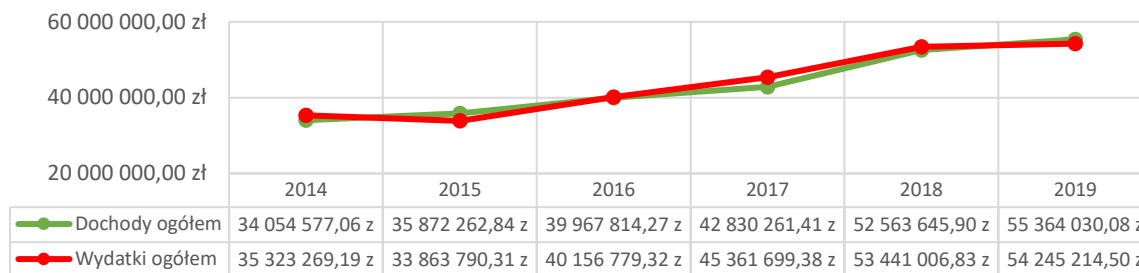
Finanse samorządowe

Gospodarka i działania samorządu są ściśle powiązane. Tak jak inwestycje publiczne pomagają biznesowi, tak kondycja lokalnej przedsiębiorczości oddziałuje na wysokość budżetu lokalnego samorządu. Tworzą go m.in. wpływy z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT). To, w jakim stopniu gmina inwestuje w swój rozwój, może zachęcać nowych przedsiębiorców; atutem gminy Pleśna jest z pewnością **awans w rankingu wydatków inwestycyjnych samorządów**³³ w gminach wiejskich z miejsca 836 na 740. W ramach diagnozy sfery gospodarczej warto więc przyrzeć się również finansom samorządowym Gminy Pleśna.

Od 2014 do 2019 r. zarówno **dochody, jak i wydatki** Gminy Pleśna regularnie **wzrastały**, średnio o **10% rok do roku** (wyk. 29). Największa rozbieżność ich wartości wystąpiła w 2017 r., kiedy deficyt wyniósł 2,5 mln zł. Między 2017 a 2018 r. nastąpił również najwyższy wzrost obu składowych budżetu, zwłaszcza dochodów (+9,6 mln zł, 22%). Łącznie wydatki i dochód z 2019 r. stanowił 160 % wartości z roku bazowego.

³³ W rankingu uwzględniono średnie wydatki inwestycyjne per capita w trzyletnich okresach. Źródło: https://wspolnota.org.pl/fileadmin/news/RANKINGI/2019/Nr_19_Ranking_-_Liderzy_inwestycji_OK1.pdf [dostęp: 12.10.2020]

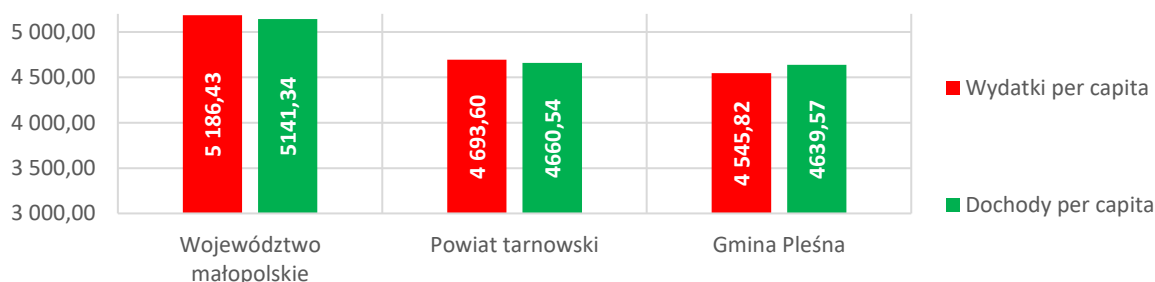
WYKRES 29. DOCHODY I WYDATKI BUDŻETOWE GMINY PLEŚNA W LATACH 2014-2019

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy Pleśna (**4 639 zł**) były niższe niż dla Małopolski ogółem i wyniosły ok. 90% średniej wartości regionalnej (5 141 zł). Pomimo, że dynamika przyrostu³⁴ dochodów i wydatków przyczyniła się niemal do podwojenia budżetu Gminy w 5-letnim okresie, tempo to było niższe od gmin powiatu tarnowskiego, w których obie wartości rosły szybciej (zwłaszcza wydatki: +14% rocznie). Zasadniczą przyczyną takich zmian jest skierowanie większych środków na działania z zakresu polityki prorodzinnej, o czym wspomniano już w analizie sfery społecznej. W tym okresie, m.in. w wyniku zmian regulacyjnych (w tym likwidacja podatku dochodowego dla pracujących do 26 r.ż.), gminy utraciły niektóre źródła dochodów, wobec czego zbilansowanie budżetów JST będzie coraz poważniejszym wyzwaniem.

WYKRES 30. DOCHODY I WYDATKI BUDŻETOWE PER CAPITA
W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU* W 2019 R. (zł)

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

*Z wyłączeniem miast na prawach powiatu.

W poniższej tabeli zestawiono wszystkie działy klasyfikacji budżetowej przedstawiając jaki udział budżetu gminnego stanowiły wydatki na ten cel (tab. 17). Od razu można zauważyć jak pokąźny wpływ miało wprowadzenie programu Rodzina 500+ oraz wyodrębnienie kategorii „Rodzina” w 2017 r., która od razu przejęła ponad ¼ wydatków (**15 468 435,80 zł** w 2019r.). Jako, że są to środki redystrybuowane z programu rządowego, nie zmieniają one kondycji budżetu gminnego (dochód z tytułu polityki rodzinnej jest od razu wypłacany w formie świadczenia pieniężnego), jednak podkreśla się, że generuje dodatkowe koszty obsługi i pracy urzędu³⁵. Od zawsze głównym zadaniem gmin było finansowanie i dbanie o lokalną **oświatę**. Z tego względu wydatki na nią poświęcone pochłaniają największą część budżetu (1/3 w 2019 r.; **18 210 929,74 zł**), lecz z każdym rokiem coraz mniejszą (jeszcze w 2015 r. – 46%), co jednak jest rezultatem ograniczania subwencji oświatowej, pomimo odmiennych potrzeb zgłaszanych przez gminy wiejskie³⁶. Na trzecim miejscu wśród najkosztowniejszych działów klasyfikacji budżetowej znajduje się **gospodarka komunalna i ochrona środowiska (4 563 267,62 zł)**, która

³⁴www.samorząd.pap.pl/kategoria/finanse/dochody-i-wydatki-rio-rosna-dochody-gmin-jeszcze-bardziej-wydatki [dostęp: 12.10.2020].

³⁵ Obsługa 500+ stanowiła w 2019 r. ok. 1,5% dotacji celowej www.prawo.pl/samorząd/obsługa-500-plus-w-gminach-koszty.433967.html

³⁶www.samorząd.pap.pl/kategoria/aktualnosci/gminy-wiejskie-apelują-o-zwiększenie-subwencji-oświatowej [dostęp: 12.10.2020].

w ostatnich latach wyprzedziła w zestawieniu **transport i łączność (3 457 608,34 zł)**. Koszty **administracji publicznej** w gminie Pleśna od 2014 r. stanowią sporą część, tj. ok. 6-8% budżetu (4 006 461,80 zł w 2019 r.).

Oprócz kluczowych obszarów wydatkowania, warto zwrócić uwagę na wybrane tendencje. Po dwóch latach spadku ponownie zwiększono nakłady na kulturę fizyczną i sport (1,5%). Od 5 lat więcej środków przeznacza się na dział „rolnictwo i łowiectwo”. Daje się zauważyć zwiększenie nacisku na turystykę – przed 2018 r. przeznaczano do tego działu kilkukrotnie niższą ilość środków³⁷. **W tym miejscu dodatkowo należy podkreślić, że w analizie finansów samorządowych pominięto plan na rok 2020 r. ze względu na niestabilną sytuację spowodowaną pandemią COVID-19 i duże zmiany w zakresie wykonania budżetu z tego tytułu.** Wartość poszczególnych pozostałych kategorii wynosiła mniej niż 1 mln zł (poniżej 2% wydatków). Od 2018 r. nie są już wydawane środki w ramach kategorii „Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej”.

TABELA 17. UDZIAŁ WYDATKÓW GMINY PLEŚNA WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ W LATACH 2014-2019 (w %)

Kategoria	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Oświata i wychowanie	42,7%	46,1%	39,8%	38,5%	32,4%	33,6%
Rodzina	0,0%	0,0%	0,0%	27,9%	23,5%	28,5%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	8,7%	4,7%	3,3%	2,8%	4,0%	8,4%
Administracja publiczna	7,2%	8,7%	7,0%	7,3%	6,7%	6,4%
Transport i łączność	8,8%	11,1%	10,2%	9,3%	15,3%	6,4%
Rolnictwo i łowiectwo	6,2%	5,7%	3,1%	3,9%	4,2%	5,6%
Pomoc społeczna	12,9%	13,1%	28,3%	2,9%	2,6%	2,8%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	2,6%	2,7%	2,7%	2,3%	2,7%	2,0%
Kultura fizyczna i sport	4,0%	1,4%	1,3%	0,4%	0,6%	1,5%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, gaz i wodę	0,8%	0,8%	0,6%	0,8%	1,0%	1,3%
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,0%	1,6%	0,9%	0,9%	1,3%	0,8%
Edukacyjna opieka wychowawcza	1,2%	1,1%	0,9%	0,7%	0,6%	0,7%
Obsługa długu publicznego	1,0%	0,8%	0,6%	0,5%	0,5%	0,6%
Działalność usługowa	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%	0,4%	0,5%
Ochrona zdrowia	0,4%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,4%
Gospodarka mieszkaniowa	0,6%	0,9%	0,8%	0,4%	0,8%	0,3%
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,3%	0,3%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%
Turystyka	0,0%	0,3%	0,0%	0,9%	3,0%	0,0%
Obrona narodowa	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Różne rozliczenia	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	1,5%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

Aby pokryć wydatki niezbędne są dochody. Te dla Gminy Pleśna są czerpane **w największym stopniu z subwencji ogólnych (18 673 503 zł)**, których ponad połowę obejmuje **subwencja oświatowa (56%, 10 574 124 zł)**. Wraz z pojawieniem się znaczącej puli nowych środków związanych z redystrybucją środków na świadczenie „500+”, w latach 2015-2016 **z 9,8% do 26,1% wzrósł udział dotacji celowych z budżetu państwa na zadania zlecone (15 849 153 zł)**. Kolejnym istotnym źródłem funduszy zasilających budżet gminny są podatki. Te od 2014 r. stanowią ok. 12-14% dochodów.

³⁷ Wg planu budżetowego na 2020 r. ich wartość ponownie miała wzrosnąć do 2,6 mln zł.

Ogółem **dochody własne** (wszystkie podatki i opłaty) w 2019 r. osiągnęły **13 207 232 mln zł** i rokrocznie stanowią ¼ łącznych dochodów. To o połowę mniejszy udział niż przeciętnie w gminach regionu (38%; bez miast na prawach powiatu). W gminach powiatu tarnowskiego to średnio 30% dochodów. Kluczową składową dochodu własnego – 57% - są **podatki od osób fizycznych (7 625 797 zł)**. W stosunku do innych gmin, tj. średnich dla powiatu i regionu, Gmina Pleśna charakteryzuje się stosunkowo niskim wpływem z tytułu podatku od nieruchomości (zaledwie 3,1% dochodów) oraz podatków pobieranych na podstawie odrębnych ustaw (4,9%). Właściwie **marginalne znaczenie posiada podatek od osób prawnych** (18 tys. zł). Znaczenie dochodów własnych jest dlatego tak duże, ponieważ oddziałują m.in. na zdolność samorządu do samofinansowania i do podejmowania inwestycji. Dochód majątkowy³⁸ ulegał rozległym wahaniom w czasie; w latach 2014-2019 wynosiły od 556 tys. zł do nawet 7,4 mln zł. Im wyższa jest ich wartość oraz im wyższa nadwyżka operacyjna, tym bardziej wzrasta samodzielność finansowa – chyba, że gmina ma do pokrycia pokaźne wydatki majątkowe. To właśnie przedstawia **wskaźnik samofinansowania**, który od 2017 r. **poprawił się dla gminy Pleśna (z 0,2 na 0,94)**, lecz plan budżetowy na 2020 r. już zakładał jego w spadek (do 0,8). Są to wartości nieco powyżej średnich dla Polski (0,65 w okresie 2013-2017³⁹). Stosunkowo dobra wysokość wskaźnika sprzyja realizacji zasady subsydiarności wskazującej na to, aby poszczególne szczeble samorządu mogły samodzielnie odpowiadać na oczekiwania społeczności.

Największy dochód Gminy w 2019 r., mając na względzie klasyfikację budżetową, został wygenerowany w **dziale 758 Różne rozliczenia**, obejmującym w szczególności subwencję oświatową i ogólną (34%; 18 955 769 zł), a w innych gminach województwa było to blisko 9 p. proc. mniej (średnio 25,8%). Z kolei **dochody podatkowe - dział 756** - które w małopolskich gminach miejskich i miejsko-wiejskich wyniosły przeciętnie 28% dochodów, w Gminie Pleśna osiągnęły tylko **18,9%**. Wpływy w **dziale 855 Rodzina** pokrywały nieco ponad ¼ dochodów, tj. podobnie do średniej regionalnej i powiatowej. Z pozostałych kategorii warto wyróżnić dział **630 Turystyka** (1,6%), oraz **dział 010 Rolnictwo i łowiectwo** (2,7%), których udział był trzykrotnie wyższy niż przeciętnie w innych gminach. Za to, w odróżnieniu od innych jednostek, znikomy udział w dochodach miała gospodarka mieszkaniowa (0,1%). Udziały pozostałych działów klasyfikacji budżetowej nie odbiegały od średnich wartości. **Plany dochodów** były w latach 2014-2019 wykonywane przez gminę w **100%**.

TABELA 18. UDZIAŁ DOCHODÓW GMINY PLEŚNA WG GŁÓWNYCH ŹRÓDEŁ POCHODZENIA W LATACH 2014-2019 (w %)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Subwencje ogólne	50,4%	47,9%	42,8%	40,2%	33,4%	33,7%
Dotacje celowe z budżetu państwa na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej	10,5%	9,8%	26,1%	30,3%	24,6%	28,6%
Udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	12,9%	13,5%	13,7%	14,4%	13,6%	13,8%
Dochody własne (w tym podatki i opłaty)	14,0%	14,4%	10,6%	10,4%	10,5%	10,1%
Inne dochody	7,1%	8,7%	1,5%	0,8%	14,5%	9,4%
Dotacje celowe z budżetu państwa na zadania własne i realizowane na podstawie porozumień	5,1%	5,7%	5,3%	3,9%	3,4%	4,4%

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

³⁸ Dotacje i środki na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku i z przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności.

³⁹ www.samorzad.infor.pl/sektor/organizacja/ustroj_i_jednostki/2767722,Rosna-koszty-obslugi-samorzadowego-zadluzenia.html [dostęp 13.10.2020]

W wyniku zestawienia dochodów z wydatkami można m.in. zauważyć, że środki otrzymane w ramach **subwencji oświatowej** są zdecydowanie poniżej potrzeb wydatkowych i koszty szkolnictwa są w dużym stopniu opłacane własnymi środkami. Podczas gdy jeszcze w 2015 r. **stosunek wydatków do dochodów** w tym zakresie wyniósł 1,2, tak w 2019 r. było to blisko **1,7**. Z uwagi na znaczącą dysproporcję, stają się one wyraźnym obciążeniem budżetowym.

Gmina starała się utrzymywać w każdym roku zbliżony poziom **nadwyżki operacyjnej**, przy czym w 2019 r. była ona najwyższa i osiągnęła **1 712 590 zł**. To nie tylko środki wpływające na zdolność do samofinansowania, ale też na możliwość spłacania zadłużenia czy budowania wkładu własnego do inwestycji. Tym, co istotnie wpływa na kształt gminnego budżetu jest postępujący **wzrost wydatków bieżących**. W 2019 r. ich wartość wyniosła **168%** tej z roku bazowego. Dotyczy to jednak większości samorządów – identyczny wzrost nastąpił w innych gminach małopolski (średnio).

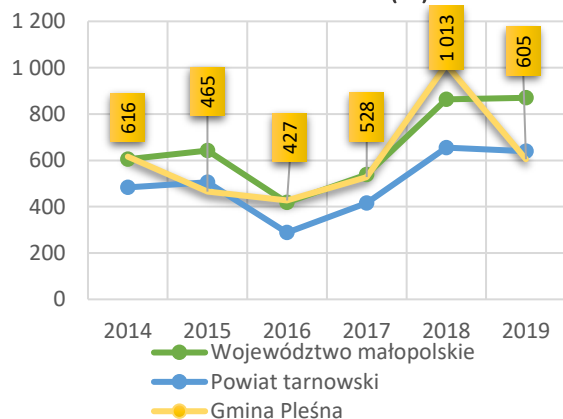
TABELA 19. DOCHODY I WYDATKI GMINY PLEŚNA W 2019 R. – GŁÓWNE KATEGORIE

Dochody		Wydatki	
Dochody własne:	13 207 232,63	Wydatki bieżące:	47 031 230,23
w tym PIT:	7 625 797	wydatki jednostek budżetowych:	26 606 512,07
w tym CIT:	18 314,96	świadczenia na rzecz osób fizycznych:	16 424 305,68
w tym inne podatki i opłaty:	5 581 434,67	dotacje na zadania bieżące:	3 593 030,38
Dotacje	18 292 606,56	Wydatki majątkowe	7 213 984,27
Subwencja ogólna i środki na uzupełnienie dochodów	18 673 503,00	w tym na programy finansowane z udziałem środków zewnętrznych:	5 056 121,67
Ogółem wykonanie dochodów	55 364 030,08	Ogółem wykonanie wydatków	54 245 214,50

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna oraz BDL GUS.

Analogicznie do dochodu majątkowego, w zakresie **wydatków majątkowych** występują równie duże wahania ich wartości. Jeszcze w 2018 r. osiągnęły one rekordową wartość 12 mln zł, po czym w kolejnym roku spadły do poziomu z 2014 r. (7 mln zł). Należy mieć na uwadze, że to zwłaszcza one wpływają na potencjał rozwojowy gminy i jej atrakcyjność inwestycyjną. W stosunku do średnich wydatków majątkowych w gminach powiatu tarnowskiego za lata 2014-2019 (501 zł / 1 mieszkańca), Gmina Pleśna wyróżnia się dość wysokim poziomem wydatków majątkowych (608 zł/1 mieszk.), a w niektórych latach (2018 r. – 1013 zł/1 mieszk.; wyk. 45.) nawet przewyższała średnią regionalną.

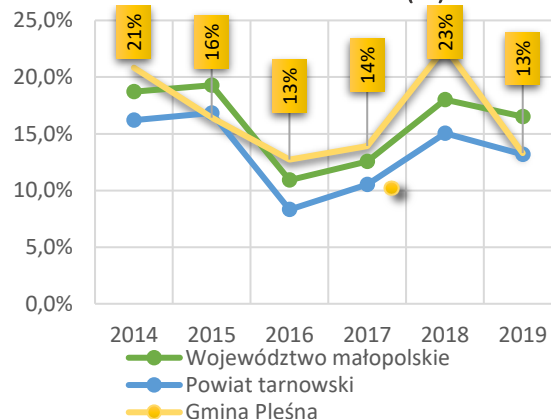
WYKRES 31. WYDATKI MAJĄTKOWE NA 1 MIESZKAŃCA W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU* W LATACH 2014-2019 (zł)

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

*Z wyłączeniem miast na prawach powiatu.

WYKRES 32. WYDATKI INWESTYCYJNE W WYDATKACH OGÓŁEM W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU* W LATACH 2014-2019 (%)

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

*Z wyłączeniem miast na prawach powiatu.

Sklonność do inwestycji w danej JST można zweryfikować poprzez sprawdzenie jakim **odsetkiem wydatków ogółem są wydatki inwestycyjne** (wchodzące w skład majątkowych). W tym aspekcie Gmina Pleśna jeszcze bardziej wyprzedza powiat tarnowski. Tylko w 2015 r. ich udział był niższy (w całym okresie **16,6% wydatków**, natomiast w powiecie – 13,3%), a już w latach 2016-2018 przekraczał ponadto przeciętny wskaźnik dla całego regionu (wyk. 46.). Wysoki udział inwestycji⁴⁰ pozwala lepiej odpowiadać na potrzeby mieszkańców – ale także innych grup użytkowników - co jest podstawową misją funkcjonowania samorządu⁴¹.

Wiele działań JST może być realizowanych ze wsparciem funduszy zewnętrznych. Do budżetu Gminy Pleśna w latach 2014-2019 wydano **ze środków unijnych łącznie 22 811 785 zł**. Poza 2016 r., kiedy nie pojawiły się żadne fundusze z tego źródła, obejmowały one znaczącą część wydatków inwestycyjnych - w ostatnich latach było to nawet **65-70%**. Średnio wydatki sfinansowane **ze środków UE** pokrywały **8% wydatków** Gminy.

Łączna liczba podpisanych umów partnerstwa (umowy i decyzje o dofinansowanie) w gminie Pleśna do połowy 2020 r. wyniosła **28**. Spośród nich aż **23** było związanych z realizacją **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego**. **2 umowy** dotyczyły projektów w ramach **PO Wiedza Edukacja Rozwój**, **2** - przedsięwzięć z **PO Polska Cyfrowa**, a **jeden projekt** – **PO Inteligentny Rozwój**. Całkowita wartość tych umów opiewała na **31 227 601 zł** (z czego kwalifikowalne 26 195 744,21 zł). Ze środków **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich** pozyskano ponadto środki na realizację **8 działań**, takich jak rozbudowa układów komunikacyjnych, systemu gospodarki wodno-ściekowej, infrastruktury rekreacyjnej czy sieci kanalizacyjnej, na łączną kwotę dofinansowania 5 032 723,00 zł. Przy rosnących wydatkach i zmianach legislacyjnych, odnoszących się m.in. do podatków, środki z funduszy zewnętrznych pozwalają ustabilizować kondycję budżetu gminy i podtrzymać realizację kluczowych inwestycji.

Łącznie w latach 2014-2020⁴² zrealizowano **24 projekty** z dofinansowaniem UE. Poniżej zestawiono te o wartości przekraczającej 500 000 zł. Do najbardziej kosztownych należały przedsięwzięcia z 2017 r., w szczególności stabilizacja osuwiska i odbudowa drogi pomiędzy Łowczówkiem a Woźniczną (4,05 mln zł) oraz termomodernizacja budynków użyteczności publicznej (4,3 mln zł). Największą inwestycją w tym okresie było rozpoczęcie modernizacji i zagospodarowania obiektu sportowo-rekreacyjnego „Relaks” w Łowczówku (4,5 mln zł).

Innymi źródłami dofinansowania przedsięwzięć były także budżet państwa (6,2 mln zł od 2015 r., głównie inwestycje drogowe, a także obiekty sportowe i osuwisko), województwa (831 tys. zł na drogi, remizy, Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych) czy powiatu (544 tys. zł na chodniki od 2015 r.). Z pomocą Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie zainwestowano w kanalizację w Rzuchowej czy remont remizy w Lubince (łącznie 5 działań na 216 tys. zł).

⁴⁰ Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość, E. Bończak-Kucharczyk, K. Herbst, K. Chmura, FISE, Warszawa 1998 (http://poig.parp.gov.pl/files/74/81/93/Lok_R_3.pdf dostęp: 14.02.2020).

⁴¹ Art. 166.1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

⁴² Stan na wrzesień 2020 r.

TABELA 20. PROJEKTY UNIJNE REALIZOWANE W GMINIE PLEŚNA W LATACH 2014-2020 O WARTOŚCI POW. 0,5 MLN ZŁ

Nazwa	Wartość całkowita	Dofinansowanie		Rok
		Wartość	Źródło	
Budowa oświetlenia solarnego w miejscowości Lichwin, Pleśna, Rzuchowa i Szczepanowice	691 614,76	587 872,55	MRPO	2014
Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w miejscowościach Rychwałd i Rzuchowa	771 538,81	319 475,00	PROW	
Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Rzuchowa oraz budowa sieci wodociągowej w miejscowości Lubinka i Janowice	1 479 081,02	797 955,00	PROW	2015
Rozbudowa i przebudowa układu komunikacyjnego w miejscowości Rzuchowa	1 784 667,45	1 135 583,00	PROW	2016
Budowa placu targowego w Pleśnej	1 929 540,54	998 184,00	PROW	2017
Rozbudowa systemu gospodarki wodno-ściekowej na terenie	1 952 254,14	1 009 238,00	PROW	
Stabilizacja osuwiska wraz z odbudową zniszczonego odcinka drogi gminnej Łowczówek-Woźniczna	4 057 323,44	3 192 082,93	RPO WM	
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminach Ciężkowice, Pleśna i Rzepiennik Strzyżewski	4 309 170,78	2 309 927,01	RPO WM	
Wymiana kotłów na paliwa stałe na terenie Gminy Pleśna	928 410,00	914 205,00	RPO WM	
Wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej Subregionu tarnowskiego etap I	971 289,93	633 164,29	RPO WM	
Wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej Subregionu tarnowskiego etap II	799 504,82	539 665,73	RPO WM	
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w miejscowościach Rychwałd, Szczepanowice i Świebodzin	1 065 771,31	677 003,00	PROW	2018
Zagospodarowanie terenu w Łowczówku wraz z modernizacją obiektu sportowo-rekreacyjnego „RELAX”	4 536 268,33	2 622 986,61	RPO WM	
Razem:	25 276 435,33	15 737 342,12		

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

W Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Pleśna dostosowano do bieżących potrzeb i możliwości finansowania listę przedsięwzięć do realizacji. Wg ostatniej aktualizacji WPF z 30.06.2020 r. jeszcze do 2022 r. będzie trwała realizacja dużych przedsięwzięć takich, jak modernizacja obiektu „Relaks” w Łowczówku (zrealizowane w 40%) oraz rozbudowy kanalizacji w Janowicach (dotąd bez wydatków). Zaplanowany do końca 2020 r. program wymiany kotłów jest niemal w pełni zrealizowany, natomiast w chwili opracowania diagnozy zagospodarowanie przestrzeni w Rychwałdzie, Szczepanowicach i Rychwałdzie było ukończone. Gmina była w toku realizacji kilkunastu przedsięwzięć finansowanych w ramach wydatków bieżących takich, jak:

- Dowóz uczniów do szkół, w tym także dowóz uczniów z niepełnosprawnościami,
- Obsługa prawną, bankową, doradztwo podatkowe,
- Prowadzenie audytu zewnętrznego oraz opracowanie strategii rozwoju,
- Wywóz odpadów komunalnych,
- Zimowe utrzymanie dróg,
- Wymiana kotłów na paliwa stałe na terenie Gminy Pleśna,
- Projekt „Stawiamy na edukację w Gminie Pleśna!”.

Nowe inwestycje publiczne to element sprzyjający nie tylko podnoszeniu jakości życia mieszkańców, ale także poprawiający uwarunkowania dla rozwoju przedsiębiorczości czy budujący przyjazny wizerunek obszaru dla każdego z jego użytkowników. Na te działania składa się zwykle budowa lub modernizacja istniejącej infrastruktury. Poczynione inwestycje to zwykle główny czynnik przyciągający

zewnętrznych inwestorów, koło zamachowe dla miejscowego rynku budowlanego, ale także element polityki społecznej i środowiskowej: pozwala niwelować bezrobocie, zwiększać komfort życia (parki, chodniki), a także wspierać poprawę stanu środowiska⁴³.

W oparciu o wyliczenie 7 wskaźników (m.in. udział dochodów własnych w dochodach ogółem czy relacja zobowiązań do dochodów ogółem) w Rankingu finansowym samorządu terytorialnego w Polsce 2019⁴⁴ zestawiono 1547 gmin wiejskich. Gmina Pleśna znalazła się pośrodku zestawienia (miejsce 983: tuż za sąsiednią gminą Gromnik – 965, ale m.in. przed wchodzącą w skład powiatu tarnowskiego gminą Lisia Góra -1297, czy gminą Wietrzychowice - 1178). W zestawieniu gmin wg dochodów⁴⁵ (zamożność per capita) prezentuje się to mniej korzystnie. Gmina zajęła dopiero 1487 miejsce (na 1537) w 2020 r.

Gmina Pleśna w analizie obszarów problemowych zawartej w projekcie Strategii Rozwoju Województwa znalazła się w gronie **53 gmin określanych jako obszary zmarginalizowane**⁴⁶. To gminy dotknięte kumulacją negatywnych zjawisk, o charakterze transportowym, społecznym, ekonomicznym i środowiskowym. Ich największa koncentracja występuje wzdłuż północnej oraz wschodniej granicy regionu.

⁴³ *Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość*, E.Bończak-Kucharczyk, K.Herbst, K.Chmura, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 1998 <https://poig.parp.gov.pl/files/74/81/93/Lokalne.pdf>

⁴⁴ <http://www.forum-ekonomiczne.pl/wp-content/uploads/2020/06/Ranking-finansowy-2019-3.pdf> [dostęp: 12.10.2020].

⁴⁵ https://wspolnota.org.pl/fileadmin/archiwum/Bogactwo_JST_20.pdf [dostęp:12.10.2020].

⁴⁶ Załącznik nr 1 do uchwały nr 1612 /19 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 29 sierpnia 2019 r.

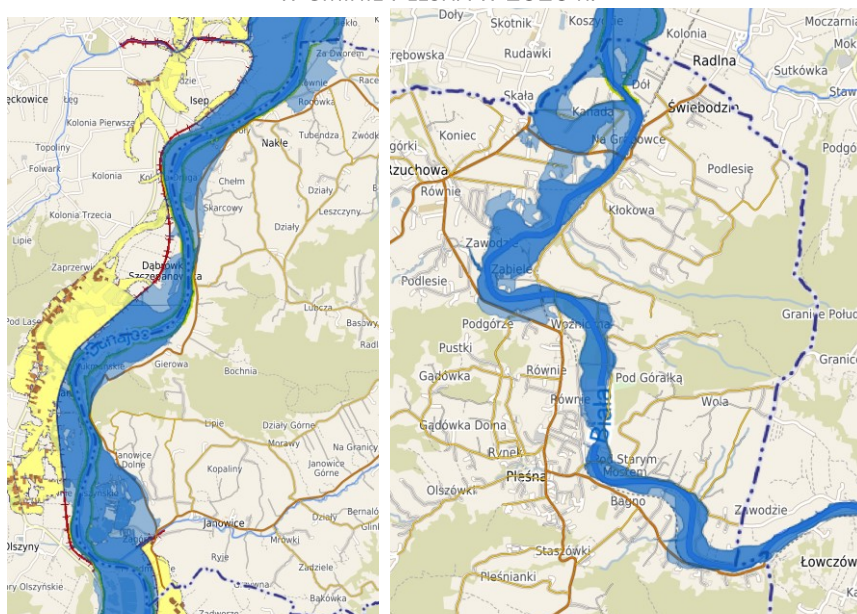
4. SFERA PRZESTRZENNA

Położenie i charakterystyka geograficzna

Obok zagadnień społecznych i gospodarczych, sfera przestrzenna to kluczowy element tworzący całościowy obraz miejsca. Zróżnicowana topografia gminy Pleśna jest jedną z charakterystycznych cech, podnoszących rozpoznawalność tego obszaru. Gmina w całości wchodzi w skład **Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego**. Wysokość terenu sięga od 200 do 500 m n.p.m. Rzeźbę terenu kształtują pochyłe zbocza, jak i płaskie wzgórza czy doliny, które tworzą obszar zlewni dwóch rzek.

Biała Tarnowska, przepływająca przez środek gminy, oraz **Dunajec** – tworzący zachodnią granicę jej terytorium, to rzeki istotnie wpływające na jej krajobraz. Z ich obecnością wiążą się jednak określone zagrożenia. Spore obszary znajdujące się wzdłuż koryta tych rzek to tereny **potencjalnie zalewowe**; większość z nich cechuje niskie prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi ($Q = 0,2\%$, raz na 500 lat), lecz występują miejsca, gdzie występuje średnie, jak i **wysokie zagrożenie powodzią, nawet raz na 10 lat** (m.in. w Dąbrówce Szczepanowskiej, w południowej części Janowic, czy na wschodnim skraju Łowczówka).

RYSUNEK 1. DUNAJEC (L) I BIAŁA TARNOWSKA (P) – OBSZARY ZAGROŻENIA POWODZIOWEGO W GMINIE PLEŚNA W 2020 R.

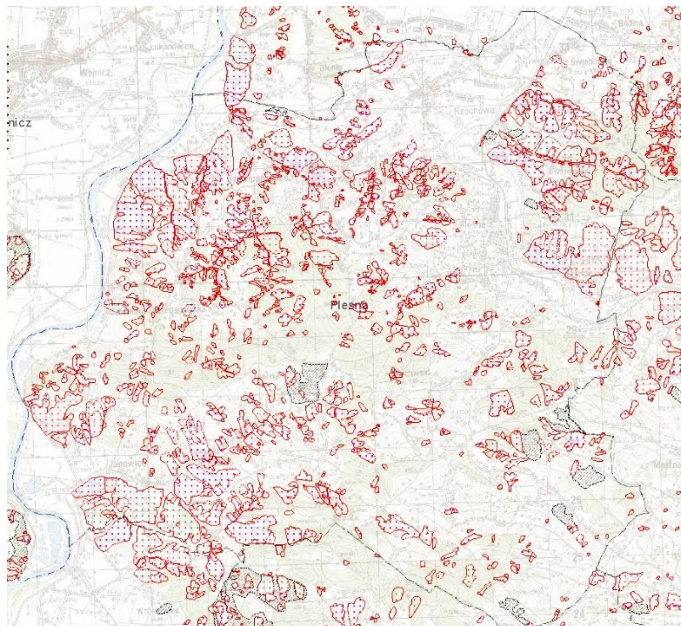

Źródło: Pleśna - System Informacji Przestrzennej <https://plesna.e-mapa.net/>

Powodzie są konsekwencją gwałtownych opadów, które z kolei mogą przyczyniać się także do **uaktywnienia osuwisk** – najbardziej zagrożone są zbocza w Szczepanowicach, Łowczówku, Janowicach i Lichwinie. Wśród terenów zarejestrowanych w Systemie Osłony Przeciwsuwiskowej przeważają osuwiska okresowe, jednak punktowo występują aktywne ciągle. Wśród takich terenów (rys.2.) dominują niewielkie, o powierzchni ok. 0,5-1 ha, lecz niektóre (na granicy Szczepanowice – Pleśna: Tubendza, Jodłówka) pokrywają **ponad 10 ha**. Te tereny stwarzają nieprzyjemne warunki dla zabudowy, stąd też wynikają dążenia do jej maksymalnego ograniczania.

W połączeniu z obszarem zagrożenia powodziowego właściwie na całym terytorium gminy występuje podwyższone ryzyko negatywnych skutków gwałtownych opadów.

RYSUNEK 2. OSUWISKA I TERENÓW ZAGROŻONE RUCHAMI MASOWYMI W GMINIE PLEŚNA W 2020 R.

Źródło: <http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/SOPO>
[dostęp: 16.10.2020].

Opracowania dotyczące zjawisk powodziowych⁴⁷ wskazują, że w strefie zalewowej znajdują się obecnie budynki mieszkalne i gospodarcze, oczyszczalnia ścieków, stacja redukcyjna gazu oraz stacja kolejowa. Informowanie o zagrożeniach przebiega za pośrednictwem Internetu, natomiast osoby zamieszkujące te obszary są dodatkowo informowane z wykorzystaniem monitoringu będącego w posiadaniu Starostwa Powiatowego.

Oprócz rzek, obecne są dwa główne zbiorniki wód podziemnych: GPWZ Nr 435 i Nr 434. Południowo-zachodnią część gminy pokrywa rezerwat przyrodniczo-krajobrazowy „Lubinka”⁴⁸. Obszar wzdłuż potoku (pas o szerokości 20 m na każdym brzegu) o powierzchni 6,8 ha objęto ochroną ze względu na walory krajobrazowe i wartości estetyczne. Choć w gminie występują duże obszary leśne, ogólna lesistość, czyli udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni, jest na umiarkowanym poziomie. **Lasy obejmują 28,2% terytorium, co wyróżnia gminę na tle powiatu (21,7%),** lecz nie odbiega od wartości dla regionu (28,7%). Ok. ¼ polskich gmin posiada podobny poziom lesistości⁴⁹, przy czym dla ponad połowy udział lasów w powierzchni przekracza 30%. Największe zagęszczenie lasów występuje w Rychwałdzie (ok. ½ obszaru), Dąbrówce Szczepanowskiej, Lichwinie i Woźnicznej, tj. głównie na terenach wyżynnych⁵⁰. W drzewostanie przeważają jodły (zwłaszcza Lichwin), a także buki i dęby.

Obszary chronionego krajobrazu obejmuje całą powierzchnię gminy (OCHK Pogórza Ciężkowickiego). W powiecie tarnowskim i w Małopolsce obszary te pokrywają 72% terytorium. Nie występują tu jednak

⁴⁷ Elektroniczny System Ostrzegania Powodziowego (ESOP) Studium Wykonalności, DHI Polska Sp. z o.o., Kwiecień 2015.

⁴⁸ <https://www.krakow.lasy.gov.pl/documents/688359/20954947/Zesp%20l+przyrodniczo+krajobrazowy.pdf> [dostęp: 16.10.2020].

⁴⁹ Zmiany lesistości obszarów wiejskich w Polsce w latach 1995-2016, M. Polna, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, zeszyt 2, UAM w Poznaniu, 2017.

⁵⁰ Urząd gminy w Pleśnej, Raport z działania w ramach projektu „Systemowe wsparcie procesów zarządzania w JST”, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2015. „Systemowe wsparcie procesów zarządzania w JST”

formy takie, jak rezerваты przyrody, użytki ekologiczne czy parki krajobrazowe. Te ostatnie stanowią ok. ¼ powierzchni całego regionu.

TABELA 21. OCHRONA PRZYRODY I RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ W GMINIE PLEŚNA
NA TLE POWIATU I REGIONU W 2019 R.

Obszar	Udział obszarów chronionego krajobrazu	Liczba pomników przyrody na 10km ²	Lesistość (%)
Województwo małopolskie	71,2	1,44	28,7
Powiat tarnowski	71,1	1,00	21,7
Gmina Pleśna	100,0	1,08	28,2

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

Innymi formami ochrony środowiska w gminie są pomniki przyrody, czyli pojedyncze twory lub skupiska przyrody żywej i nieożywionej o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi, wyróżniającymi cechami. W gminie na koniec 2019 roku zlokalizowanych było **9 pomników przyrody** (BDL GUS). Dodatkowo obszary Natura 2000 stanowią Biała Tarnowska oraz Dolny Dunajec (Plany Ochronne Obszaru Dolny Dunajec i Biała Tarnowska).

Insolacja, czyli średnioroczny poziom nasłonecznienia, w gminie wynosi ok. 900 kWh/m²/1 rok, czyli nieco poniżej średnich wartości dla Polski ogółem⁵¹. Rejestruje się ok. 50-55 dni słonecznych w ciągu roku. Wg średnich temperatur zbieranych w najbliższej stacji meteorologicznej w Tarnowie (styczeń: -2,8°C, lipiec: 17,9°C, średnia roczna 6-8°C)⁵² gmina Pleśna zalicza się więc do III strefy klimatycznej (umiarkowanie ciepły), największej powierzchniowo w Polsce⁵³. Średnie temperatury i nasłonecznienie oraz ich wzrost⁵⁴ wpływają na zmianę specyfiki upraw (np. rosnąca popularność winnic, ok. 200 dni okresu wegetacyjnego), większe potrzeby w zakresie gromadzenia wody (np. zbiorniki retencyjne na czas suszy, zbieranie deszczówki budowa wodociągów, gotowość bojowa służb Ochotniczej Straży Pożarnej) czy też możliwość instalacji paneli fotowoltaicznych.

Zagospodarowanie przestrzeni

Ostatnie dane dotyczące udziału poszczególnego rodzaju gruntów zostały zebrane w BDL GUS w 2014 r. **Tereny zielone** takie, jak parki spacerowe – wypoczynkowe, zieleń uliczna czy tereny zieleni osiedlowej nie występują w gminie Pleśna. Specyficznym rodzajem zielonych terenów są **cmientarze**. Jest ich łącznie **24**, a ich powierzchnia wynosi **6,2 ha**. Zajmują one 0,07% terytorium gminy, czyli dokładnie tyle samo, ile dla powiatu tarnowskiego. Do terenów zielonych wlicza się ponadto **las gminne** – obejmują one **4,6 ha**.

W celu ochrony i utrzymania estetyki przestrzeni publicznych w gminie od 2014 r. dokonano takich inwestycji, jak **zagospodarowanie przestrzeni w Świebodzinie i Dąbrówce Szczepanowskiej** (dofinansowanie z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich). Na terenie gminy utworzono ponadto plac targowy w Pleśnej, będący miejscem handlu, ale także pełniącym funkcje parkingu i miejsca spotkań. Gmina w tym okresie sporządziła również dokumentację dla **projektów zagospodarowania przestrzeni**

⁵¹ <http://www.instsani.pl/401/zasoby-energii-slonecznej> [dostęp: 14.10.2020].

⁵² Na podstawie Planu Gospodarki Odpadami dla Gminy Pleśna.

⁵³ http://www.pg.gda.pl/~krogu/Strefy_klimatyczne.pdf [dostęp: 14.10.2020].

⁵⁴Np. <http://klimada.mos.gov.pl/zmiany-klimatu-w-polsce/tendencje-zmian-klimatu/> [dostęp: 15.10.2020].

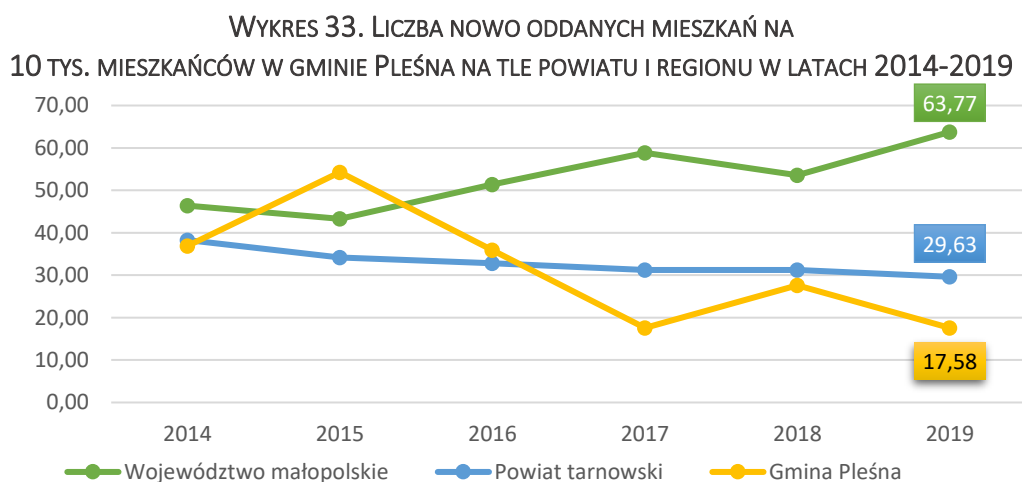
w Pleśnej, Rychwałdzie i Szczepanowicach. Zadania służące uporządkowaniu przestrzeni publicznej dotyczyły także wydatków w zakresie **urządzeń i maszyn** jak m.in. zakup traktora ogrodowego czy kosiarki samojezdnej dla sołectwa Szczepanowice. To także działania mniejszej skali, ale ważne dla utrzymania estetyki: pielęgnacja zieleni na skarpach, zakup kwiatów, koszenie.

100% powierzchni gminy jest pokryte planami zagospodarowania przestrzennego.

**Mieszkalnictwo,
budownictwo
komunalne**

Stan budynków, dostępność lokali mieszkalnych czy wyposażenie domów w niezbędne instalacje to parametry wpływające na standard życia mieszkańców, ale także mogące stać się czynnikiem rozstrzygającym przy wyborach mieszkaniowych osób spoza gminy.

W gminie znajduje się **3270 budynków mieszkalnych** (BDL GUS, 2019). Gęstość zabudowy mieszkaniowej to 39,4 mieszkań na 1 km² i była porównywalna do powiatowej (38,3), lecz nieco niższa od regionalnej (44,7) – co wartości te są zawyżane przez największe ośrodki miejskie. Od 2014 r. nastąpił przyrost ich liczby o 7 %, przy czym **tempo oddawania nowych mieszkań do użytku gwałtownie spada**. Na początku analizowanego okresu było to 0,53 mieszkania na 1km², z kolei po 5 latach było to tylko 0,25 mieszkania 1km² (dla powiatu 0,43). Dla województwa małopolskiego było to już 1,43 mieszkania na 1km², co jednak jest m.in. warunkowane licznymi inwestycjami deweloperskimi w większych miastach. W gminie Pleśna **przyrost** liczby mieszkań w przeliczeniu na 10 tys. osób **nie odbiega od sytuacji w okolicznych gminach (ok. 20-30 mieszkań)**, za wyjątkiem gminy wiejskiej Tarnów, której atrakcyjność osiedlnicza wynika z sąsiedztwa subregionalnego ośrodka (50).

Źródło: Na podstawie BDL GUS.

W 2015 r. w gminie Pleśna zarejestrowano 65 nowych mieszkań, czyli najwięcej w okresie poddanym diagnozie. W kolejnych latach ich ilość spadła trzykrotnie – w 2019 r. było ich już tylko 21. Powyższe dane dotyczą budynków jedno- i wielorodzinnych zgłoszonych powiatowemu organowi nadzoru budowlanego – należy zatem zaznaczyć, że mogą być one nieprecyzyjne z racji możliwości niezgłoszenia powstania nowych budynków przez mieszkańców.

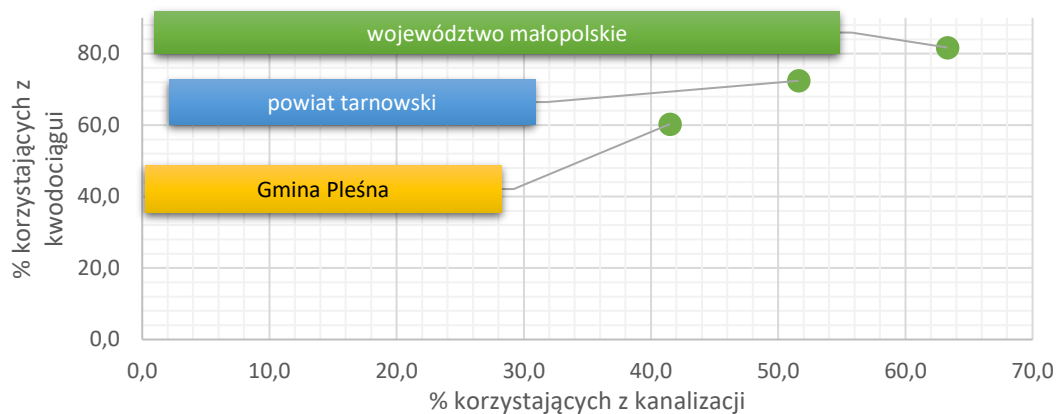
Dominacja domów jedno- lub wielorodzinnych w zabudowie wiejskiej sprawia, że mieszkańcy dysponują dużą powierzchnią użytkową budynków/lokalu mieszkalnych. W **gminie Pleśna przeciętna ich wielkość to 91 m²**, czyli nieco poniżej niż ogółem dla powiatu (95,8), lecz o 13 m² więcej od wartości

wskaźnika dla województwa, co, jak już podkreślano wcześniej, jest uzależnione od specyfiki zabudowy miejskiej (przeciętny metraż mieszkania w Krakowie – 57 m², w Tarnowie – 64 m²). Od zawsze tereny wiejskie charakteryzowały się tym, że domy są zamieszkiwane przez całe rodziny, często wielopokoleniowo. W gminie Pleśna, jak również w powiecie tarnowskim, na jedno mieszkanie **przypadało 3,5 osoby** (BDL GUS), podczas gdy dla regionu było to 2,79 osoby, a w jego stolicy – poniżej 2 osób. Sprawia to, że **przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę** jest zrównana w całym województwie i **wynosi ok. 25-29 m²**.

Problem występowania pustostanów (mieszkania niezamieszkane) w gminie Pleśna i powiecie tarnowskim występuje w stopniu znikomym. W gminie w 2018 r. wskazano tylko 1 taki budynek (BDL GUS).

Oprócz 3 lokali socjalnych, w gminie w 2018 r. znajdowało się **11 mieszkań komunalnych** o łącznej powierzchni 516 m². W latach 2019-2023 Gmina Pleśna nie zaplanowała⁵⁵ sprzedaży lokali socjalnych i mieszkalnych, wchodzących w jej zasób.

WYKRES 34. ODSETEK LUDNOŚCI KORZYSTAJĄCEJ Z SIECI WODOCIĄGOWEJ I KANALIZACYJNEJ W 2018 R.

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

Tym, co świadczy o standardzie mieszkalnictwa, jest w szczególności dostępność niezbędnych instalacji techniczno-sanitarnych. 60% mieszkańców gminy Pleśna jest użytkownikami **sieci wodociągowej**, a 41% - **sieci kanalizacyjnej**. To **wartości o ok. ¼ słabsze** od wskaźnika dla powiatu (odpowiednio 72% i 51%; dane za 2018 r.; wyk. 34). Uwzględniając jednak wyłącznie obszary wiejskie, udział budynków mieszkalnych podłączonych do ww. instalacji przeciętnie wygląda podobnie w całym regionie (ok. 67% przyłączy do wodociągu, 38% do kanalizacji). W analizowanych latach sytuacja uległa niewielkiej poprawie – dla obu sieci liczba korzystających mieszkańców wzrosła o nieco ponad 1%. Udział mieszkańców korzystających z **sieci gazowej** w gminie i w powiecie jest właściwie niezmienny i wynosi **68,1%**. Długość czynnej sieci **wodociągowej** w 2019 r. wynosiła **117 km**. W tym roku odnotowano 23 przypadki awarii, co w przeliczeniu na 1 km sieci wskazuje na jej niższą awaryjność niż dla powiatu ogółem (0,19 do 0,28). Od 2014 r. obserwuje się **wzrost zużycia wody** – z poziomu 9,3 m³ na mieszkańca do 13,9 m³. To jednak mniej niż na innych obszarach wiejskich w powiecie (18m³) czy regionie (19,5m³). Długość sieci **kanalizacyjnej** to **73 km**. Podobnie jak w przypadku wodociągów, jej

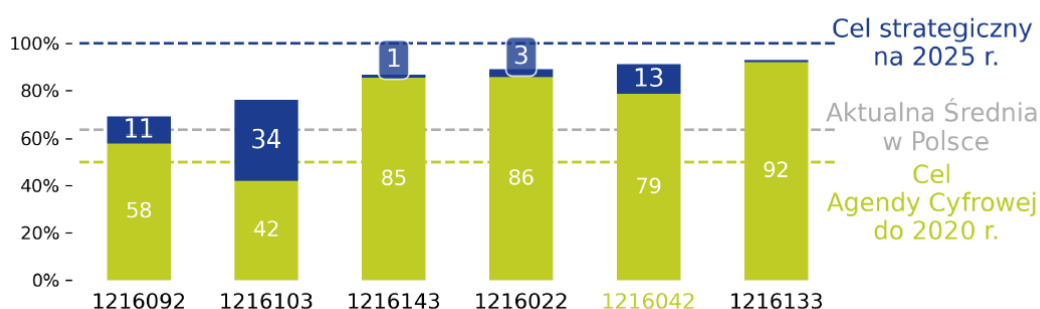
⁵⁵ Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Pleśna w latach 2019 – 2023 Załącznik do uchwały Nr II/17/18 Rady Gminy Pleśna z dnia 30 listopada 2018 r.

awaryjność w 2019 r. była poniżej średniej powiatowej (0,09 w stosunku do 0,20 awarii na 1 km sieci). Rośnie objętość **ścieków odprowadzanych rocznie do oczyszczenia**; od 2014 r. wzrost wyniósł ¼ i obecnie oczyszcza się **125 dam³** tj. 0,01 na mieszkańca. Z oczyszczalni ścieków (**1 oczyszczalnia biologiczna**) w 2019 r. korzystał co drugi mieszkaniec gminy (5208 osób) i liczba użytkowników wzrasta. System wodociągów i kanalizacji na terenie gminy jest zarządzany przez Zakład Gospodarki Komunalnej, odpowiadający za eksploatację, obsługę i naprawę sieci. W 2020 r. zmieniono taryfę opłat za ceny dostarczania wody – wzrost o 13 gr/m³ - i odbioru ścieków – wzrost o 44 gr za 1 m³. Oprócz stałej opłaty miesięcznej za wodomierz (7,02 zł), 1 m³ dostarczanej wody kosztuje 6,67 zł brutto, natomiast 1m³ odprowadzanych ścieków 7,98 zł brutto⁵⁶.

Dostęp do Internetu, zwłaszcza szybkiej sieci światłowodowej, w coraz większym stopniu staje się kryterium w dokonywanych ocenach komfortu życia. Jego znaczenie może okazać się jeszcze większe wraz z postępującym trendem do pracy w formule zdalnej⁵⁷. Sytuację w tym zakresie monitoruje Urząd Komunikacji Elektronicznej. Z raportu UKE⁵⁸ za 2019 r. wynika, że Gmina Pleśna należy do grona ¼ polskich gmin (z 2477), w których penetracja lokalowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej **100 Mb/s** wynosi ponad 60%. **79% lokali** (rys. 1) posiada dostęp do bardzo szybkiej sieci internetowej. Ten korzystny wynik sprawił, że Gmina Pleśna zajęła **wysokie 109 miejsce w rankingu polskich gmin wiejskich** (201 ogółem)⁵⁹. W wyniku realizacji wszystkich etapów PO Polska Cyfrowa prognozuje się, że 90% budynków w gminie będzie miało zapewniony dostęp do sieci o prędkości min. 30 Mb/s. Usługi telekomunikacyjne świadczą 23 przedsiębiorstwa. Po 2014 r. utworzono nowe odcinki sieci światłowodowych w Świebodzinie i Rzuchowej.

RYSUNEK 3. PENETRACJA LOKALOWA ZASIĘGIEM INTERNETU STACJONARNEGO O PRZEPUSTOWOŚCI MIN. 100 Mb/s (AKTUALNA I PO REALIZACJI POPC) W GMINIE PLEŚNA NA KONIEC 2019 R.

Penetracja lokalowa 100 Mb/s aktualna i po realizacji POPC na tle sąsiednich gmin

Źródło: Na podstawie wyszukiwania w <https://mapbook.uke.gov.pl/> [dostęp: 15.02.2020].

⁵⁶ plesna.pl/fileadmin/user_upload/portal-plesna/UG-Plesna/jednostki-org/zaklad-komunalny/ogloszenie_o_taryfach_2020.pdf [dostęp: 16.10.2020]

⁵⁷ Praca zdalna została uregulowana w 2020r. m.in. w art. 3 Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych Dz.U. 2020 poz. 374.

⁵⁸ <https://www.uke.gov.pl/akt/raport-o-stanie-ryнку-telekomunikacyjnego-w-2019-r-345.html> [dostęp: 15.10.2020]

⁵⁹ <https://mapbook.uke.gov.pl/file/ranking.xlsx> [dostęp: 15.10.2020].

TABELA 22. LICZBA LOKALI Z ZASIĘGIEM INTERNETU STACJONARNEGO O PRZEPUSTOWOŚCI OD 30Mb/s
W SOŁECTWACH GMINY PLEŚNA W 2019 R.

Miejscowość	Wartość wskaźnika	Miejscowość	Wartość wskaźnika
Pleśna	572	Lichwin	179
Rzuchowa	535	Dąbrówka	165
Szczepanowice	425	Szczepanowska	139
Janowice	334	Rychwałd	108
Łowczówek	275	Woźniczna	106
Świebodzin	252	Lubinka	

Źródło: Na podstawie danych UKE.

Dodatkowo, w celu ułatwienia korzystania z Internetu przez osoby starsze, zrealizowano kurs nauki obsługi tabletów (od 2018 r.) w ramach projektu „Małopolski E-senior” dla seniorów działających przy gminnych bibliotekach. Wkrótce wszystkie szkoły w gminie zostaną podłączone do **Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej**⁶⁰, a obecnie usługi uruchomione są w szkołach w Świebodzinie, Lichwinie, Szczepanowicach i Rzuchowej. Program OSE ma zapewnić szkołom dostęp do szybkiego, bezpłatnego i bezpiecznego Internetu.

Coraz większą uwagę poświęca się standardom ekologicznym, tj. termomodernizacji budynków, ogrzewaniu ich lepszej jakości paliwem lub z alternatywnych źródeł energii czy też eliminacji szkodliwych materiałów. Obserwowana jest stopniowa poprawa w zakresie sposobu ocieplania budynków, jednak utrzymująca się znaczna liczba dni z przekroczeniami dopuszczalnych poziomów warunkuje konieczność dalszych działań. Są one realizowane m.in. w ramach gminnego Planu Gospodarki Niskoemisyjnej oraz innych programów prośrodowiskowych. W 2019 r. podpisanych zostało 11 umów prowadzących do dofinansowania wymiany pieców węglowych na kotły gazowe (łącznie wpłynęło 14 wniosków). Kolejne 10 umów dotyczyło wymiany na **piec na ekogroszek** (20 wniosków). Następują zmiany w świadomości ekologicznej Polaków, skutkujące różnymi inicjatywami. W ramach RPO WM **przekazano środki na wymianę 59 palenisk** (562 4 tys. zł), w tym 43 na **ekologiczne piece węglowe**, a 16 – na **piece gazowe**. W 2018 r. rozliczono wymianę 24 palenisk (248,9 tys. zł). Są to wyniki porównywalne z sąsiednimi gminami⁶¹. Wówczas efekt redukcji wyniósł 1,12 Mg/rok dla PM10 i 1,09 Mg/rok dla PM2,5 (w sumie w regionie odpowiednio 561 oraz 520).

Odnawialne źródła energii są już stosowane w budynkach użyteczności publicznej. Na wieży widokowej w Dąbrówce Szczepanowskiej zainstalowano 13 paneli fotowoltaicznych, generujących moc 3,25 kW, natomiast na obszarze ośrodka „Relaks” znajduje się 28 paneli o łącznej mocy 9,88 kW – instalacja jest na etapie rozruchu.

Na terenie gminy Pleśna średnie nasłonecznienie znacznie zmienia się w zależności od pór roku⁶² – latem wynosi ono dziennie 5500 kWh/m², a zimą spada ono do poziomu 214 kWh/m². Na tle całego kraju znajduje się zatem w strefie sprzyjającej inwestowaniu w fotowoltaikę⁶³.

⁶⁰ <https://ose.gov.pl/lista-szkol> [dostęp: 30.10.2020].

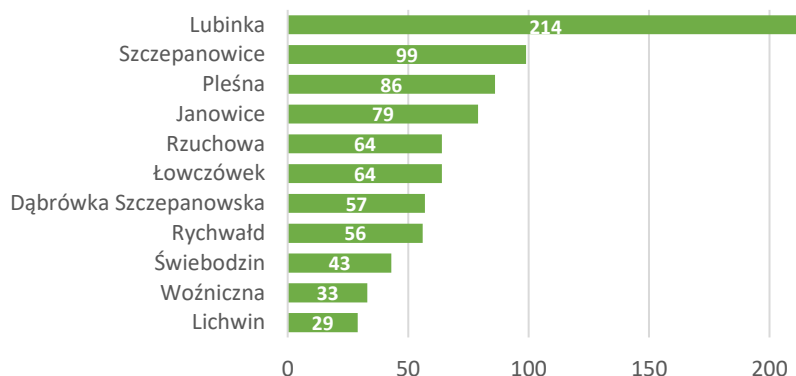
⁶¹ <https://powietrze.malopolska.pl/program-ochrony-powietrza/efekty-realizacji/> [dostęp: 29.10.2020]

⁶² <https://ongeo.pl/geoportel/gmina-plesna/fotowoltaika> [dostęp: 15.10.2020]

⁶³ <http://pv.home.pl/pv-pl/wp-content/uploads/2013/04/Poland-naslonecznienie-PV-Poland.pdf> [dostęp: 16.10.2020].

Problemem wielu obszarów wiejskich w Polsce jest duża liczba **budynków pokrytych azbestem** – materiałem o negatywnym wpływie na zdrowie osób mającym z nim styczność (pył azbestowy może powodować pylicę azbestową, a nawet nowotwory). Program Usuwania WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU Gminy Pleśna na lata 2012 – 2032 obejmuje plan i wytyczne w zakresie redukcji liczby takich budynków. Zdecydowanie największa ich koncentracja występuje w **Lubince – aż 214 obiektów**.

WYKRES 35. LICZBA BUDYNKÓW POKRYTYCH AZBESTEM W SOŁECTWACH GMINY PLEŚNA W 2020 R.

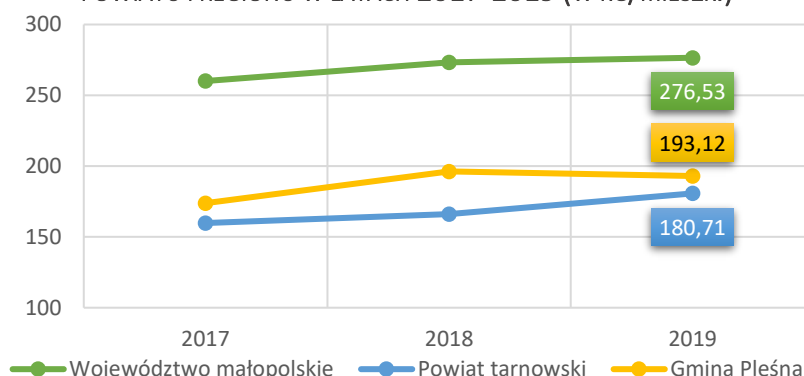

Źródło: Na podstawie danych UG Pleśna.

Gospodarowanie odpadami komunalnymi

Dla przyszłości środowiska oraz komfortu zamieszkania wielkie znaczenie ma skala oraz sposób gospodarowania odpadami komunalnymi. Z roku na rok podnoszone są wymogi w zakresie odsetka odpadów kierowanych do recyklingu. Na zmiany w tym zakresie wpływa wiele czynników, takich jak świadomość ekologiczna, koszty, ustawodawstwo i dyrektywy czy prowadzona polityka przestrzenna.

WYKRES 36. ILOŚĆ ODPADÓW ZEBRANYCH NA MIESZKAŃCA Z GOSPODARSTW DOMOWYCH W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU W LATACH 2017-2019 (W KG/MIESZK.)

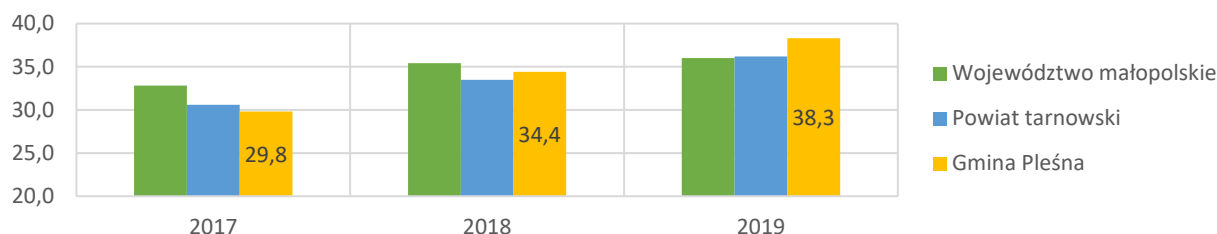

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

W gminie Pleśna w 2019 r. **zebrano 2453 t odpadów**, większość (2306 t) z gospodarstw domowych. To o ponad 12% więcej niż jeszcze dwa lata wcześniej (2185 t). Jeden mieszkaniec gminy wytworzył **średnio 193 kg odpadów** (z gospodarstw domowych) przez cały 2019 r. To wartość przekraczająca wynik dla całego powiatu tarnobrzegi (180 kg). W województwie małopolskim ogółem wartości są już znacznie wyższe, wynoszące ponad ćwierć tony odpadów na jednego mieszkańca (wyk. 37).

Coraz większa część odpadów jest zbierana **selektywnie** – obecnie ok. **40% (935 t)**. Ponadto do 2019 r. gmina znacząco poprawiła poziom przetwarzania odpadów. Ograniczono masę odpadów komunalnych ulegających biodegradacji - wyniosła ona 10%. Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia dla papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła przekroczył wymagane 40% (41,0%). W 100% zabezpieczono odpady budowlane i rozbiórkowe.

WYKRES 37. ILOŚĆ ODPADÓW ZEBRANYCH SELEKTYWIE W STOSUNKU DO OGÓŁU ODPADÓW ZEBRANYCH ROCZNIE Z GOSPODARSTW DOMOWYCH W GMINIE PLEŚNA NA TLE POWIATU I REGIONU W LATACH 2017-2019 (%)

Źródło: Na podstawie danych BDL GUS.

Wg stanu na koniec 2018 r., **6% gospodarstw domowych nie było objętych segregacją** odpadów (jeszcze w 2015r. – 11%). Na terenie gminy funkcjonuje **5 punktów zbiórki odpadów**⁶⁴:

1. Pleśna dz. nr 2461/1 (obok kompleksu sportowego „Orlik”),
2. Lichwin dz. nr 581/1 (przy Szkole Podstawowej),
3. Janowice dz. nr 734/1 (przy Szkole Podstawowej),
4. Rzuchowa dz. nr 94/2 (przy oczyszczalni Ścieków),
5. Szczepanowice dz. nr 712 (przy boisku sportowym).

Odpady segregowane są odbierane 1 raz w miesiącu, a w punktach zbiórki można ponadto oddawać odpady wielkogabarytowe. **Odpady komunalne** od właścicieli posesji **zbiera jeden podmiot** (FB Serwis Karpatia sp.z o.o.), a dodatkowe **zezwoleńia**, m.in. na odbiór odpadów z placówek oświatowych czy obiektów użyteczności publicznej, posiadało **10 innych podmiotów**. Warto zaznaczyć, że wg raportu UOKiK z 2019 r. do rosnących kosztów wywozu odpadów komunalnych prowadzi słaba konkurencja pomiędzy podmiotami (niewielu uczestników przetargów, wygórowane ceny usług). Z tego względu finansowe aspekty gospodarki odpadami będą stanowiły istotne wyzwanie w nadchodzącej strategicznej perspektywie. Wpływa na to również wdrażanie Jednolitego Systemu Segregowania Odpadów (JSSO), który wprowadza wiele nowych frakcji segregowania śmieci⁶⁵. W związku z powyższym na samorządach ciąży większa odpowiedzialność w tym zakresie, pomimo ograniczania kontroli gmin nad tym procesem i krótkiego czasu na wprowadzanie zmian⁶⁶. W gminie Pleśna co jakiś czas pojawiają się tzw. **dzikie wysypiska**, występujące w lasach, na łąkach itp. Średnio rocznie likwidowane są 2 takie miejsca.

⁶⁴ Na podstawie Analiz stanu gospodarki odpadami na terenie Gminy Pleśna opracowanych w latach 2015-2019.

⁶⁵ https://www.uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=16405 [dostęp: 15.10.2020]

⁶⁶ Wskazuje na to m.in. opinia Zarządu Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej <https://regiony.rp.pl/finanse/uslugi-komunalne/18821-smieci-pod-czujnym-okiem-gminy>, <https://regiony.rp.pl/finanse/22711-z-recyklingiem-nie-tak-prosto> [dostęp: 14.10.2020]

**Atrakcyjność
i potencjał
turystyczny**

Sposób postrzegania gminy przez osoby z zewnątrz najczęściej świadczy o jej atrakcyjności turystycznej. Składają się na nią walory przyrodnicze (krajobraz, ukształtowanie terenu), miejscowa kultura i elementy tożsamości lokalnej (zabytki, sztuka, rękodzieło). Dużą rolę odgrywa dostępność odpowiedniego zaplecza infrastrukturalnego – zarówno hoteli, agroturystyki, restauracji, czy nawet oznaczeń szlaków i montaż tablic informacyjnych⁶⁷. Województwo małopolskie wg *Analizy walorów turystycznych...*⁶⁸ jest najbardziej atrakcyjnym regionem dla turystów w Polsce. Sam powiat tarnowski nie posiada dominujących walorów turystycznych (kulturowych lub środowiskowych) i na tle regionu wypada przeciętnie – wynika to ze znaczącej dominacji Metropolii Krakowskiej i obszarów podgórskich (Zakopane, Tatry, uzdrowiska itp.).

Jednakże w 2019 roku gmina Pleśna została **zwycięzcą konkursu „Turystyczne Skarby Małopolski”**, organizowanego przez Samorząd Województwa Małopolskiego we współpracy z Małopolską Organizacją Turystyczną, w kategorii **„Miejsce z Klimatem”** (www.konkurs.visitmalopolska.pl). W kategorii „Unikatowa atrakcja turystyczna” zwyciężyła **wieża widokowa w Dąbrówce Szczepanowskiej**. Natomiast **Małopolski Szlak Winny** (obejmujący winnice gminy Pleśna) wygrał w kategorii „Najciekawszy szlak turystyczny”. Wyróżnione zostały ponadto: Święto Owoców i Produktów Pszczelich, Wianki na Winnicy (Dąbrówka Szczepanowska) Laureatów wyróżniono w drodze głosowania on-line.

TABELA 23. LAUREACI KONKURSU „TURYSTYCZNE SKARBY MAŁOPOLSKI”
W WYBRANYCH KATEGORIACH W 2019 R. (TOP 3)

Nazwa obiektu	Miejsce	Liczba głosów
Kategoria: Miejsce z Klimatem		
Gmina Pleśna	1	1283
Hebdom - odkryj skarb św. Norberta	2	975
Gmina Krynica-Zdrój	3	455
Kategoria: Najciekawszy szlak turystyczny		
Małopolski Szlak Winny	1	1160
Szlak Architektury Drewnianej	2	1016
Wiśłana Trasa Rowerowa	3	692
Kategoria: Unikatowa atrakcja turystyczna		
Wieża widokowa w Dąbrówce Szczepanowskiej	1	1224
Cypel-ujście Dunajca do Wisły	2	1186
Wieża widokowa wraz ze ścieżką dydaktyczną w koronach drzew	3	648

Źródło: www.visitmalopolska.pl [dostęp: 25.09.2020].

Gmina Pleśna znajduje się na **Małopolskim Szlaku Owocowym**⁶⁹, obejmującym 23 gminy z całego regionu, które wyróżniają się uprawami sadowniczymi. Szczególnie zwrócono uwagę na pleśnieńskie uprawy jabłek, gruszek, wiśni i czereśni. Ponadto certyfikowane zostały dwa tradycyjne produkty lokalne: **masło rzuchowskie oraz domowe wino rzuchowskie**⁷⁰. Promocja tych produktów jest wspierana przez LGD Dunajec-Biała.

⁶⁷ Marciszewska B., 2010, *Potencjał turystyczny regionu a kreowanie jego wizerunku*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 52.

⁶⁸ „Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia” – notatka informacyjna GUS z 20.12.2017 r.

⁶⁹ <https://www.polska.travel/pl/szlaki/malopolski-szlak-owocowy> [dostęp: 16.10.2020]

⁷⁰ <http://lgd.dunajecbiala.pl/2018/06/22/spotkanie-z-produktami-lokalnymi-z-obszaru-lokalnej-grupy-dzialania-dunajec-biala/> [dostęp: 13.10.2020]

Ukształtowanie terenu, nasłonecznienie oraz położenie w sąsiedztwie rzeki Dunajec tworzy mikroklimat sprzyjający uprawie winorośli. Wskazuje się, że znacząca część Polaków wyraża zainteresowanie winiarstwem⁷¹ lub chciałoby poszerzyć swoją wiedzę na ten temat. Niewielu jest jednak zaznajomionych ze szlakami winiarskimi czy też miejscami, gdzie zlokalizowane są uprawy. Z tego względu należy spodziewać się rosnącego zapotrzebowania na usługi gospodarstw winiarskich. W Tarnowie (w regionie tarnowskim skupia się połowa małopolskich winnic) **zakłada się utworzenie Małopolskiego Centrum Winiarstwa**, obejmującego dodatkowo gminę Pleśna oraz gminę Tuchów i gminę Ciężkowice. Rozwijany jest ponadto **Małopolski Szlak Winny**⁷², do którego Winnica Szczepanowice dołączyła już w roku założenia (2013), a następnie włączono pozostałe. Szlak ma służyć promocji 45 gmin, m.in. przez organizację Dni Otwartych Winnic, edukację czy konkursy winiarskie.

TABELA 24. INFORMACJE NA TEMAT WINNIC ZLOKALIZOWANYCH NA TERENIE GMINY PLEŚNA

Winnica	Lokalizacja	Założenie	Areał	Dodatkowa oferta
Dąbrówka	Dąbrówka Szczepanowska	2010	2,3 ha	Wynajem domku, altana grillowa, staw
Janowice	Janowice	2013	1 ha (plan powiększenia)	Degustacje, wynajem domku
Uroczysko	Janowice	2011	0,9 ha	Pokoje gościnne
Zadora	Szczepanowice	2007	2,3 ha (opcja powiększenia do 4 ha)	Zwiedzanie winnicy, edukacja, degustacje
Rubinowa	Świebodzin	2014	1,3 ha	-
Gierowa	Janowice	2014	0,3 ha	-

Źródło: Opracowanie własne.

W rejestrze zabytków województwa małopolskiego w czerwcu 2020 r. wpisanych było **13 nieruchomości** z obszaru Gminy Pleśna, w tym 8 cmentarzy wojennych (wpisane po 2005 roku) oraz 3 kościoły i 2 zespoły dworskie (wpisane między 1959 a 1988 r.). Ponadto wśród zagrożonych obiektów znajdują się inne 3 nieruchomości o charakterze cmentarnym. Na terenie gminy znajduje się najwięcej cmentarzy wojennych z okresu I wojny światowej w powiecie tarnowskim (19). Większość ww. zabytków znajduje się na obszarze Janowic, Lubinki i Woźnicznej, a za najważniejszy uznaje się cmentarz nr 171 w Łowczówku, zwany też cmentarzem Legionistów.

Najwyższa Izba Kontroli w 2018 r. dokonała **pozytywnej oceny**⁷³ **działań Gminy służących wykorzystaniu kulturowego i turystycznego potencjału** znajdujących się tutaj cmentarzy wojennych. Wskazano jedynie na potrzebę poprawy i uczynienia oznakowania miejsc tablicami informacyjnymi. Analiza potencjałów turystycznych gminy wskazuje na trzy dominujące obszary rozwojowe lokalnej turystyki⁷⁴:

1. *eko-turystykę* – skoncentrowanej na promocji zdrowej, ekologicznej żywności oraz wysokiej jakości upraw,
2. *turystykę aktywną* – rozwijanie turystyki pieszej, rowerowej, konnej,
3. oraz *turystykę dziedzictwa* – poprzez zainteresowanie historią I wojny światowej i cmentarzami wojennymi.

⁷¹ Perspektywy rozwoju turystyki winiarskiej w Polsce – szanse i bariery, J.L.Sokół, Zeszyty Naukowe- Turystyka i Rekreacja, nr 2, 2015, dostęp: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-2604baa0-f95e-42c8-b287-9a19c1c2c2b1> [17.09.2020]

⁷² http://malopolskiszlakwinny.pl/pl/00084,o_szlaku [dostęp: 14.10.2020]

⁷³ Wystąpienie pokontrolne Najwyższej Izby Kontroli Delegatura w Krakowie, P/17/097 LKR.410.029.04.2017

⁷⁴ Urząd gminy w Pleśnej, Raport z działania w ramach projektu „Systemowe wsparcie procesów zarządzania w JST”, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2015.

Pomimo wielu atutów turystycznych i zdobywanych wyróżnień, gmina posiada słabo rozwiniętą infrastrukturę, zwłaszcza noclegową i gastronomiczną. Następuje poprawa w skali powiatu tarnowskiego, który w 2019 r. dysponował 20 obiektami noclegowymi posiadającymi min. 10 miejsc noclegowych (6 więcej niż w 2014 r.; połowę stanowią hotele), a zarazem niemal podwoił liczbę miejsc noclegowych (987; BDL GUS). Wg systemu rezerwacyjnego www.google.com/travel, zestawiającego oferty noclegowe, **najbliższe obiekty hotelowe zlokalizowane są na terenie gminy Tarnów** (hotel Dunajec, dwór Prezydencki w Zgłobicach).

Ewidencja **gospodarstw agroturystycznych** prowadzona przez Urząd Gminy zawiera **11 wpisów** do rejestru. Gospodarstwa agroturystyczne zlokalizowane są w miejscach charakterystycznych dla gminy i Pogórza Ciężkowickiego. Działalność jaką prowadzą właściciele gospodarstw to produkcja ogólnorolna, winnice, sady oraz krzewy jagodowe.

Transport i komunikacja publiczna

Tym, co kształtuje jakość przestrzeni, wpływając jednocześnie na aspekty społeczne i gospodarcze, jest jakość i dostępność transportu i komunikacji publicznej. Dla mieszkańców gminy, którzy nie posiadają samochodów lub preferują korzystanie z komunikacji publicznej, korzyścią jest funkcjonowanie przedsiębiorstw zapewniających możliwość przejazdu, jak Kolei Małopolskich oraz Przewozów Regionalnych POLREGIO, Zarządu Dróg i Komunikacji w Tarnowie oraz prywatnych przewoźników. W ramach porozumienia z miastem Tarnów **działają 3 linie autobusowe** łączące gminy, które w 2019 r. zrealizowały przejazdy o łącznej długości 41 tys. km:

1. Linia 213 - Marszałka 02 (Tarnów) - Rychwałd-Puste 15,
2. Linia 225 - Świebodzin - Kłokowa PKP 01,
3. Linia 239 - Szczepanowice - Zatoka 26 (Tarnów).

Transport publiczny, obsługiwany w ramach porozumienia z miastem Tarnowem, a również zapewniany przez pociągi kolejowe, jest uzupełniony przez działalność **przewoźników prywatnych**. Na koniec 2019 r. funkcjonowało 2 przewoźników. Wg wniosków z raportu o stanie gminy z 2019 r., rozkład jazdy ww. autobusów oraz stan taboru nie jest satysfakcjonujący dla mieszkańców, co często jest zgłaszane podczas zebrań wiejskich. Szczególną barierą jest brak połączeń w soboty i niedziele. Na obszarze gminy znajduje się 16 przystanków.

Pomimo, iż z centrum gminy można stosunkowo łatwo dostać się poza jej granice (autobusy, pociągi), w niektórych miejscowościach brakuje zbiorowej komunikacji, a dystans do najbliższego przystanku wynosi nawet 5 km. Problem komplikują rezygnacje ze świadczenia usług przez przewoźników, m.in. w 2019 r. zlikwidowane zostało połączenie Tarnów-Tuchów, przejeżdżające przez Pleśną i Łowczówek. Gminę cechuje ponadto stosunkowo niski syntetyczny indeks dostępności transportowo-drogowej (80-90)⁷⁵ i . Gorsze wartości osiągają jedynie gminy położone w południowo-wschodniej części regionu.

⁷⁵ Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski. Raport z badania dostępności w 2016 roku wraz z prognozą dostępności w latach 2020 i 2023, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków, 2016.

**RYSUNEK 4. AUTOSTRADY, DROGI KRAJOWE
I WOJEWÓDZKIE ORAZ POWIATOWE⁷⁶ W GMINIE PLEŚNA ORAZ PRZEBIEGAJĄCE W POBLIŻU**

Źródło: Google Maps.

Położenie gminy Pleśna w powiecie tarnobrzegim sprawia, że mieszkańcy posiadają dobry dostęp do ważnych **drogowych szlaków komunikacyjnych**, zarówno w kierunkach wschód-zachód, jak północ-południe. Odległość z centrum gminy (Lubinka) do węzła autostradowego Tarnów-Zachód wynosi 20 km, a do drogi krajowej nr 94 – 10 km. Obie te drogi (obecnie zwłaszcza A4) stanowią główne trasy tranzytowe pomiędzy Ukrainą a Niemcami, a także trasy dojazdowe między stolicami południowych województw (Wrocław – Opole - Katowice – Kraków - Rzeszów). Przez pobliski Tarnów przebiega także droga krajowa 73 prowadząca w kierunku Warszawy. Przez gminę nie przebiega żadna droga wojewódzka, natomiast wzdłuż granic przebiegają DW 975, DW 977 (największe natężenie ruchu: na odcinku podtarnobrzegim średnio 12,7 tys. pojazdów na dobę)⁷⁷ oraz DW 980. Przebiegają tu drogi powiatowe 1356K Tarnów-Zakliczyn, 1396K Zgłobice-Szczepanowice, 1397K Janowice-Szczepanowice, 1398K Rzechowa-Pleśna-Siedliska, 1399K Lubinka-Rychwałd-Tuchów, 1400K Tuchów-Pleśna oraz 1401K Nowodworze-Rzechowa.

Przez gminę Pleśna przebiega **linia kolejowa nr 96** Tarnów-Leluchów, która łączy się z magistralną linią kolejową **nr 91** (Kraków-Medyka) w Tarnobrzegu. Połączenia te są nie tylko alternatywą m.in. dla mieszkańców dojeżdżających do pracy, ale także posiadają istotny potencjał turystyczny (możliwość wygodnego dojazdu do Krakowa, Rzeszowa, Nowego Sącza i w dalszych kierunkach, oraz czynnik przyciągający turystów z zewnątrz do gminy Pleśna).

⁷⁶ <http://www.pzdtarnow.com/wykaz-drog.html>

⁷⁷ *Generalny Pomiar Ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich w roku 2015*, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Warszawa 2016.

TABELA 25. POŁĄCZENIA KOLEJOWE Z PRZYSTANKU ŁOWCZÓWEK PLEŚNA – KIERUNEK KRAKÓW ORAZ TARNÓW
(ANALIZA NA DZIEŃ 25 WRZEŚNIA 2020)

	Liczba połączeń	Średnia cena biletu	Średni czas przejazdu
Kraków - Łowczówek Pleśna	6	14,50 zł	01:31
Łowczówek Pleśna - Kraków	7	14,50 zł	01:37
Tarnów-Łowczówek Pleśna	11	3,85 zł	00:11
Łowczówek Pleśna-Tarnów	11	3,82 zł	00:11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rozkładów jazdy.

Po niedawnych zmianach rozkładów kursy kolejowe odbywają się regularnie, zwłaszcza w godzinach porannych i popołudniowych oraz w stosunkowo przystępnych cenach. Ułatwia to dojazd do szkół, pracy, a także załatwianie spraw prywatnych. Zarówno za pomocą pobliskiej autostrady A4, jak i z wykorzystaniem połączeń kolejowych można stosunkowo szybko dotrzeć na dwa międzynarodowe porty lotnicze: Kraków-Balice oraz Rzeszów-Jasionka (czas dojazdu samochodem ok. 1:15h).

Wg stanu na 2019 r. łączna długość dróg gminnych w gminie Pleśna wynosiła **109,12 km**. Z 382 230 m² **nawierzchni 90% pokryte było asfaltem**; pozostałe drogi posiadały nawierzchnię betonową, żwirową lub gruntową. Największe wydatki budżetu pochłania **zimowe utrzymanie dróg** – skierowano na nie 75% (544 tys. zł) środków przeznaczonych na utrzymanie dróg ogółem (732,8 tys. zł). Inne działania obejmowały poprawę nawierzchni, utrzymanie przydrożnych rowów, zakup urządzeń drogowych i materiałów, sprzątanie czy koszenie. Gminę dotyczą ponadto różnego rodzaju **kłęski żywiołowe** (ulewy, osuwiska) generujące nadprogramowe wydatki w **remonty infrastruktury drogowej**. Od 2014 r. przeznaczono na nie **1,59 mln zł** (w tym 1,2 mln z dotacji celowej). Objęto nimi 3976 mb dróg (w tym most na rzece Biała).

W okresie obowiązywania poprzedniej strategii **przebudowano 2 364 mb dróg**. Były to fragmenty tras o długości ok. 100-200 mb. Większe remonty przeprowadzono w Rzuchowej („Wzdłuż potoku” - 318mb) oraz w Pleśnej (320 mb).

W celu poprawy bezpieczeństwa pieszych w 2019 r. wykonano pół kilometra nowych chodników w Rzuchowej i Świebodzinie. Zainstalowano także oświetlenie przy drodze gminnej w Rzuchowej oraz przygotowano projekt oświetlenia w Janowicach.

5. WYNIKI BADANIA Z MIESZKAŃCAMI

W dniach 14 września 2020 – 9 października 2020 r. przeprowadzono badanie ankietowe z mieszkańcami w celu poznania ich opinii na temat obecnej sytuacji Gminy Pleśna, jak również oczekiwań na przyszłość. Ankietę udostępniono w formie on-line z wykorzystaniem narzędzia Formularz Google, a także w formie papierowej. Zebrano łącznie **118 odpowiedzi**, z czego 74 stanowiły odpowiedzi on-line, a pozostałe 44 – odpowiedzi na wypełnionej odręcznie ankiecie.

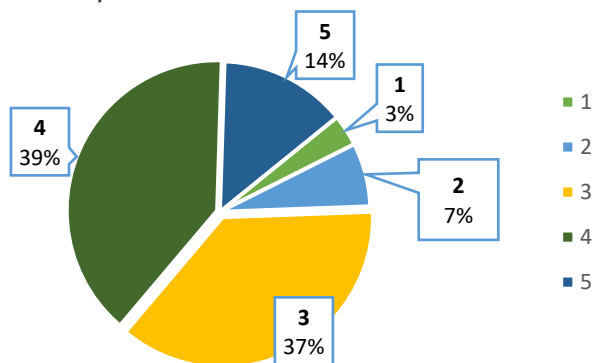
Wśród badanych było nieco **więcej kobiet (62) niż mężczyzn (53)**. Średni wiek uczestnika ankiety **to 42 lata**. $\frac{3}{4}$ z nich było w wieku między 30 a 60 lat, co szósty miał poniżej 30 lat, a co siódmy – powyżej 60. Największa liczba ankietowanych zamieszkiwała największe miejscowości, tj. **Rzuchową (30%), następnie Pleśną (23%)** i Łowczówek (13%). Zebrano odpowiedzi od reprezentantów każdego sołectwa, przy czym 5 osób nie wskazało miejsca zamieszkania.

Aż **80 respondentów mieszka w gminie Pleśna od urodzenia**. Wśród odpowiadających znalazły się ponadto osoby, które mieszkają tu od 3, 5, czy nawet 43 lat (średnio – od 15 lat). Prawie wszyscy składają roczne rozliczenie podatkowe w tarnowskim Urzędzie Skarbowym, właściwym dla gminy; 10 osób robi to w innym miejscu. Spośród 41 ankietowanych posiadających swoje **firmy**, 16 ma ją zarejestrowaną **na obszarze gminy (40%)**, pozostali mają działalność poza jej granicami.

Połowa z badanych miała co najmniej wykształcenie ponadpodstawowe (średnio – 47 os., zasadnicze zawodowe 6 os.; razem 45%), a druga połowa – wykształcenie wyższe (53%).

Ogólny poziom życia

WYKRES 38. JAK PAN/PANI OCENIA POZIOM ŻYCIA W GMINIE PLEŚNA?

Źródło: Opracowanie własne.

3,5 – tyle wyniosła **średnia ocena** mieszkańców na temat poziomu życia w gminie Pleśna. 1 oznaczało duże niezadowolenie, natomiast 5 – największe zadowolenie. Stosunkowo rzadko badani wybierali skrajne oceny, przy czym ocenę 1 wystawiło 5 osób (3%), natomiast 5 – już 16 osób (14%). Aż 1/3 nie potrafiła dokonać jednoznacznej oceny (3; 37%). Najczęściej wskazywano **notę 4 (39%), wskazującą na umiarkowane zadowolenie z sytuacji w gminie**.

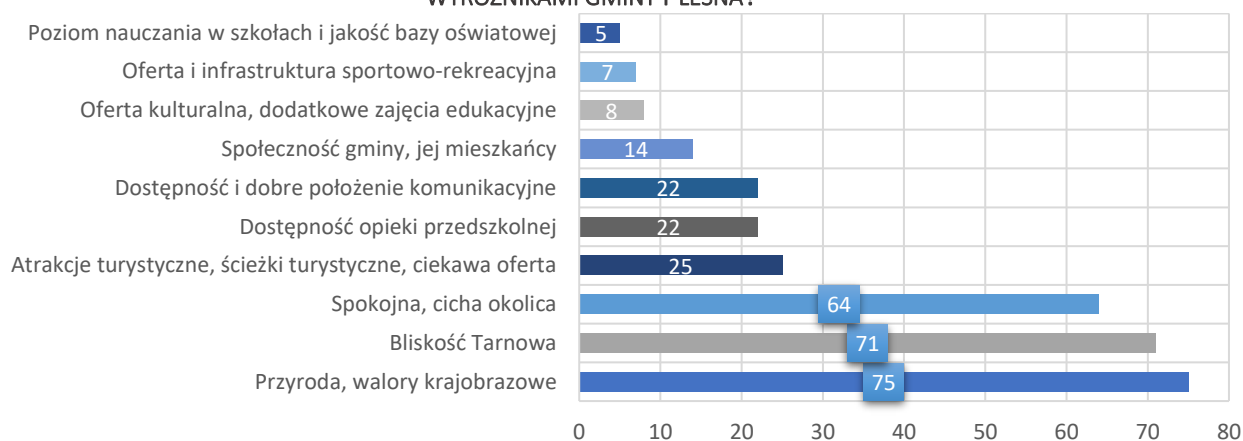
Największe atuty i wyróżniki gminy Pleśna

Na pozytywne odczucia na temat życia w danym miejscu składa się wiele czynników. Uczestników poproszono o wybranie maksymalnie 3 spośród 10 zaproponowanych zagadnień, które ich zdaniem są głównymi wyróżnikami gminy Pleśna. Z odpowiedzi uczestników wyłoniły się trzy kluczowe hasła:

1. Przyroda, walory krajobrazowe (63%),
2. Bliskość Tarnowa (60%),
3. Spokojna, cicha okolica (54%).

Okazuje się, że to czynniki przestrzenne i lokalizacyjne stanowią w opinii mieszkańców najważniejsze walory gminy. Sprawiają one także, że jest ona atrakcyjna turystycznie (21%), a wiele ułatwia ponadto dostępność i położenie komunikacyjne oraz obecność placówek przedszkolnych (oba 19%). Kilkunastu respondentów dostrzegało, że to społeczność gminy jest jej największą zaletą (12%). Pozostałe kategorie uczestnicy ankiety wybierali znacznie rzadziej – oferta edukacyjna, sportowa i kulturalna była wskazywana przez mniej niż 7% badanych.

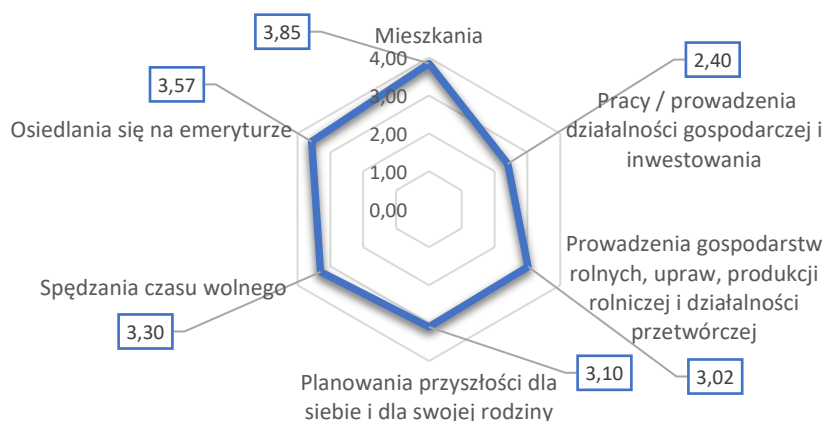
WYKRES 39. KTÓRE Z WYMENIONYCH ELEMENTÓW SĄ WEDŁUG PANA/PANI NAJWIĘKSZYMI ZALETAMI / POZYTYWNYMI WYRÓŻNIKAMI GMINY PLEŚNA?

Źródło: Opracowanie własne.

Powyżej wymienione zalety mogą składać się na główną przyczynę, dla której osoby wiążą się z określonym obszarem. Ankietowani ocenili, że gmina Pleśna to przede wszystkim **miejsce dobre do mieszkania** (średnio 3,85).

WYKRES 40. GMINA PLEŚNA TO MIEJSCE DOBRE DO...:

Źródło: Opracowanie własne.

1/3 z nich jest o tym w pełni przekonana (40 osób, ocena 5 – „zdecydowanie się zgadzam”) – uważają tak nie tylko ci, którzy mieszkają tu od urodzenia, ale także osoby, które przeprowadziły się tutaj 5-8 lat temu. Dotyczy to także osób kończących karierę zawodową i seniorów: **gmina Pleśna sprzyja spędzaniu emerytury** (średnio 3,57). Uważają tak zarówno osoby po 60 r.ż., ale także te, które dopiero wchodzi na rynek pracy (ok. 20 r.ż.). **Oferta czasu wolnego** to kolejny element przyczyniający się do pozytywnego postrzegania gminy. Ponad 1/3 badanych nie było pewnych swojej oceny (28% przyznało ocenę „3”). Wśród przyznających ocenę „5” przeważały osoby, które we wcześniejszym pytaniu wskazywały na walory przyrodniczo-turystyczne gminy Pleśna.

Opinie mieszkańców na temat tego, czy gmina Pleśna sprzyja planowaniu przyszłości dla rodziny (3,1) oraz prowadzeniu działalności rolniczej (3,02) są mocno zróżnicowane – poszczególne oceny uzyskiwały podobną liczbę wskazań. Co ciekawe, choć 22 osoby wskazywały na dostępność opieki przedszkolnej jako atut gminy (poprzednie pytanie), niechętnie zgadzają się one z opinią, że jest ona dobrym miejscem do planowania przyszłości dla rodziny (2,8). Natomiast **tylko 10% badanych uważa, że w gminie Pleśna warto prowadzić działalność gospodarczą** (są wśród nich 3 osoby prowadzące biznes w gminie), a połowa ma na ten temat negatywne stanowisko (2,4).

Ostatnia dekada – zmiany w Gminie Pleśna

Sytuację w gminie podzielono na 24 obszary tematyczne, takie jak m.in. dostępność komunikacji publicznej, bezpieczeństwo, opiekę społeczną czy stan dróg. Mieszkańcy wskazywali, czy w ostatniej dekadzie dla danej kategorii nastąpiła jej poprawa (+1), pogorszenie (-1), czy też nie dostrzegli żadnych zmian (0). Uśredniona ocena pozwoliła ocenić ogólne postrzeganie ich kierunku. Od razu dają się zauważyć 4 obszary, dla których najczęściej obserwowano pozytywne zmiany. Aż 77 mieszkańców (65%) widzi, że **nastąpiła poprawa ogólnego poziomu życia (średnio +0,63)**. Całościowa opinia składa się z wielu elementów. Przeważająca część respondentów wskazuje **na polepszenie infrastruktury drogowej oraz dostępu do sieci teleinformatycznych, wodociągowych i kanalizacyjnych**. Korzystnie sytuacja wygląda również w zakresie oferty sportowo-rekreacyjnej, możliwości odbywania zakupów (sklepy), czy w sferze przestrzennej – estetyce, czystości i dbałości o środowisko. Więcej przeciwstawnych opinii pojawia się w odniesieniu do oferty kulturalnej, poczucia bezpieczeństwa (na drodze oraz ogólnego) czy pracy urzędu – w tych sferach częściej wskazywano brak zmian. Warunki do rozwoju gospodarczego zdaniem ankietowanych nie uległy zmianie (połowa odpowiedzi „bez zmian”). Wyróżnia się niestety kilka obszarów, dla których wystąpiło więcej odpowiedzi negatywnych. Największą bolączką gminy okazuje się **pogorszenie dostępności komunikacji publicznej (średnio -0,49)**. Dużo niekorzystnych wskazań dotyczyło ponadto **jakości opieki społecznej (-0,16) i edukacji (-0,1)**, wraz z zajęciami pozaszkolnymi (-0,06). Zagadnieniem budzącym **najwięcej wątpliwości jest dostęp do opieki zdrowotnej**. Pomimo, że ¼ zauważa poprawę, to tyle samo badanych twierdzi, że nastąpiło jej pogorszenie.

WYKRES 41. ZMIANA SYTUACJI NA TERENIE GMINY PLEŚNA W OSTATNICH 10 LATACH

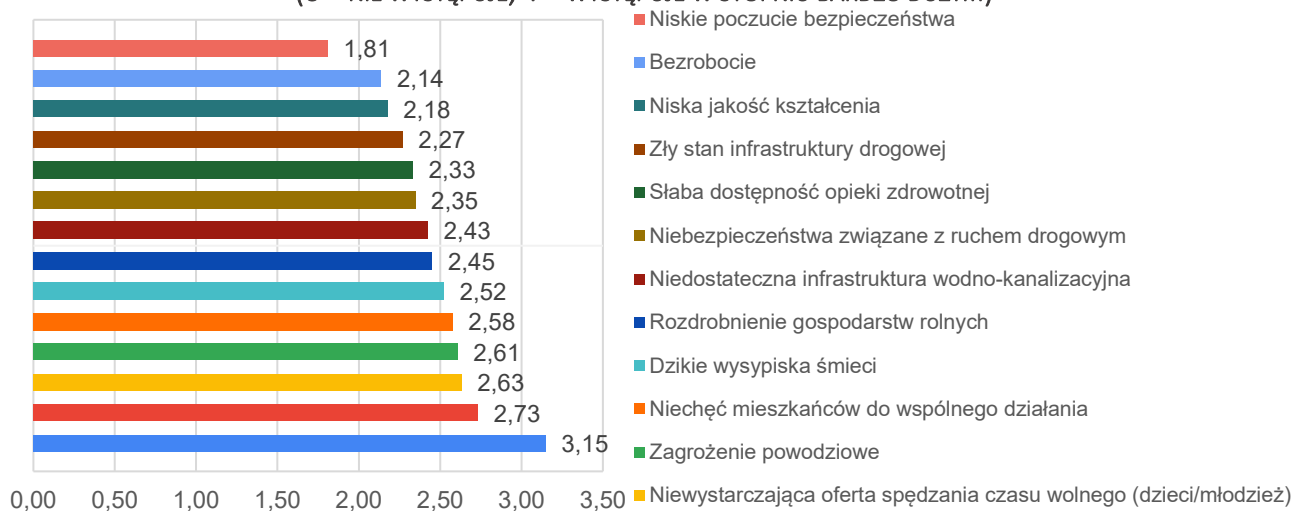
Ogólny poziom życia mieszkańców	0,63	Dostęp do opieki przedszkolnej i żłobkowej	0,22
Stan infrastruktury drogowej	0,50	Dbanie o zieleni, parki, lasy	0,21
Dostęp do Internetu/sieci teleinformatycznych	0,48	Oferta kulturalna	0,11
Dostęp do sieci wodociągowej	0,43	Bezpieczeństwo pieszych i rowerzystów	0,11
Dostęp do sieci kanalizacyjnej	0,35	Długość i jakość ścieżek rowerowych	0,07
Dostęp do informacji o działaniach gminy	0,34	Poczucie bezpieczeństwa	0,04
Ilość punktów handlowych i usługowych	0,33	Jakość pracy Urzędu Gminy	0,04
Czystość i estetyka w gminie	0,32	Warunki do rozwoju gospodarczego	-0,02
Oferta sportowa i rekreacyjna	0,25	Dostęp do opieki zdrowotnej	-0,05
Organizacja wywozu śmieci	0,25	Oferta zajęć pozaszkolnych	-0,06
Dbałość mieszkańców o środowisko naturalne	0,23	Poziom szkolnictwa/edukacji w gminie	-0,10
		Jakość opieki społecznej	-0,16
		Dostępność komunikacji publicznej	-0,49

Źródło: Opracowanie własne.

Obszary problemowe

Gmina w działaniach strategicznych ma za zadanie wykorzystać swoje atuty, ale także odpowiedzieć na wyzwania jakie aktualnie przed nią stoją i jak duże one są. Mieszkańcy dokonali oceny 14 aspektów funkcjonowania gminy, które mogą utrudniać jej rozwój. Niskie ogólne poczucie bezpieczeństwa czy poziom bezrobocia to problemy, które w odczuciu badanych występują w najmniejszym stopniu. Nieco większe wyzwania stawia przed Gminą stan dróg i bezpieczeństwo w ruchu drogowym, dostępność opieki zdrowotnej, infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, jakość nauczania i struktura gospodarstw rolnych (2,18-2,45). Do grupy problemów dużej skali należy wliczyć sprawy społeczne, jak niechęć do współdziałania oraz słabo rozwiniętą ofertę czasu wolnego i zagrożenia o charakterze środowiskowym: dzikie wysypiska śmieci, ryzyko występowania powodzi i zanieczyszczenie powietrza (2,52-2,73). Jedno z zagadnień jest szczególnie negatywnie postrzegane: zdaniem mieszkańców ilość połączeń komunikacyjnych pomiędzy sołectwami jest niedostateczna (3,15) i niemal połowa z nich wskazała to jako problem występujący w stopniu bardzo dużym.

WYKRES 42. STOPIEŃ WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW W GMINIE PLEŚNA
(0 – NIE WYSTĘPUJE, 4 – WYSTĘPUJE W STOPNIU BARDZO DUŻYM)

Źródło: Opracowanie własne.

Badani często decydowali się doprecyzować specyfikę danych problemów lub przedstawiali inne, spoza listy. W indywidualnych odpowiedziach otwartych wiele emocji wzbudzała kwestia dróg – zarówno stanu infrastruktury, jak i poczucia bezpieczeństwa na nich. Zauważa się deficyt **ścieżek rowerowych**, a te które istnieją wydają się zbyt słabo oznaczone lub wymagają oddzielenia od jezdni (np. w kierunku Tarnowa). Ruch pieszych – zwłaszcza poza sołectwem Pleśna – jest utrudniony ze względu na **wąskie chodniki lub ich brak** na niektórych fragmentach dróg (m.in. rejon dworca PKP), czy **niewystarczającą liczbę przejść** dla pieszych (np. na głównej drodze w Rzuchowej). Poprawy wymaga widoczność na drogach: nie są w pełni **oświetlone**, a trawy porastające pobocza rzadko są koszone. Te elementy przyczyniają się do rosnącej, w odczuciu badanych, liczby wypadków z udziałem pieszych i rowerzystów. Z obszarem transportu ściśle związana jest dostępność połączeń komunikacyjnych. Oprócz negatywnych opinii dotyczących połączeń między sołectwami (źle oceniany przewoźnik prywatny, kiepski stan pojazdów, drogie bilety), wiele do życzenia pozostawia, wg badanych, **dostępność połączeń z Tarnowem** (głównie godziny szczytu i weekendy). W miejscach zabudowy osiedlowej obserwuje się ponadto deficyt przestrzeni parkingowej; zgłaszane są także braki dróg dojazdowych do działek i wątpliwości w zakresie stosunków własnościowych dróg. Poza infrastrukturą drogową, podkreśla się, że nadal nie wszyscy posiadają dostęp do sieci **wodociągowej, kanalizacyjnej** (np. wieś Woźniczna) czy sieci Internetu **światłowodowego**. Niezbędny wydaje się **rozwój infrastruktury turystycznej** oraz upowszechnianie informacji o już istniejących atrakcjach (problem jako niewykorzystanie potencjału), brakuje bazy noclegowej czy gastronomicznej. Barięra okazuje się także nieobecność strefy biznesowej / Strefy Aktywności Gospodarczej i deficyt terenów pod działalność gospodarczą, a również niestosowanie ulg dla inwestorów i lokalnych przedsiębiorców. Dla lokalnych rolników trudnością jest **brak zbytu na produkty rolne**, co prowadzi do degradacji małych gospodarstw. Obserwuje się deficyty w zakresie **dostępności placów zabaw i boisk sportowych** (np. Lubinka). Wsparcie finansowe dla drużyn sportowych i indywidualnych sportowców jest potencjalnie niewystarczające. Z kolei tereny, które mogłyby zostać przeznaczone na cele rekreacyjne są dedykowane na zabudowę mieszkalną.

Do problemu związanego z zanieczyszczeniem powietrza, wynikającego m.in. z opalania domów złej jakości paliwem, należy dodać **odór z oczyszczalni ścieków** i słabą **edukację ekologiczną**, także dotyczącą segregacji odpadów. Kilka osób odniosło się do **słabej kontroli nad lasami**: odbywają się sporty motorowe, degradujące leśną przyrodę, ma miejsce ponadto nadmierna wycinka i występują przypadki zaśmiecania lasów. Niezadowolenie u części badanych wzbudzała słaba jakość obsługi medycznej i nieobecność odpowiedniej oferty **opieki dla osób starszych i samotnych** (np. dzienny domu opieki). Pojawiły się opinie odnoszące się do zbyt krótkiego czasu pracy Urzędu Gminy (ograniczona możliwość załatwiania spraw). Wśród problemów o charakterze ogólnym wymieniano **słabą integrację z Tarnowem**, zwłaszcza w wymiarze komunikacyjnym i gospodarczym oraz szeroko rozumiany **nierównomierny rozwój gminy**.

Lokalizacja codziennych aktywności

Zamieszkiwanie na terenie określonej gminy nie oznacza, że mieszkańcy nie decydują się korzystać z oferty lub pracować w sąsiednich jednostkach. Najbliższym subregionalnym miastem dla gminy Pleśna jest **Tarnów**. Jak wykazali badani, jest to **główne miejsce podejmowania pracy zawodowej** (dla 55

osób). W gminie Pleśna pracuje nieco ponad 1/3 ankietowanych. **Tarnów to także ważny ośrodek edukacyjny** – jako miejsce swojej edukacji lub swoich dzieci wybiera go połowa uczestników badania. Spośród 84 osób uczęszczających na zajęcia edukacyjno-artystyczne (lub których dzieci na nie uczęszczają), aż 60% wybrało Tarnów, a tylko co trzeci – gminę Pleśna. Mieszkańcy coraz częściej decydują się korzystać z oferty kulturalnej w kilku różnych miejscach (czasem Pleśna, innym razem Tarnów, a także inne gminy), przy czym nadal jest zauważalna przewaga Tarnowa jako ośrodka kultury. Gmina Pleśna natomiast najbardziej sprzyja korzystaniu z **oferty usługowej i handlowej** (70%) i oferty **sportowo-rekreacyjnej** (62%).

TABELA 26. AKTYWNOŚCI REALIZOWANIE REGULARNIE W GMINIE PLEŚNA, W TARNOWIE LUB W INNEJ GMINIE
– LICZBA ODPOWIEDZI

	Pracuję	Uczę się /moje dzieci się uczą	Robię zakupy / korzystam z dostępnych usług	Uczęszczam / moje dzieci uczęszczają na zajęcia edukacyjno-artystyczne	Korzystam z oferty kulturalnej	Korzystam z oferty rekreacyjno-sportowej
Gmina Pleśna	40	43	79	29	52	64
Tarnów	55	50	75	51	67	53
inna gmina	14	10	12	10	18	17

Źródło: Opracowanie własne.

Aż **połowa respondentów** zgadza się ze stwierdzeniem, że **atrakcyjną ofertę mogą odnaleźć dopiero w Tarnowie**, ze względu na jej brak w miejscowości zamieszkania i w gminie (3,2 – gdzie 5 oznacza „zdecydowanie się zgadzam”). Spora część ankietowanych uważa, że gmina Pleśna to przede wszystkim miejsce, gdzie mieszkają, natomiast pracę i korzystanie z ofert realizują poza jej granicami (3,1). Tylko 4 osoby uważają z pełnym przekonaniem, że w ich okolicy jest dostępne wszystko, co potrzebują (2,3), a 11 osób, że znajduje niezbędną ofertę na obszarze gminy (2,7).

WYKRES 43. DOSTĘPNOŚĆ OFERTY W SOŁECTWACH, GMINIE PLEŚNA I TARNOWIE
(1 – NIE ZGADZAM SIĘ, 5 – ZDECYDOWANIE SIĘ ZGADZAM)

Źródło: Opracowanie własne.

Obszary rozwoju

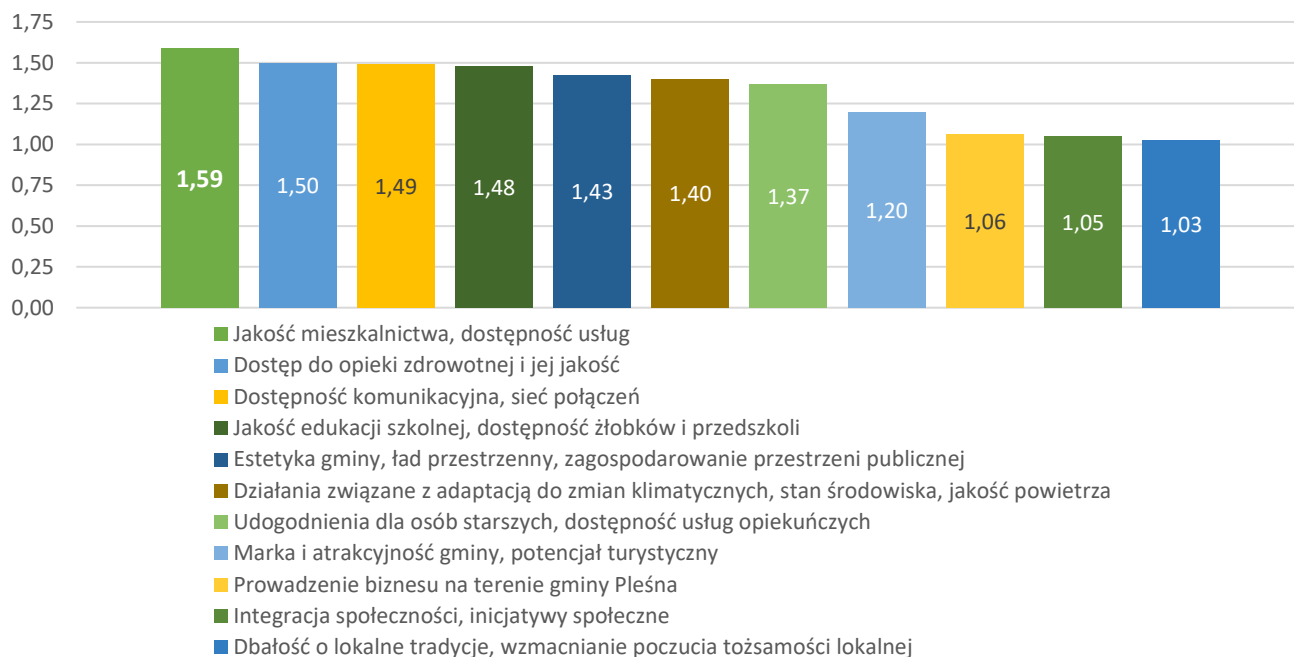
Zdaniem uczestników ankiety wiele aktywności, które realizują poza granicami gminy, mogłyby być realizowane na jej terenie, a niektóre z już istniejących wymagają uzupełnienia czy modernizacji. Wśród najczęstszych postulatów znalazły się:

- Rozbudowa ogólnodostępnych placów zabaw,
- Rozwinięcie rekreacji dla młodzieży, w tym organizacja imprez kulturowych i tworzenie miejsc im dedykowanych,
- Bezpłatne udostępnianie hal sportowych,
- Budowa gminnego basenu, lodowiska,
- Uruchomienie siłowni, klubu fitness, stworzenie miejsc z przyrządami do ćwiczeń (siłownie plenerowe),
- Rozwój kultury: więcej wydarzeń rozrywkowych i kulturalnych, koncertów, spektakli teatralnych, kabaretów (także przyjezdne z Krakowa, Tarnowa itp.), poszerzenie oferty wycieczkowej,
- Uruchomienie kina plenerowego,
- Poszerzenie dostępnej oferty zajęć, np. śpiew, jazda konna, taniec, gimnastyka, fotografia, robotyka, programowanie, dekorowanie,
- Utworzenie obiektów typu Orlik 2012 w każdym sołectwie,
- Powstanie oferty sprzyjającej wieczornemu spędzaniu czasu, miejsca spotkań (np. gdzie można pograć w bilard), restauracje, letnie bary, potańcówki wiejskie, dyskoteki,
- Dalsza rozbudowa ścieżek rowerowych,
- Budowa wieży widokowej w Lichwinie,
- Zwiększenie oferty zdrowotnej w przychodni,
- Zróżnicowanie i wzbogacenie dostępnej oferty zarówno pod kątem potrzeb najmłodszych, jak i najstarszych mieszkańców (np. ogólnodostępne spotkania dla seniorów nie tylko w bibliotece),
- Utworzenie aplikacji telefonicznej prezentującej atrakcje turystyczne w gminie,
- Poprawa zagospodarowania terenu sportowego „Relaks” oraz uporządkowanie terenów wzdłuż koryta rzek (korzystanie z odpoczynku nad rzeką np. поближе stadionu w Pleśnej).

Wśród obszarów strategicznych mających dla uczestników ankiety największe znaczenie należy wyróżnić jakość mieszkalnictwa (w tym dostępność usług, bezpieczeństwo, komfort zamieszkania, stan wodociągów i kanalizacji), dostęp do opieki zdrowotnej wysokiej jakości, dostępność połączeń komunikacyjnych oraz jakość edukacji – dla 70% odpowiadających są to kwestie wymagające największej uwagi w najbliższej dekadzie.

W nieznacznie mniejszym stopniu podkreślono potrzebę działań w zakresie dbania o przestrzeń gminy i jej estetykę oraz jakość powietrza, a również pozwalających zwiększyć komfort życia osób starszych. Co daje się zauważyć, to najmniejsze zainteresowanie aspektami społecznymi, takimi jak integracja społeczności i podtrzymywanie lokalnych tradycji oraz poczucie tożsamości z małą ojczyzną. Należy jednak zauważyć, że co do zasady, respondenci dostrzegają rolę jaką odgrywa każdy z tych obszarów – zaledwie 6% spośród wszystkich odpowiedzi wskazywała na ich małe znaczenie.

WYKRES 44. ZNACZENIE POSZCZEGÓLNYCH OBSZARÓW ROZWOJOWYCH GMINY
(-2 – MAŁO ISTOTNE, +2 BARDZO WAŻNE)

Źródło: Opracowanie własne.

Wizja gminy

Zadania, które powinny zostać zrealizowane, by odpowiedzieć na każde z wyzwań wskazane przez mieszkańców, składają się na całościową wizję gminy za 10 lat. W opinii ankietowanych do 2031 r. w gminie Pleśna powinny nastąpić następujące zmiany (w nawiasie liczba otwartych odpowiedzi odnoszących się do zagadnienia):

- Zwiększona możliwość zabudowy (3),
- Powszechna dostępność wodociągów i kanalizacji (18),
- Wysoka jakość kształcenia (1),
- Zmodernizowana sieć światłowodowa dostępna w każdym sołectwie (3),
- Opracowany nowy plan zagospodarowania przestrzennego (4),
- Łatwo dostępny i rozwinięty transport lokalny (przewoźnicy prywatni oraz komunikacja publiczna) z podwyższonym standardem przejazdu, także w kierunkach pozagminnych (zwłaszcza Tarnów) (14),
- Rozwinięta i bezpieczna infrastruktura ciągów pieszo-rowerowych wraz z oświetleniem i szerokimi chodnikami (29) i przejściami dla pieszych (2) oraz progami zwalniającymi i innymi formami ograniczania prędkości (2),
- Zmodernizowane drogi powiatowe i gminne (13) oraz utworzone wyjazdy bezkolizyjne (1),
- Utwardzone drogi dojazdowe do każdej posesji (4),
- Nowoczesny, zmodernizowany obiekt Centrum Kultury (1), funkcjonowanie gminnego amfiteatru (4),

- Działanie obiektu kultury dla młodzieży (wzorem Pałacu Młodzieży w Tarnowie) (1), szeroka oferta zajęć dla młodzieży w każdej miejscowości (1),
- Rozbudowana i atrakcyjna oferta turystyczna (1), rozwinięta marka turystyczna Gminy Pleśna (1), także w oparciu o aplikację (1),
- Turystyka oparta o enoturystykę – winnice i produkt lokalny (1),
- Obecność ścieżek przyrodniczych (1),
- Rozwinięta baza noclegowa (1) i gastronomiczna, w tym również mała gastronomia (2),
- Powstanie obiektu rekreacyjno-sportowego (1) i odnowa centrum Rzuchowej (2)
- Funkcjonowanie sklepów wielobranżowych (1),
- Dostępna oferta sportowa: basen gminny (5) i siłownie (4), budowa hali sportowej (1), funkcjonowanie stoku narciarskiego (1), zmodernizowany obiekt „Relaks” (3), bieżnia sportowa (1), utworzona trybuna na obiekcie KS Pleśna (3), funkcjonowanie tras nordic walking (1),
- Szeroka i ciekawa oferta czasu wolnego: potańcówki wiejskie (3), kursy (np. językowe, pilates, samoobrona) (1), imprezy integracyjne (np. złoty pojazdów, rolników, działkowiczów) (1), miejsca na ogniska (1), bar letni (1), zagospodarowanie terenów wzdłuż rzek (1),
- Ogólnodostępna oferta spędzania wolnego czasu dla seniorów (2),
- Działanie obiektów dla najstarszych, w tym domu spokojnej starości (3) i opieka zdrowotna dostosowana do potrzeb seniorów (1) wraz z bezpłatnymi szczepieniami (1),
- Łatwo dostępna i efektywna opieka zdrowotna (3), programy profilaktyczne (1),
- Ogólnodostępne żłobki (4), podniesione standardy opieki przedszkolnej (1),
- Działanie obiektów przemysłowych, miejsce atrakcyjne dla inwestorów (2), także w wyniku wprowadzenia ulg dla przedsiębiorców (1),
- Utworzona strefa ekonomiczna (1),
- Dobrze wyposażone Ochotnicze Straże Pożarne (2),
- Zintegrowanie społeczno-przestrzenno-gospodarcze z Tarnowem (1) (w tym także możliwość połączenia z Gminą Tarnów (1)),
- Pełne egzekwowanie zakazu palenia słabej jakości paliwami oraz odpadami w piecach (1),
- Odnawialne źródła energii jako popularna forma pozyskiwania energii (1), wdrażanie zielonych inwestycji (1) i prowadzenie edukacji ekologicznej (4), efektywna wymiana pieców i stosowanie fotowoltaiki (3) lub ogrzewania gazowego (1), także w obiektach użyteczności publicznej (2) – w efekcie czyste powietrze w całej gminie (2),
- Zlikwidowany problem spalania odpadów (1),
- Uregulowane odpływy wód opadowych (1) i działające zbiorniki wodne (1), wysokie bezpieczeństwo powodziowe m.in. poprzez wyregulowanie rzek (3),
- Lepsze traktowanie zwierząt domowych m.in. w wyniku kampanii uświadamiających (2),
- Zadbane i uporządkowane lasy (1), zadbana zieleń gminna (1),
- Urząd Gminy on-line – możliwość załatwienia wszystkich spraw przez Internet (1).

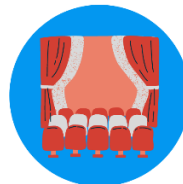
Obszary kluczowe zdaniem mieszkańców:

Modernizacja
dróg

Wodociągi i
kanalizacja

Oferta czasu
wolnego

Bezpieczeństwo
powodziowe

Czyste
powietrze
i środowisko

Turystyka

Dbłość
o lasy

Nowe formy
pozyskiwania
energii

Oferta dla
seniorów

Współpraca
z Tarnobrzegiem

Opieka
przedszkolna

Zagospodarowanie
przestrzenne

6. ANALIZA TRENDÓW ZEWNĘTRZNYCH – ZJAWISKA I PROCESY

Zewnętrzne zjawiska i procesy analizuje się z wykorzystaniem metodologii **PEST**, za pomocą której opisuje się czynniki oddziałujące na sytuację danej jednostki, na które nie ma ona wpływu lub jest on ograniczony. Otoczenie składa się na cztery zasadnicze grupy:

P	olitical (polityczne),
E	conomic (ekonomiczne),
S	ocial (społeczne),
T	echnological (technologiczne),

Z wykorzystaniem tej metody dokonano identyfikacji najważniejszych trendów, zjawisk i procesów, które dla gminy Pleśna mogą stwarzać zarówno szanse, jak i zagrożenia. Sytuacja gminy, ze względu na jej geograficzne położenie i wchodzenie w skład administracji samorządowej, jest często zależna od zmian przebiegających w czterech obszarach wyróżnionych powyżej. W celu zestawienia głównych trendów zewnętrznych dokonano przeglądu dokumentów strategicznych i diagnostycznych na różnych szczeblach (np. Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030), projektowanych i planowanych opracowań strategicznych, raportów, opracowań i naukowych publikacji, a ponadto treści zamieszczanych na stronach i portalach internetowych oraz artykułów.

W chwili przystępowania do opracowania strategii dla gminy Pleśna, na początku 2020 r. pod wpływem pandemii SARS-COVID-19 cały świat poszukiwał odpowiedzi, w jaki sposób zareagować na spowodowany nią kryzys zdrowotny, społeczny i gospodarczy. Od wielu dekad nie pojawiło się zjawisko tak mocno i na tak szeroką skalę wpływające na ludzkość. Niepokoje społeczne wynikają z obaw przed eskalacją pandemii i pogłębienia jej złych konsekwencji. Mając to na względzie, w analizie uwzględniono możliwy wpływ COVID-19 na niektóre z trendów. Warto zaznaczyć, że wszelkie modele prognostyczne są aktualnie nieskuteczne i mało wiarygodne – banki jeszcze na początku roku przedstawiały bardziej optymistyczne wizje dla rynku gospodarczego⁷⁸. Skutkami pandemii zostały dotknięte właściwie wszystkie grupy społeczne, branże, zmieniono formy nauczania, ograniczono ruch transgraniczny itd. Należy na wstępie przyjąć założenie, że w wyniku trwającego kryzysu zwyczaje i zachowania (konsumpcja, relacje międzyludzkie, higiena itp.) ulegną znaczącym i trwałym przemianom.

Poniższa analiza PEST przedstawia wybrane, kluczowe procesy występujące w otoczeniu gminy Pleśna, a które mogą mieć znaczenie dla jej rozwoju społecznego, przestrzennego i gospodarczego. Większość z nich jest kompilacją licznych zjawisk, a niektóre mogą w przyszłości doprowadzić do wyłonienia się nowych trendów. Nie należy żadnego z nich jednoznacznie oceniać jako negatywny lub pozytywny, gdyż poszczególne procesy mogą generować zarówno szanse, jak i zagrożenia.

⁷⁸<https://www.money.pl/gospodarka/recesja-coraz-glebsza-mbank-rewiduje-prognozy-na-2020-rok-6495479398455425a.html> [dostęp: 13.10.2020]

Czynniki polityczne

Dążenie do zwiększania spójności terytorialnej i wzmacniania partnerskich relacji na szczeblu samorządowym

Wzmacnianie spójności terytorialnej zajmuje istotne miejsce we wdrażanych politykach polskich i europejskich. Wprowadza się narzędzia sprzyjające współpracy lokalnej, ale także między szczeblami administracji. Ważne są powiązania miejsko-wiejskie, często regulowane w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF). Pomimo, że formalnie nie istnieje MOF Tarnowa, obserwuje się ścisły związek miasta z gminami sąsiednimi, także gminą Pleśna, chociaż ta nie graniczy bezpośrednio z ośrodkiem subregionalnym. Powiązania te posiadają charakter rezydencjonalny i ekonomiczny (gminy jako miejsce zamieszkania pracujących w Tarnowie), społeczny (korzystanie z oferty kulturalnej, opieki medycznej itd.) czy komunikacyjny (sieć dróg, połączenia komunikacji publicznej). Wzmacnianie powiązań z otoczeniem jest stale ujmowane w strategiach miasta Tarnowa⁷⁹. Zacierające się granice miast i wsi sprawiają, że wiele gmin wiejskich traci lub może utracić swoją funkcję rolniczą – co jest obserwowane m.in. w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r. Dokument ten, wraz ze Strategią Odpowiedzialnego Rozwoju, podkreśla konieczność promowania oddolnych, partnerskich działań pozwalających rozwijać wspólne przewagi konkurencyjne. Na wspieranie tzw. modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego (tj. sprzyjającego równomiernemu rozwojowi obszarów), dedykowane są ponadto specjalne fundusze, takie jak Zintegrowane Inwestycje Terytorialne czy też Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Na sytuację strefy podmiejskiej będzie wpływać dalszy rozwój Tarnowa oraz sposób, w jaki będą wyznaczane wspólne obszary strategiczne. Dotyczy to również współpracy międzygminnej. Samorządy już dążą do zacieśniania porozumienia w zakresie podnoszeniu atrakcyjności całego obszaru aglomeracyjnego⁸⁰.

Rosnące wyzwania dla samorządowych polityk budżetowych

Uruchomienie nowych działań w ramach polityk publicznych i zmiany w strukturze dochodów istotnie oddziałują na kondycję budżetów samorządowych. Redystrybucja środków w ramach Programu Rodzina 500+, podniesienie pensji minimalnej przy obniżeniu stawki PIT w I grupie podatkowej, zwolnienie z tego podatku osób pon. 26 r.ż., czy wymagane ponoszenie wydatków na ochronę powietrza (1% na wymianę kotłów i termomodernizację⁸¹) sprawiają, że zaburzony został bilans między dochodami a wydatkami gmin. Budżet samorządów został obciążony skutkami reformy szkolnictwa w 2017 roku i efekty tej zmiany mogą być odczuwalne przez kolejne lata, zwłaszcza ze względu na zgłaszaną nieodpowiedniość subwencji oświatowej do kosztów utrzymania szkół w gminach⁸². Wraz z pojawieniem się COVID-19, generującym nowe koszty, przy równoczesnym spadku dochodów⁸³, wzrosła potrzeba uruchomienia publicznych, rządowych form wsparcia. Utrzymanie ciągłości finansowej samorządów, pozwalającej na realizację kluczowych usług dla mieszkańców, będzie głównym wyzwaniem w nadchodzących latach – należy spodziewać się spadku

⁷⁹ <http://www.chamber-tarnow.com.pl/download/STRATEGIA.pdf> [dostęp: 14.10.2020]

⁸⁰ <https://www.tuchow.pl/wspolpraca-na-rzecz-poprawy-atrakcyjnosci-inwestycyjnej-aglomeracji-tarnowskiej/> [dostęp: 30.10.2020].

⁸¹ Rekomendacja wynikająca z konsultacji samorządowych prowadzonych w 2020 roku, <https://www.malopolska.pl/aktualnosci/srodowisko/nowy-program-ochrony-powietrza>

⁸² <https://www.prawo.pl/oswiata/skutki-reformy-oswiatowej-rpo-zebral-opinie-samorzadowcow,422713.html>

⁸³ <https://www.prawo.pl/samorzad/zmniejszenie-dochodow-budzetowych-po-pandemii-koronawirusa,500378.html>

inwestycji publicznych, ograniczeń kadrowych w urzędach (zamrożenie wynagrodzeń, redukcja etatów) i poszukiwania oszczędności kosztem m.in. dotacji dla organizacji, finansowania prac remontowych itp.

W wyniku zmian w sferze podatkowej określa się, że samorządy mogą stracić 4 mld złotych (Związek Miast Polskich). Należy ponadto zaznaczyć, że polski system podatkowy nadal jest pozycjonowany jako silnie zbiurokratyzowany – co nie tylko oddziałuje na prace urzędów, ale przede wszystkim na działalność gospodarczą i wymaga stałego dostosowywania się do zmieniających się uwarunkowań. Wg raportu Banku Światowego i PWC przedsiębiorca w Polsce poświęcał 330 godz. na formalności podatkowe.

Utrzymujący się konflikt stronnictw politycznych i przenoszenie go na poziom samorządowy oraz relacje poziom lokalny – poziom rządowy

Brak międzypartyjnego porozumienia stanowi jeden z czynników hamujących rozwój społeczno-gospodarczy kraju. Animosze polityczne prowadzą do polaryzacji społeczeństwa. Relacje między przedstawicielami poszczególnych stronnictw przyczyniają się do powstawania sporów decyzyjnych pomiędzy wszystkimi szczeblami władz publicznych, a także wewnątrz jednostek. Rywalizacja odbywa się w ramach istniejących narzędzi prawnych, takich jak np. możliwość blokowania i podważania decyzji samorządowych (m.in. uchwał rad gmin⁸⁴). Rozwijanie partnerskich powiązań i poszerzanie współzarządzania znajduje swoje miejsce w krajowych strategiach jako kluczowy czynnik umożliwiający ich wdrażanie.

Uruchomienie nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej w realiach gwałtownych zmian społecznych i gospodarczych

Zewnętrzne źródła finansowania pozwalają niwelować bariery i wzmacniać potencjały rozwojowe dla Polski i jej poszczególnych regionów. Od 2004 r. środki europejskie przyspieszyły procesy prowadzące do polepszenia jakości życia obywateli⁸⁵. Przed Unią Europejską i jej budżetem stają jednak nowe wyzwania. Już w 2019 r. zakładano obniżenie funduszy przeznaczonych na perspektywę finansową do 2027 r., a w wyniku COVID-19 pojawiły się nowe (oprócz dotychczasowych m.in. spójność, jednolity rynek, innowacje⁸⁶) obszary problemowe wymagające wsparcia. Założenia budżetu zostały przekierowane w stronę jego realizacji w formule tzw. nowego Planu Marschalla⁸⁷, jako narzędzia zapobiegającego długotrwałym skutkom pandemii (m.in. mechanizm SURE przewidujący dopłaty dla firm tracącym środki na wynagrodzenia). Równoczesne utrzymanie dotychczasowych priorytetów rozwoju oraz przeciwdziałanie kryzysowi będzie prowadzić do realokacji środków i poszukiwania oszczędności w nadchodzącej perspektywie. Dodatkowo niepewny pozostaje przebieg debaty o zasadzie praworządności, w myśl której UE zakłada zablokowanie części środków dla Polski. Powyższe procesy budzą wiele niepewności w zakresie negocjacji finansowych i wysokości budżetu nie tylko UE, ale również funduszy norweskich oraz Mechanizmu Finansowego EOG.

⁸⁴<https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/wojewoda-malopolski-uniewaznil-piec-kolejnych-uchwal-krakowskich-radnych,134514.html>

⁸⁵ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/fundusze-unijne-przynosza-efekty.html>

⁸⁶ https://ec.europa.eu/commission/future-europe/eu-budget-future_pl

⁸⁷ http://pie.net.pl/wp-content/uploads/2020/04/Miesiecznik-Makroekonomiczny_3-2020.pdf

Czynniki ekonomiczne

Przyśpieszenie kryzysu i osłabienie koniunktury gospodarczej

Prognozy z przełomu 2019/2020 r. zapowiadały możliwość wystąpienia załamania gospodarczego – wskazywano na wysokie tempo inflacji (4,7%) i złe nastroje społeczne w tym zakresie⁸⁸. Dodatkowo pojawiało się zagrożenie wzrostu cen paliw w wyniku konfliktów bliskowschodnich, co mogło z kolei doprowadzić do wysokich kosztów transportu i logistyki. Bezpośrednią przyczyną kryzysu okazał się wybuch pandemii COVID-19. Tuż po jej rozpoczęciu zasygnalizowano możliwość wystąpienia recesji przewyższającej tą z 2009 r.⁸⁹, a wielu ekonomistów w ciągu zaledwie miesiąca (marzec 2020 r.) dokonało rewizji swoich poglądów, wskazujących wcześniej, że konsekwencje koronawirusa dla gospodarki będą znikome. Wdrażanie – na poziomie krajowym i międzynarodowym – restrykcji, które dotyczą właściwie wszystkie branże, prowadzi do załamania koniunktury, spadku konsumpcji czy skłonności do inwestycji, co skrajnie zmienia obraz rynku. Dla Polski przewiduje się kilkuprocentowy spadek PKB za 2020 r., a ponadto oszacowano, że 4 mln obywateli pracuje w branżach, które są zagrożone zapobiegawczymi obostrzeniami. Ograniczeniom uległ ruch eksportowy (w Polsce kluczowe obszary to rynek samochodowy, tytoniowy, meblarski) i importowy (zwłaszcza odzież, elektronika, farmaceutyka). Długookresowo obecne problemy gospodarcze mogą dla polskich samorządów oznaczać dalsze osłabianie się lokalnych rynków, wzrostu bezrobocia i znaczącej rewizji planów budżetowych, ujmowanych m.in. w Wieloletnich Prognozach Finansowych, i potrzebę generowania oszczędności.

Rynek pracy – gwałtowne zmiany i przekształcenia

Od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, a w szczególności po 2010 r., tempo spadku bezrobocia znacząco przyśpieszyło (2014 – 8,55%, 2020 r – 5,5%)⁹⁰. Przyczyniło się do to do przekształcenia gospodarki – kierowanie się do stopy bezrobocia naturalnego sprawiało, że bez pracy mogły pozostać tylko osoby dobrowolnie rezygnujące z jej podjęcia. Taka sytuacja sprawiała, że już pod koniec dekady sygnalizowano m.in. potrzebę zatrudniania imigrantów czy też osób dotąd nieaktywnych zawodowo (np. osoby z niepełnosprawnościami). Problemem okazywało się znalezienie przez pracodawców kandydatów z odpowiednimi kwalifikacjami czy uprawnieniami, na co dodatkowo wpływa postępujące zanikanie różnych tradycyjnych branż, a pojawianie się nowych, związanych zwłaszcza z rozwojem technologicznym. Pracownikom sprzyjały zmiany przepisów, jak wzrost płacy minimalnej (2250 zł brutto). Te tendencje uległy załamaniu wskutek obostrzeń pandemicznych. W wyniku nałożonych ograniczeń, które ulegają regularnym zmianom, na części branż (np. gastronomia, handel, sklepy) firmy decydują się na redukcję etatów lub wynagrodzeń. Ograniczanie kontaktów międzyludzkich sprawia, że upowszechniła się formuła pracy zdalnej (z domu) oraz coraz popularniejsze są niestandardowe formy komunikacji (konferencje on-line, Zoom, Microsoft Teams itp.), czy korzystanie z usług kurierskich (zamiast zakupów stacjonarnych). Przykładem tego, jak COVID-19 wpłynął na rynek pracy może być m.in. wzrost liczby bezrobotnych w USA w kwietniu 2020 aż o 22 mln osób⁹¹. Szacunkowe

⁸⁸<http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/IRG/publikacje/Documents/IRG%20SGH%20Badanie%20okresowe%20IV%20kw%202019.pdf>

⁸⁹<https://strefainwestorow.pl/wiadomosci/20200624/mfw-obnizyl-prognozy-dynamiki-swiatowego-pkb-na-20-do-49-proc-a-na-21-do-54-proc>

⁹⁰<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2020,4,1.html>

⁹¹<https://www.bankier.pl/wiadomosc/USA-liczba-wirusowych-bezrobotnych-siegnela-22-mln-7864362.html>

obliczenia dla potencjalnego poziomu stopy bezrobocia w Polsce wskazują nawet na przekroczenie 10%⁹². W kontekście rynku pracy należy ponadto wskazać, że wskutek szybkiego postępu technologicznego - od początku XXI w. – rozwijają się nowe obszary działalności, które wymagają stałego dopasowywania kwalifikacji kadr pracowniczych (rola kształcenia i ośrodków akademickich, kształcenie zawodowe) do bieżących potrzeb. Zmieniają się zatem nie tylko sposoby świadczenia pracy (praca zdalna, praca w restrykcyjnie przestrzeganych warunkach sanitarnych), ale także branże, reprezentujące nieznane dotąd specjalizacje.

Wzrost znaczenia społecznej odpowiedzialności biznesu

Problemy zgłaszane w różnych zakątkach świata, takie, jak nieodpowiednie traktowanie pracowników, niskie wynagrodzenia, negatywne oddziaływanie przemysłu na środowisko itp., prowadzą do wzrostu znaczenia społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR – corporate social responsibility). Niekorzystne postrzeganie różnego rodzaju działalności sprawiło, że podmioty gospodarcze dążą do odbudowania swojej wiarygodności i dobrego wizerunku⁹³. Tylko między 2017 a 2018 rokiem, polskie podmioty wdrożyły 30% więcej dobrych praktyk w ramach swoich strategii CSR. Reguła ta, będąca do niedawna wyznacznikiem prestiżu firmy, stała się powszechnym standardem, oczekiwanym przez konsumentów i użytkowników. Z tego powodu przedsiębiorstwa coraz częściej wdrażają i promują działania proekologiczne (edukacja, oszczędność zasobów), czy też na rzecz miejscowych społeczności (kampanie społeczne), również w ramach współpracy pomiędzy sobą oraz z innymi instytucjami czy organizacjami. CSR obejmuje nie tylko pełnienie funkcji sponsorskiej – co dawniej było najczęstszą praktyką - lecz aktywnie włączają się w tego rodzaju akcje i przedsięwzięcia. Stwarza to dużą wartość dodaną dla społeczności, nawet jeśli przesłanką strategii CSR-owych pozostaje aspekt wizerunkowy i budowanie lojalności konsumentów z marką⁹⁴.

Powrót do tradycyjnych form upraw i produkcji

Wdrażanie rozwiązań przyjaznych środowisku, także w duchu społecznej odpowiedzialności biznesu, sprzyja powracającej popularności tradycyjnych obszarów gospodarki, zwłaszcza w sferze rolniczej i produkcji żywności. Silnie podkreśla się wagę produktów lokalnych, naturalnych i autentycznych⁹⁵. Odzwierciedla się to m.in. w popularyzacji wizji *zero waste*, oznaczającej dążenie do zarówno produkcji, jak i zakupu produktów, które nie generują nowych odpadów i zanieczyszczeń⁹⁶. Zachowania konsumenckie wskazują, że częściej podejmowane są decyzje o wybieraniu wysokiej jakości (*smart shopping*)⁹⁷ i ekologicznie wytwarzanych produktów, nawet jeśli są droższe. Z tym trendem wiąże się także większe zapotrzebowanie na ofertę agroturystyczną i formy spędzania czasu pozwalające na obcowanie z przyrodą (m.in. *slow life* - ucieczka od bodźców cyfrowych: telefonu, Internetu, telewizji). Rozwijają się także kultura współdzielenia się (*sharing*), obserwowana szczególnie w miastach (wypożyczalnie samochodów, hulajnóg, rowerów).

⁹² <https://gospodarka.dziennik.pl/news/artykuly/6475662,koronawirus-gospodarka-kryzys-covid-19.html>

⁹³ <http://odpowiedzialnybiznes.pl/artykuly/trendy-csr-na-przykladzie-raport2018/>

⁹⁴ https://www.horecatrends.pl/trendy/119/mintel_7_kluczowych_trendow_na_lata_2020_2030,3538.html

⁹⁵ <https://biokurier.pl/jedzenie/zrownowazony-rozwoj-niemarnowanie-produktow-oraz-lokalnosc-wsrod-najwazniejszych-trendow-kulinarnych-na-2020-rok/>

⁹⁶ <https://naszesmieci.mos.gov.pl/materialy/artykuly/134-zero-waste-sztuka-samoograniczania-w-sluzbie-ochrony-srodowiska>

⁹⁷ https://dbc.wroc.pl/Content/37505/PDF/Balinska_Konkurencyjnosc_Agroturystyki_Jako_Formy_Spedzania_2017.pdf

Dla obszarów wiejskich popularyzacja lokalności to proces sprzyjający rozwojowi ekologicznych hodowli, upraw czy oferty agroturystycznej. Jednym z obszarów takich zmian jest rosnące znaczenie rynku winiarskiego w Polsce. Tylko między 2019 a 2020 przyrost winnic sprzedających wina (ok. 300) wyniósł 25%⁹⁸. Wśród nich przeważają niewielkie, rodzinne uprawy – choć nasila się tendencja do zwiększania powierzchni poszczególnych upraw. Moda ta jest obserwowana w dużym stopniu w powiecie tarnowskim, w którym zakłada się utworzenie polskiej Toskanii⁹⁹, m.in. poprzez funkcjonowanie Małopolskiego Centrum Winiarstwa.

Podkreślenie tradycji i ekologii w sferze produkcyjnej ma swoje miejsce w Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju, która akcentuje zapotrzebowanie na pomoc dla dystrybutorów wysokiej jakości produktów. Wskazuje się, że w przyszłości tego rodzaju działalność może otwierać nowe źródła dochodów z pracy dla społeczności wiejskich.

Spadek inwestycji i skłonności do inwestowania w sektorze prywatnym i publicznym

Wielkość inwestycji w Polsce od wielu lat utrzymuje poziom wyraźnie niższy od innych państw Unii Europejskiej (24. pozycja¹⁰⁰). Wg danych za 2018 r. wyniosły one – zarówno publiczne, jak prywatne – 18% Produktu Krajowego Brutto. Niewielka gotowość inwestowania stanowi czynnik wstrzymujący rozwój. Ponadto, inwestycje ponoszone przez przedsiębiorstwa zwykle są kierowane na budownictwo i zakup nowych urządzeń, natomiast rzadko firmy decydują się wdrażać innowacje lub przeznaczać środki na badania i rozwój. Odsetek takich podmiotów nie tylko nie rośnie, lecz nawet maleje, co zaobserwował m.in. Europejski Fundusz Leasingowy – spada ilość inwestycji oraz nakłady na nie¹⁰¹. Niechęć ta w 2020 r. została dodatkowo nasiloną pojawieniem się pandemii COVID-19. Do innych przesłanek zaliczają się czynniki makroekonomiczne, które podkreślano jeszcze przed pojawieniem się obostrzeń, takie, jak odłączenie się Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej (Brexit) czy konkurencja gospodarcza USA-Chiny.

Pomimo, że poziom przedsiębiorczości w gminie Pleśna jest na relatywnie niskim poziomie i miejscowe podmioty nie decydują się na przedsięwzięcia na dużą skalę, na sytuację jej mieszkańców oddziałują inwestycje dokonywane w Tarnowie (jako głównym miejscu pracy), Metropolii Krakowskiej (oddziałującej na cały rynek regionu) oraz Rzeszowie. Obejmuje to również działania o charakterze publicznym, jak m.in. inwestycje infrastrukturalne.

Czynniki społeczne

Pogłębiający się proces starzenia się społeczeństwa

Spadająca liczba nowonarodzonych dzieci i większa średnia długość życia prowadzą w Polsce (ale także w innych krajach Europy) do nasilenia się procesu starzenia się społeczeństwa. Prognozy na 2030 r. zapowiadają zwiększenie liczby mieszkańców Małopolski o 10%, przy jeszcze szybszym tempie wzrostu udziału seniorów w społeczności¹⁰². Na korzyść regionu działa jednak stosunkowo duży na tle kraju

⁹⁸ <https://winiatywa.pl/polskie-wino-w-2020-roku/>

⁹⁹ <https://polskapogodzinach.pl/malopolski-szlak-winny/> [dostęp: 14.10.2020]

¹⁰⁰ <https://www.mckinsey.com/pl/~media/McKinsey/Locations/Europe%20and%20Middle%20East/Polska/Raporty/Polska%202030/Raport%20Polska%202030%20McKinsey%20Forbes.ashx>

¹⁰¹ <https://media.efl.pl/reports/16871>

¹⁰² Prognoza przedstawiona w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

przyrost ludności w wieku produkcyjnym¹⁰³. Jest to wyzwanie nie tylko dla systemu emerytalnego, ale również dla wszystkich polityk senioralnych oraz przedsięwzięć na rzecz aktywizacji osób starszych, w tym poprzez integrację międzypokoleniową. Rosnący udział przedstawicieli tej grupy wiekowej w społeczności będzie wymagał intensyfikacji kampanii profilaktycznych, dostosowania liczebności i specjalizacji lekarzy i pielęgniarek w celu zapewnienia właściwej opieki medycznej, zwłaszcza geriatrycznej, oraz diagnostyki¹⁰⁴, przy równoczesnym podnoszeniu ich standardów.

U osób pow. 75 r.ż. wzrastają potrzeby wynikające z trudności w realizacji codziennych aktywności (co czwarta osoba¹⁰⁵). Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych wzrasta jednak nieproporcjonalnie do ogólnej liczby seniorów – na co wskazuje m.in. raport Najwyższej Izby Kontroli¹⁰⁶. Zjawiskiem pozytywnym jest większa powszechność usług: tylko 10 gmin małopolskich (2018 r.)¹⁰⁷ ich nie realizowało, podczas gdy w połowie dekad było ich kilkadziesiąt. Dostęp do opieki jest uzależniony również względami finansowymi. Koszt ich świadczenia regularnie wzrasta (np. w 2016 o 10%), przez co seniorzy nieraz są zmuszeni ograniczyć zakres opieki lub całkowicie z niej zrezygnować. Krajowy program Dostępność Plus przewiduje na kolejne lata rozwój infrastruktury społecznej, poszerzanie polityk zdrowotnych i przeciwdziałanie wykluczeniu osób starszych i osamotnionych¹⁰⁸.

Zmieniające się realia dla prowadzenia polityk integracyjnych oraz aktywizacyjnych

Tempo zatrudnienia w Polsce, zwłaszcza w drugiej dekadzie XXI w., sprawiło, że stopa bezrobocia osiągnęła 5% na początku 2020 r. Pomimo, iż niski odsetek ludzi bez pracy jest z zasady stanem pożądanym, jednak malejące zasoby osób mogących się jej podjąć (ujemny przyrost naturalny, duży udział osób w wieku poprodukcyjnym itp.) sprawiają, że konieczne stają się działania na rzecz aktywizacji dotąd nieaktywnych grup: rencistów, osób z niepełnosprawnościami czy długotrwale bezrobotnych. Nowym aspektem na polskim rynku pracy jest duży napływ imigrantów, zwłaszcza z wschodniej granicy (Ukraina). Dowodzi tego coraz większa liczba składanych wniosków o pobyt czasowy (230 tys. w 2019 r.). Znaczące wahania w tym zakresie spowodowane zostały przez obostrzenia pandemiczne, wpływające m.in. na ruch międzypaństwowy – wielu obcokrajowców wróciło do swoich ojczyzn, by uniknąć odizolowania w Polsce¹⁰⁹. Jesienią 2020 r. sytuacja zaczęła się wracać do tej z początku roku, tzn. ilość ubezpieczonych, pracujących cudzoziemców ponownie wzrastała. Nowe realia, jak zmiana struktury wiekowej społeczeństwa czy konieczność absorbowania imigrantów na rynku pracy, będą musiały odnaleźć odzwierciedlenie w prowadzonych politykach na szczeblu krajowym i lokalnym. Zamknięcie granic i ograniczenie działalności branż (zwolnienia, redukcja wynagrodzeń itd.) w wyniku COVID-19 stwarzają jednak uwarunkowania, których długookresowe rezultaty są trudne do przewidzenia – mogą pojawić się nowe grupy potrzebujące przedsięwzięć aktywizacyjnych.

¹⁰³ Prognoza zawarta w projekcie SRWM 2030.

¹⁰⁴ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20180001169/O/M20181169.pdf> [dostęp: 12.10.2020].

¹⁰⁵ Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności – wyniki z lat 2017 i 2018.

¹⁰⁶ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/seniorzy-bez-opieki.html> [dostęp: 13.10.2020].

¹⁰⁷ <https://www.gov.pl/attachment/3d36f02c-4859-4b9b-9ad7-1672ff0d7854> [dostęp: 12.10.2020].

¹⁰⁸ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/60878/Program_Dostepnosc_Plus.pdf [dostęp: 12.10.2020].

¹⁰⁹ <https://www.forbes.pl/gospodarka/ukraincy-i-inni-obcokrajowcy-na-polskim-ryнку-pracy-dane-zus-prognozy/zc7w75t> [dostęp: 05.10.2020].

Powracające zjawisko ubóstwa

Jednym z celów polityk rządowych w kończącej się dekadzie było ograniczenie liczby rodzin zagrożonych ubóstwem relatywnym. Wprowadzono w tym celu programy takie, jak Rodzina 500+ czy Wyprawka Szkolna Dobry Start. Jeszcze do 2018 r. obserwowano pozytywny kierunek zmian, lecz wówczas nastąpiło załamanie i w 2019 r. poziom ubóstwa relatywnego ponownie wzrósł. Zwiększeniu uległ ponadto poziom ubóstwa skrajnego – o 5,4%. Dalsze pogłębianie się tego problemu może z jednej strony być wynikiem spadku efektywności publicznych programów wsparcia, a z drugiej – być odzwierciedleniem innych niekorzystnych procesów.

Wskutek pandemii władze krajowe przystąpiły do opracowywania i wdrażania strategii przeciwdziałania jej długotrwałym konsekwencjom. Redukcja liczby pracowników może stać się jedną z przyczyn eskalacji zjawiska ubóstwa. W związku z tym niezbędne są skuteczne instrumenty zabezpieczenia socjalnego i finansowego. Takie formy pomocy niewątpliwie staną się dodatkowym obszarem obciążającym budżet jednostek samorządu terytorialnego, ograniczającym i wstrzymującym realizację wielu inwestycji i działań, nie tylko infrastrukturalnych, ale także w wymiarze społecznym, nawet przez kilka lat¹¹⁰.

Wzrastająca popularność i promocja partycypacji społecznej

Warunki dobrowolnej izolacji społecznej sprawiają, że wszelkie interakcje są utrudnione i na szeroką skalę stosuje się rozwiązania zdalne, jak webinary czy videokonferencje¹¹¹. Nie wpłynęło to jednak na fakt, że lokalne samorządy decydują się w coraz większym stopniu stosować formy partycypacyjne. Na fali tego trendu dla ośrodków na prawach powiatu wprowadzono obowiązek funkcjonowania budżetów partycypacyjnych (nazywanych „obywatelskimi”), które w polskich miastach zaczęły być wprowadzane od 2011 r. Wykorzystywane narzędzia różnią się na obszarach miejskich i wiejskich. Małe, sołeckie społeczności często korzystają z możliwości wypowiedzi podczas zebrań wiejskich, co piąty mieszkaniec chętnie angażuje się w poszukiwanie informacji i uczestniczy w otwartych spotkaniach, a dodatkowo dużą popularnością cieszyły się m.in. konsultacje dotyczące programów rewitalizacji. Wzrastające znaczenie partycypacji wynika z potrzeby posiadania poczucia wpływu na aktywność władz lokalnych, a dla samych samorządów – pozwala podejmować decyzje bardziej adekwatne do realnych oczekiwań. Krajowe i regionalne dokumenty strategiczne wskazują jednak na nadal zbyt niską jakość społeczeństwa obywatelskiego w Polsce – szansą poprawy tej sytuacji pozostają działania realizowane m.in. w Programie na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych i Funduszach Norweskich, skoncentrowanych na aspektach społecznościowych. Partycypacja społeczna sprzyja integracji mieszkańców i wygaszaniu konfliktów – stąd tak ważne jest promowanie w kontekście m.in. ludności napływowej. W Gminie Pleśna dalsze jej wzmacnianie będzie zależne od poziomu migracji miasto-wieś, związanej z przybywaniem nowych mieszkańców związanych dotąd z Tarnowem i pobliskimi miastami.

¹¹⁰ www.regiony.rp.pl/finanse/30257-samorzadowe-budzety-nie-odbuduja-sie-szybko [dostęp 19.10.2020].

¹¹¹ www.pap.pl/pap-technologie/709122%2Crekordowe-przychody-zooma-w-drugim-kwartale-dzieki-pandemii-covid-19.html [dostęp: 19.10.2020].

Obszary wiejskie jako popularne miejsce osiedlania się mieszkańców miast - suburbanizacja

Choć wykazane w diagnozie ruchy migracyjne nie wskazywały na znaczący napływ nowych mieszkańców do gminy Pleśna z okolicznych miast (szczególnie Tarnowa), to generalna tendencja wskazuje, że podmiejskie gminy są atrakcyjną lokalizacją dla bycia „sypialnią” dla pracujących w dużych ośrodkach¹¹². Problemem wówczas staje się tzw. pustka funkcjonalna powstająca wówczas, gdy wszystkie usługi i oferty czasu wolnego skupione są wyłącznie w mieście, podczas gdy sąsiednie gminy pełnią wyłącznie funkcję rezydencjonalną. Niekontrolowana suburbanizacja i związane z nią „rozlewanie się miast” (urban sprawl) dotyka wszystkie aglomeracje w Polsce, a zaczyna być odczuwalne w średniej wielkości miastach. Głównym jej efektem jest niekontrolowana i nieprzemyślana zabudowa mieszkaniowa. Osoby przybywające z miast są zachęcane niższą ceną działek oraz tańszymi usługami budowlanymi. W Małopolsce powyższe procesy najsilniej odczuwalne są w Krakowie, lecz również w Tarnowie następuje odpływ mieszkańców przy jednoczesnym wzroście ich liczby w otaczających gminach¹¹³. Obserwuje się tzw. urbanizację łanową, która oznacza przekształcanie fragmentów dotychczasowych upraw rolnych w osiedla domów jednorodzinnych. Przy braku zachowania spójności przestrzennej generowane są koszty związane z potrzebą rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej. Zagęszczenie ruchu drogowego prowadzi do ponownego wydłużania się czasu dojazdów. Korzyścią dla samorządu mogą okazać się jednak dodatkowe przychody z podatków (o ile będzie to związane z ich zameldowaniem). Trend do opuszczania miast może zostać wzmocniony upowszechnianiem pracy zdalnej, która m.in. nie wymaga przebywania w biurze zlokalizowanym w centrum miasta¹¹⁴.

Problem suburbanizacji jest ściśle związany ze słabą kondycją planowania przestrzennego. W Polsce od lat nie została wypracowana wspólna, jednolita wizja uregulowania kwestii przestrzeni publicznej. Prowadzi to do niestabilności przepisów, które nieustannie są aktualizowane i uzupełniane, tworzących zupełnie nowe podstawy prawne. W 2018 roku odrzucono Kodeks Urbanistyczno-Budowlany, który miał być próbą uporządkowania planowania przestrzennego – spotkał się z zbyt dużym sprzeciwem i wątpliwościami interesariuszy. Polityka przestrzenna, wg aktualnych założeń, ma stanowić element integralny ze strategiami rozwoju. Istotnym problemem jest nieobligatoryjność tworzenia planów miejscowych, co staje się przyczyną powstawania szkodliwych inwestycji, które oddziałują na bliższe i dalsze otoczenie, często pogłębiających chaos przestrzenny. Pojawiają się jednak pozytywne trendy, jak rosnące znaczenie uchwał krajobrazowych (które np. regulują obecność reklam w przestrzeni i opisują standardy wizualne). Ponadto liczne konsultacje społeczne dotyczą zagadnień przestrzennych, dzięki czemu wizerunek i funkcjonalność takich miejsc powstaje w porozumieniu z lokalnymi społecznościami, zgodnie z ich potrzebami¹¹⁵.

¹¹² <http://obserwatorium.miasta.pl/wp-content/uploads/2016/10/Wsp%C3%B3%C5%82praca-miejsko-wiejska-w-Polsce.-Uwarunkowania-i-potencja%C5%82.pdf> [dostęp: 19.10.2020].

¹¹³ *Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego i sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego 2018*, Załącznik do Uchwały Nr 1481/18 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 21 sierpnia 2018 r.

¹¹⁴ <https://wyborcza.pl/7,155287,26020709,polacy-chca-mieszkac-za-miastem-pracowac-zdalnie-plan-y-moze.html> [dostęp: 19.10.2020].

¹¹⁵ <https://partycypacjaobywatelska.pl/konsultacje-spoeczne-w-planowaniu-przestrzeni-kiedy-mniejszosc-ma-racje/> [dostęp: 19.10.2020].

Podziały w społeczeństwie

Konflikt polityczny, przechodzący różne stadia rozwoju, lecz utrzymujący się w kraju od wielu lat, ma swoje odzwierciedlenie w stosunkach społecznych¹¹⁶. Objawami społecznych podziałów są nie tylko różnice w dochodach, wykształceniu czy pochodzeniu, ale także rywalizacja światopoglądowa i związana z nią radykalizacja. Przestrzeń debaty jest ograniczona, a komunikacja między stronami ogranicza się do kwestionowania stanowiska przeciwników¹¹⁷. Nasilają się różnice w postrzeganiu prawa, etyki, ocenie autorytetów, a w dyskusjach manipuluje się faktami historycznymi, czy nawet naukowymi. Utrzymywanie się polaryzacji prowadzi do impasu, blokującego realizację wartościowych inicjatyw, a również do słabego wzajemnego zaufania. Rozbieżność interesów lokalnych społeczności stawia także bariery w funkcjonowaniu samorządów. Jednym ze środków zapobiegawczych może okazać się, wspomniana wyżej, popularność konsultacji, które jednakże mogą stanowić przestrzeń dla eskalacji konfliktów. Niechęć do dialogu i budowania porozumienia będzie jednym z kluczowych w nadchodzących latach¹¹⁸.

Czynniki technologiczne

Digitalizacja i powszechność e-usług

Postępująca w ostatnich latach cyfryzacja przyspieszyła jeszcze bardziej wraz z pojawieniem się pandemii COVID-19. Unikanie kontaktów fizycznych, np. spotkań biznesowych, zakupów, sprawia, że użytkownicy decydują się korzystać z e-usług, e-commerce, zakupów on-line (6% nowych konsumentów pomiędzy 2018 a 2019 r.), czy innych wirtualnych rozwiązań biznesowych. Praca zdalna zmusiła pracowników do korzystania w większym stopniu z wideokonferencji (Zoom, Microsoft Teams itp.), co dla wielu przedsiębiorstw stało się „nową normalnością”. Określa się, że Małopolska to region, gdzie społeczność jest najbardziej chętna do korzystania z e-administracji (3 na 4 mieszkańców). Z kolei tendencje ogólnopolskie wskazują na znaczące przyspieszenie liczby użytkowników profilu zaufanego. Dokonując płatności, Polacy częściej decydują się stosować cyfrowe portfele, płatności NFC czy BLIK, tj. formy bezgotówkowe (które w okresie pandemii należały do rekomendowanych¹¹⁹). Procesy te będą wpływały w najbliższym 10-leciu na charakter podejmowanych inwestycji i na sposób pracy urzędów i instytucji, ze wskazaniem na narzędzia interaktywne.

Gospodarka o obiegu zamkniętym - rosnący nacisk na korzystanie z odnawialnych źródeł energii

Na rzecz bezpieczeństwa ekologicznego podejmuje się coraz większą liczbę przedsięwzięć służących powstrzymaniu lub spowolnieniu zmian klimatu. Pierwszorzędne znaczenie posiadają nowoczesne technologie ograniczające produkcję odpadów i uboczne skutki wytwarzania energii. To wynik rozwijającej się świadomości ekologicznej i coraz silniejszego wdrażania stosownych rozwiązań w firmach (przemysł, logistyka itp.), organizacjach czy sektorze publicznym. Pojawiają się pobudki ekonomiczne, jak ryzyko wzrostu cen energii. W ekologii upatruje się szansy nie tylko na poprawę środowiska, ale także na oszczędności. Pojawiające się potrzeby znajdują swoje miejsce

¹¹⁶ <https://ptsp.pl/rosnie-polaryzacja-spoleczna-megatrendy-2050/> [dostęp: 19.10.2020].

¹¹⁷ <http://wiesz.com.pl/2020/09/17/mity-i-rzeczywistosc-polskich-podzialow/> [dostęp: 19.10.2020].

¹¹⁸ <https://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Masz%20Glos/Polska%20samorzadow.pdf> [dostęp: 19.10.2020].

¹¹⁹ <https://businessinsider.com.pl/technologie/digital-poland/platnosci-bezgotowkowe-w-erze-covid-19/52grwxk> [dostęp: 19.10.2020].

w międzynarodowych, rządowych i lokalnych politykach, które są aktualizowane wraz z pojawianiem się nowych sposobów pozyskiwania energii (Odnawialne Źródła Energii). W konsekwencji następuje dążenie do redukcji korzystania z tradycyjnych paliw, jak węgiel brunatny i kamienny czy gaz łupkowy. W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 wybrzmiewa niezbędność wprowadzania zielonych innowacji, które obejmują w szczególności elektrownie fotowoltaiczne, a których moc będzie zwielokrotniona w kolejnych latach. W strategii regionalnej wskazuje się ponadto na możliwość wykorzystania geotermii czy hydroenergetyki.

W zakresie gospodarki odpadami stawia się na rozwój ekoprojektowania, pozwalającego tworzyć produkty, które można następnie poddać recyklingowi. Problemem pozostaje niewielka liczba punktów zbiórki selektywnej, zwłaszcza w obliczu wprowadzenia ustawy o Jednolitym Systemie Segregacji Odpadów. Dodatkowo, rozporządzenie Komisji Europejskiej wskazuje na obowiązek stosowania części zamiennych w artykułach gospodarstwa domowego, w celu redukcji wyrzucania całych, tylko częściowo niesprawnych urządzeń. Unia Europejska przedstawiła liczne wytyczne w zakresie rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii i podnoszenia efektywności energetycznej, na co zostały skierowane dodatkowe fundusze, zależne od poziomu realizacji krajowych zobowiązań dotyczących bilansu energetycznego. Przy ograniczonych naturalnych zasobach (węgiel), Polska staje przed potrzebą zdywersyfikowania źródeł paliw. Wskazuje się na możliwość rozwijania nie tylko OZE, ale również elektrowni jądrowych. Na szczeblu samorządowym coraz więcej wydatków budżetowych pochłaniają, pomimo już skomplikowanej sytuacji finansowej, programy niskiej emisji (wymiany kotłów), prowadzenie doradztwa w zakresie dofinansowań dla rozwiązań ekologicznych, czy termomodernizacja.

Zwiększająca się dostępność i sprawność transportu drogowego oraz kolejowego

Gmina Pleśna, znajdując się w pobliżu autostrady, dwóch międzynarodowych lotnisk, i posiadając linię kolejową przebiegającą przez jej terytorium, znajduje się pod dużym wpływem komunikacyjnych inwestycji infrastrukturalnych. Trwające działania na rzecz rozbudowy i modernizacji kolei stale podnoszą komfort podróży, co w efekcie sprzyja popularności tego środka transportu. Prognozy PKP wskazują, że w 2030 r. ilość realizowanych połączeń wyniesie ponad 30 mld pasażerokilometrów, podczas gdy obecnie to 22 mld. W Małopolsce, wg KSRR 2030, mieszka najwięcej – w stosunku do reszty Polski - chętnych do korzystania z kolei. Dodatkowe przedsięwzięcia w tym obszarze, tj. rozwój sieci połączeń (180 km nowych połączeń do 2040 r. w regionie), są spodziewane wraz z realizacją projektu Centralnego Portu Komunikacyjnego. Szansą dla gminy cały czas pozostaje bliskość trasy E30, stanowiącej szlak tranzytowy Niemcy-Ukraina. Sieć dróg lokalnych wciąż ulega modernizacji i wydłużeniu. Obecnie sprzyja temu Fundusz Dróg Samorządowych (m.in. projekt przebudowy drogi 1356K Tarnów-Zakliczyn¹²⁰) oraz inne inwestycje wspierane z funduszy unijnych.

Elektromobilność i intermodalność – wzmacnianie nowych form transportu

Zróznicowanie formy transportu zajmuje ważne miejsce w zaleceniach UE. To jedna ze zmian mająca przysłużyć się zmniejszeniu wpływu pojazdów na stan środowiska. W efekcie w Polsce w większym

¹²⁰www.powiat.okay.pl/index.php/aktualnosci/4238-powiat-tarnowski-z-dofinansowaniem-projektow-w-ramach-funduszu-drog-samorzadowych [dostęp: 19.10.2020].

stopniu praktykowany jest transport intermodalny, tj. dokonywany z wykorzystaniem różnych środków transportu. PKP S.A. przedstawiła plan utworzenia 19 nowych terminali intermodalnych, przy regularnym wzroście liczby kolejowych jednostek intermodalnych. Podobne procesy zachodzą w ruchu podróży – możliwość korzystania z centrów przesiadkowych i zróżnicowanych form przejazdu ma znaczenie dla co drugiego mieszkańca Małopolski. Inwestycje służące odpowiedzi na te potrzeby mogą być kontynuowane m.in. w ramach ogólnopolskiego przedsięwzięcia zakładającego powstanie Centralnego Portu Komunikacyjnego (między Łodzią a Warszawą), będącego kluczowym węzłem ruchu kolejowego i lotniczego w kraju. Węzłowość transportu obejmuje także integrację systemów transportowych – zwłaszcza regionalnego ruchu autobusowego i kolejowego. Zintegrowane bilety pozwolą łatwo przemieszczać się w obrębie województwa (Szybka Kolej Aglomeracyjna), również za pomocą stacji „parkuj i jedź”, które ułatwiają przesiadki z pojazdów indywidualnych do komunikacji publicznej. Innym atutem przemian będzie ograniczenie ruchu samochodów i redukcja hałasu i zanieczyszczeń. W warunkach pandemicznych dalszy rozwój komunikacji publicznej staje pod znakiem zapytania.

Innym trendem postępującym w sferze transportu jest rozwój elektromobilności, zakładany w odrębnym programie rządowym (Program Rozwoju Elektromobilności)¹²¹. Proces ten ma doprowadzić do zwiększenia udziału samochodów zasilanych z alternatywnych źródeł energii w ogólnej liczbie pojazdów (do 2025 r. ok. 1 mln takich pojazdów). Zmiany te będą wymagały rozbudowy sieci stacji ładowania. Gminy zamieszkiwane przez min. 50 tys. osób, będą zobligowane do 2022 r. do posiadania 10% pojazdów z napędem elektrycznym, co ma zostać sfinansowane w ramach strategii elektromobilności.

Zmiany klimatyczne

Rosnąca średnia temperatura powietrza to jeden ze skutków postępujących zmian klimatu. W ich efekcie coraz częściej obserwuje się różnego rodzaju anomalie pogodowe, nietypowe dla Polski – trąby powietrzne, gwałtowne burze, czy nawet susze (np. w ich efekcie spłonęło 6 tys. ha lasów w Biebrzańskim Parku Narodowym w 2020 r.). Naukowcy przedstawiają wiele wizji przebiegu oraz dynamiki procesów klimatycznych. Przeważa jednak zgoda w zakresie niezbędności działań ograniczających negatywny wpływ działań człowieka na przyrodę. W Polsce ośrodki samorządowe coraz częściej wprowadzają odrębne plany działań w tym zakresie, jak np. Kraków, który opracował strategię adaptacji miasta do zmian klimatycznych. Dokumenty takie opisują sposoby zapobiegania w skali lokalnej pogłębianiu się globalnych problemów środowiskowych. W nadchodzącej dekadzie gminy będą stały przed zadaniem przygotowania planów reakcji na znaczące wzrosty temperatury powietrza, zanieczyszczenie powietrza, powodzie czy skrajnie zredukowane zasoby wody pitnej (m.in. jako wynik susz i braku odpowiedniej retencji). Są jednak także pozytywne strony następujących zmian, jak np. wydłużenie okresu wegetacji, poprawa warunków dla prowadzenia niektórych rodzajów upraw (m.in. winorośli) czy skrócenie sezonu grzewczego.

¹²¹ <https://www.gov.pl/web/aktywa-panstwowe/elektromobilnosc-w-polsce>

Lepsza jakość powietrza jako priorytetowy cel działań w sferze środowiskowej

Metropolia krakowska jest uważana za jeden z najbardziej zanieczyszczonych obszarów pyłami PM10 w Europie. Niewiele lepiej wygląda to w pozostałej części Małopolski – wdrażane programy ograniczania niskiej emisji przynoszą jeszcze za mało zadowalające rezultaty (wg modelu CALPUFF), m.in. w wyniku czego z badań WIOŚ wynika potrzeba dalszej intensyfikacji działań. W nadchodzących latach oczekuje się, że program Czyste Powietrze zwiększy efektywność działań na rzecz oczyszczania powietrza. Pozytywny kierunek wyznaczają kampanie ekologiczne, budujące wiedzę obywateli na temat problemu, czy oddolne inicjatywy, jak m.in. alarmy smogowe. W gminach coraz częściej wprowadzane są uchwały antysmogowe uwzględniające sankcje dla osób niedostosowujących się do wytycznych w zakresie ogrzewania budynków. Ich trwałość będzie uzależniona od poziomu egzekwowania przepisów, a jednocześnie – od zwalczania takich zjawisk, jak ubóstwo energetyczne.

Ubóstwo energetyczne jako bariera w ograniczaniu zanieczyszczenia powietrza

Co 9 Polak w 2016 r. był zagrożony lub dotknięty ubóstwem energetycznym. Oznacza to, że z racji swojej niskiej zamożności osoby te miały problemy w zakresie sfinansowania remontów instalacji grzewczych i zakupu ekologicznych źródeł ciepła. Brak możliwości przeprowadzenia termomodernizacji powoduje, że dodatkowo osoby te ponoszą duże koszty energii (niska efektywność energetyczna lokali mieszkalnych). Możliwości dla tej grupy otwierają programy zapewniające środki na dofinansowanie modernizacji, lecz ok. 20-procentowy wkład własny staje się dla części nieprzekraczalną barierą – rzadko stosowane są refundacje po dokonaniu wymiany. Uproszczenie systemów dotacyjnych oraz obniżanie opłat będzie warunkiem dla efektywnego ograniczania niskiej emisji. Ważne będzie zapewnienie przez jst wsparcia dla ww. działań, co będzie wiązało się z wyodrębnieniem dodatkowej puli środków na zatrudnienie lub podnoszenie kwalifikacji kadry.

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiana liczby ludności ogółem w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w latach 2011-2019	4
Wykres 2. Zmiana udziału ludności wg ekonomicznych grup wieku w latach 2011-2019 w gminie Pleśna na tle powiatu oraz regionu	6
Wykres 3. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w roku 2019 w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu (w %).....	6
Wykres 4. Wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Pleśnej na tle powiatu i regionu w 2019.	7
Wykres 5. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego ...	8
Wykres 6. Liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w gminie Pleśna w latach 2013 – 2020	9
Wykres 7. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Pleśna w 2020 r. na tle powiatu i regionu.....	9
Wykres 8. Stosunek wydatków na oświatę do wysokości subwencji oświatowej oraz wydatki na szkoły podstawowe oraz gimnazja (wraz z kształceniem specjalnym) w latach 2014-2020	10
Wykres 9. Księgozbiór przypadający na 100 mieszkańców w 2014 i 2019.....	13
Wykres 10. Frekwencja wyborcza podczas wyborów parlamentarnych i samorządowych (I tura) w latach 2010-2019 w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu.....	15
Wykres 11. Liczba spraw załatwianych w Urzędzie Gminy przy pomocy narzędzi na platformie ePUAP	17
Wykres 12. liczba przestępstw, kradzieży i wykroczeń w gminie Pleśna w latach 2014-2019	17
Wykres 13. Liczba przestępstw, kradzieży i wykroczeń w przeliczeniu na 100 mieszkańców w gminie Pleśna wg sołectw w 2019.....	18
Wykres 14. Liczba wypadków, wypadków śmiertelnych oraz rannych w gminie Pleśna i powiecie tarnowskim na 100 mieszkańców w latach 2014-2019.....	18
Wykres 15. Typy zdarzeń prowadzące do interwencji straży pożarnej w gminie Pleśna w latach 2014-2019	19
Wykres 16. Wyjazdy jednostek OSP w gminie Pleśna według rodzajów zdarzeń w 2019 roku.....	19
Wykres 17. Udział wydatków na politykę społeczną w wydatkach budżetowych ogółem w latach 2014-2020	20
Wykres 18. Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej oraz pobierających świadczenia w gminie Pleśna w latach 2014-2019	20
Wykres 19. Wydatki w Dziale 851- Ochrona zdrowia na 1 mieszkańca w latach 2014-2019 (w zł) w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu*	25
Wykres 20. Średnie miesięczne wartości stężenia pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu w PM10 w okresie wrzesień 2019 – sierpień 2020 dla stacji Tuchów ul. Chopina.....	26
Wykres 21. liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych i ich udział w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Pleśna na tle powiatu oraz regionu w latach 2014-2019.....	27
Wykres 22. Odsetek pracujących w poszczególnych sektorach ekonomicznych w 2018.....	28
Wykres 23. Średnie miesięczne wynagrodzenie (w zł) w powiecie tarnowskim, województwie małopolskim oraz w Polsce w latach 2014-2019.....	29

Wykres 24. Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w latach 2014-2019....	29
Wykres 25. Liczba przedsiębiorstw ogółem oraz w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wg sołectw w 2020.....	30
Wykres 26. Struktura przedsiębiorstw wg PKD 2007 w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w 2019	31
Wykres 27. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w powiecie tarnowskim i sąsiednich powiatach na tle regionu w latach 2014-2018 (zł).....	33
Wykres 28. Udział użytków rolnych wg rodzaju w użytkach rolnych ogółem w 2014.....	35
Wykres 29. Dochody i wydatki budżetowe gminy Pleśna w latach 2014-2019.....	37
Wykres 30. Dochody i wydatki budżetowe per capita w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w 2019 (zł).....	37
Wykres 31. wydatki majątkowe na 1 mieszkańca w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w latach 2014-2019 (zł)	40
Wykres 32. Wydatki inwestycyjne w wydatkach ogółem w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w latach 2014-2019 (%)	40
Wykres 33. Liczba nowo oddanych mieszkań na 10 tys. mieszkańców w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w latach 2014-2019.....	47
Wykres 34. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w 2018.....	48
Wykres 35. Liczba budynków pokrytych azbestem w sołectwach gminy Pleśna w 2020.....	51
Wykres 36. Ilość odpadów zebranych na mieszkańca z gospodarstw domowych w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w latach 2017-2019 (w kg/mieszk.).....	51
Wykres 37. Ilość odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów zebranych rocznie z gospodarstw domowych w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w latach 2017-2019 (%)	52
Wykres 38. Jak Pan/Pani ocenia poziom życia w Gminie Pleśna?	58
Wykres 39. które z wymienionych elementów są według Pana/Pani największymi zaletami / pozytywnymi wyróżnikami gminy Pleśna?	59
Wykres 40. Gmina Pleśna to miejsce dobre do...:	59
Wykres 41. Zmiana sytuacji na terenie gminy Pleśna w ostatnich 10 latach.....	61
Wykres 42. Stopień występowania problemów w gminie Pleśna (0 – nie występuje, 4 – występuje w stopniu bardzo dużym).....	61
Wykres 43. Dostępność oferty w sołectwach, gminie Pleśna i Tarnowie (1 – nie zgadzam się, 5 – zdecydowanie się zgadzam)	63
Wykres 44. znaczenie poszczególnych obszarów rozwojowych gminy (-2 – mało istotne, +2 bardzo ważne)	65

Spis tabel

Tabela 1. Liczba mieszkańców sołectw w gminie Pleśna w roku 2014 i 2020	4
Tabela 2. Saldo ruchu naturalnego (przyrost naturalny) w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2014 – 2020 w gminie Pleśna, w sołectwach oraz na tle wybranych jednostek terytorialnych.....	5

Tabela 3. Saldo migracji w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2014 – 2018 w gminie Pleśna w gminie Pleśna, w sołectwach oraz na tle wybranych jednostek terytorialnych.....	6
Tabela 4. Lista placówek nauczania i wychowania w gminie Pleśna	8
Tabela 5. Odsetek szkół klasyfikowanych jako szkoły o niskim, średnim lub wysokim poziomie nauczania w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w 2019	10
Tabela 6. Wykaz wydarzeń cyklicznych w gminie Pleśna.....	12
Tabela 7. Liczba spotkań w Gminnej Bibliotece Publicznej i jej filiach oraz ich uczestników w 2019...	13
Tabela 8. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 100 mieszkańców w 2014 i 2019 roku w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu	15
Tabela 9. Liczba zadań, wysokość wsparcia finansowego oraz liczba beneficjentów zadań realizowanych w ramach programu współpracy z organizacjami pozarządowymi w latach 2016-2019	16
Tabela 10. Środki budżetowe na fundusze sołeckie oraz inicjatywy lokalne w latach 2014-2020	16
Tabela 11. Główne przyczyny udzielania świadczeń (liczba rodzin pobierających świadczenia wg przyczyny) w 2019	21
Tabela 12. Liczba założonych niebieskich kart wg sołectw w 2019	22
Tabela 13. świadczenia z zakresu polityki prorodzinnej w gminie Pleśna w 2019.....	23
Tabela 14. Udział osób długotrwale bezrobotnych w ludności aktywnej zawodowo w 2014 i 2019 ...	27
Tabela 15. Udział podmiotów gospodarki narodowej wg sektorów gospodarki w 2019 (%)	32
Tabela 16. wskaźnik potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej – ranking gmin małopolskich w 2017.	36
Tabela 17. Udział wydatków Gminy Pleśna wg działów klasyfikacji budżetowej w latach 2014-2019 (w %).	38
Tabela 18. Udział dochodów Gminy Pleśna wg głównych źródeł pochodzenia w latach 2014-2019 (w %).	39
Tabela 19. Dochody i wydatki gminy Pleśna w 2019 – główne kategorie	40
Tabela 20. Projekty unijne realizowane w gminie Pleśna w latach 2014-2020 o wartości powyżej 0,5 mln zł	42
Tabela 21. ochrona przyrody i różnorodności biologicznej w gminie Pleśna na tle powiatu i regionu w 2019.....	46
Tabela 22. Liczba lokali z zasięgiem Internetu Stacjonarnego o przepustowości od 30Mb/s w sołectwach gminy Pleśna w 2019	50
Tabela 23. Laureaci konkursu „Turystyczne Skarby Małopolski” w wybranych kategoriach w 2019 (top 3).	53
Tabela 24. Informacje na temat winnic zlokalizowanych na terenie gminy Pleśna	54
Tabela 25. Połączenia kolejowe z przystanku Łowczówek Pleśna – kierunek Kraków oraz Tarnów (analiza na dzień 25 września 2020)	57
Tabela 26. Aktywności realizowane regularnie w gminie Pleśna, w Tarnowie lub w innej gminie – liczba odpowiedzi	63

Spis rysunków

Rysunek 1. Dunajec (L) i Biała Tarnowska (P) – obszary zagrożenia powodziowego w gminie Pleśna w 2020	44
Rysunek 2. Osuwiska i terenów zagrożone ruchami masowymi w gminie Pleśna w 2020.....	45
Rysunek 3. Penetracja lokalowa zasięgiem Internetu stacjonarnego o przepustowości min. 100 Mb/s (aktualna i po realizacji POPC) w gminie Pleśna na koniec 2019	49
Rysunek 4. Autostrady, drogi krajowe i wojewódzkie oraz powiatowe w gminie Pleśna oraz przebiegające w pobliżu	56